የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፋይናንስ ስትራቴጂ
2016-2023

የገንዘብ ሚኒስቴር
ጥር 2016፣ አዲስ አበባ

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ

2016–2023

ገንዘብ ሚኒስቴር
ጥር 2016
አዲስ አበባ

ምስጋና

ይህ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራተጂ የተዘጋጀው በኢትዮጵያ ለአደጋ ስጋት አይበገሬነት ፕሮግራም (Building Resilience in Ethiopia (BRE) programme) የገንዘብና የቴክኒክ ድጋፍ ነው። በመንግሥት በኩል የገንዘብ ሚኒሰቴር ሥራውን በመምራትና በማስተባበር፤ እንዲሁም የኢትዮጵያ አደጋ ሥጋት አመራር ኮሚሽን፤ የግብርና ሚኒሰቴርና የጤና ሚነስቴር የቴክኒክ ኮሚቴ አባል ባለሙያዎችን በመመደብና በቅርበት በመከታተል ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርገዋል።

የኢትዮጵያ ለአደጋ ስጋት አይበገሬነት ፕሮግራም የአምስት ዓመት (2011-2016) በሥራ ላይ ያለ የእንግሊዝ መንግሥት የልማት ተራድኦና የአሜሪካ መንግሥት የልማት ተራድኦ ፋይናንስ ያደረጉት የቴክኒክ ድጋፍ ፕሮጄክት ነው። ፕሮጄክቱም የሚተገበረው በኦክስፎርድ ፖሊሲ ማነጅመንት ሲሆን ዓላማውም ኢትዮጵያ ወደ መካከለኛ ገቢ ለመሸጋገር በምታደረገው ጉዞ በተደጋጋሚ የሚያጋጥሙ የድንገተኛ አደጋዎች የሚያደርሱትን ጉዳት አስቀድሞ ለመተንበይና ሲያጋጥሙም በአግባቡ ለመመከት የሚያስችል ብርቱና አገር በቀል የሆነ የአመራር ስርዓትና የውስጥ አቅም መገንባት ማስቻል ነው። የፕሮጄክቱ ራዕይ ከብሄራዊ የአደጋ ስጋት አመራር ፖሊሲ ዓላማዎች ጋር የተናበበ፤ መንግስት መር፤ ቀልጣፋና ውጤታማ፤ በሂደትም በራስ ፋይናንስ የሚከናወን ተጠያቂነት ያለው የተፈጥሮና ሰው ሰራሽ አደጋዎችን ለመቋቋም የሚያስችል ስርዓት መዘርጋት ነው። በዚህ ሂደትም እንግሊዝ አገር የሚገኘው የአደጋ ስጋት መከላከል ማዕከል (Centre for Disaster Protection) የቴክኒክ ድጋፍ አድርጓል።

ማውጫ

መልዕክት 7

የቃላት ፍች 8

ድርሞ 11

1. መግቢያ 13

1.1 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂው አድማስና አስፈላጊነት 13

1.2 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ሰነዱ አቀራረብ 13

2. የኢትዮጵያ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ነባራዊ ሁኔታ 15

2.1 የተፈጥሮ እና ሰው-ሰራሽ አደጋዎች 15

2.2 የሚከሰቱት አደጋዎች በማህራዊ ኢኮኖሚ (SOCIOECONOMY) ላይ የሚያደርሱት ተጽእኖ 17

2.3 የሚከሰቱ ድንገተኛ አደጋዎች በፊሲካል ዘርፉ ላይ የሚያሳድሩት ተጽእኖ 18

2.4 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂን ተግባራዊ ለማድረግ አስተዋጽኦ የሚያደርጉ የህግና ተቋማዊ ማዕቀፎች 23

3. የአደጋ ስጋትን ፋይናንስ ማድረግ 25

3.1 በስራ ላይ ያሉ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሣሪያዎችና የወጪ አስተዳደር 25

3.1.1 ልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም 27

3.1.2 የጤና አገልግሎትን ማስፋፋትን እና በሽታ መከላከል ፕሮግራም 29

3.1.3 የመከላከል እና መልሶ ማቋቋም ፕሮግራም 29

3.2 የብዝሀ-አደጋ፣ ተፅዕኖ ላይ የተመሰረተ፣ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት 30

3.3 በሥራ ላይ ያሉ የአደጋ ስጋት የፋይናንስ መሣሪያዎች ትንተና 31

4. በአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ቅድሚያ ትኩረት የሚሰጣቸው ጉዳዮች 34

4.1 የሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላትን የአደጋ ስጋት ግንዛቤን ማሳደግ 34

4.2 ከአደጋ በኋላ በቂ ገንዘብ እንዲኖርና ወጪው ቆጣቢ እና ፈጣን በሆነ መንገድ ለመተግበር የሚያስችል የመንግስት የፋይናንስ አስተዳደር አሰራሮችን ማሻሻል 34

4.3 ውጤታማ ምላሽ ለማግኘት የአደጋ ዝግጁነትን ማሳደግ እና በመልሶ ማቋቋም እና በመልሶ ግንባታ "የተሻለ ነገን መገንባት"። 35

4.4 የአደጋ ስጋት ተቋማዊ አስተዳደርና ትብብር ማጠናከር 35

4.5 ለአደጋ ምላሽ እና የፖሊሲዎች ተግባራዊነት የሚያግዙ የሕግ እና የቁጥጥር ስርዓቶችን ማሻሻል 35

4.6 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አቅርቦትን ለማሳደግ የፋይናንስ እና የኢንሹራንስ ዘርፍን መደገፍ 36

4.7 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አማራጭ ስትራቴጂን መጠቀም እና የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችን ማዘጋጀት ወይም ማሻሻያ ማድረግ 36

4.7.1 ዝቅተኛ ተፅዕኖ እና ከፍተኛ ድግግሞሽ ያላቸውን አደጋ ስጋቶች ፋይናንስ ማድረግ 37

4.7.2 መለስተኛ ተፅዕኖእና መለስተኛ ድግግሞሽ ያላቸውን አደጋ ስጋቶች ፋይናንስ ማድረግ 38

4.7.3 ከፍተኛ ተፅዕኖ እና አነስተኛ ድግግሞሽ ያላቸውን አደጋ ስጋቶች ፋይናንስ ማድረግ 39

5. ትግበራ፣ ክትትል እና ግምገማ 40

5.1. ትግበራ 40

5.2 ክትትል፣ ግምገማ እና መማማር 40

5.3 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ትግበራ ድርጊት መርሃ ግብር 41

አባሪ 1: የኢትዮጵያየአደጋ ስጋት ንጽጽር ስትራቴጂ መገንባት 46

ሠንጠረዦች

ሠንጠረዥ 1: የአደጋዎች ስርጭት በኢትዮጵያ፣ እ.ኤ.አ. 1971-2023 16
ሠንጠረዥ 2: የተለያየ መጠን ደረጃ ያላቸው የድርቅ አደጋዎች የፊሲካል አንደምታ 20
ሠንጠረዥ 3: በተለያየ የመጠን ደረጃዎች የሚከሰቱ የጎርፍ አደጋዎች በፊሲካል ዘርፉ ላይ የሚያደርሱት ጫና 21
ሠንጠረዥ 4: በተለያየ መጠን ደረጃዎች የሚከሰቱ የአንበጣ መንጋ በፊሲካል ዘርፍ ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ በኢትዮጵያ 22
ሠንጠረዥ 5: ከአደጋ ጋር የተያያዙ የኦፊሴያል ልማት እርዳታ (ODA) የኢትዮጵያ ፍሰት መረጃ በቻናል (እ.ኤ.አ ከ2019-2021, በአሜሪካን ዶላር) 26
ሠንጠረዥ 6: የድህረ-አደጋ ድጋፍ 27
ሠንጠረዥ 7: ከአደጋ ጋር የተያያዘ ወጪ, እ.ኤ.አ ከ2015/16-2021/22 (በቢሊዮን ብር) 27
ሠንጠረዥ 8: የኢትዮጵያ የአደጋ ተነጻጻሪነት ስትራቴጂ 36
ሠንጠረዥ 9: የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ የትግበራ ዕቅድ/መርሀ ግብር 42
ሰንጠረዥ 10፡ የገንዘብ ዋጋ ግምገማ ውጤት ደጋፊ ሁኔታዎች 47
ሰንጠረዥ 11: የፋይናንስ አማራጮች ከሚስገኙት የገንዘብ ዋጋ በተጨማሪ ያላቸው ፋይዳ 49

ምስሎች

ምስል 1: አደጋዎች በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ የሚያደርሱት ተጽእኖ 16
ምስል 2: የግብርና ተጨማሪ እሴት ዕድገት፣ የአጠቃላይ የሀገር ውስጥ ምርት ዕድገትና ዋና ዋና የድርቅ ዓመታት 19
ምስል 3: የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም በጀት እና ወጪዎች FY2015/16-FY2021/22 (በቢሊዮን ብር) 28
ምስል 4: የጤና ግንዛቤ እና የበሽታ መከላከል ፕሮግራም በጀት እና ወጪ (እ.ኤ.አ. ከ2008/9-2030/21) (በቢሊዮን ብር) 29
ምስል 5: የመከላከል እና መልሶ ማቋቋም ፕሮግራም በጀትና ወጪ (እ.ኤ.አ. 2015/16-2019/20) (በቢሊዮን ብር) 30
ምስል 6: የአደጋ ተነጻጻሪነት 37
ምስል 7: የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ አስተዳደራዊ መዋቅር 40
ምስል 8: የተለያዩ የድንገተኛ አደጋዎች ወጪ መሸፈያ መሳሪያዎች የኀዳግ ዕድል ወጪ የአደጋ የመደጋገም ዘመን መራዘም ላይ ተመስረቶ የተደረገ ትንተና 48

ሳጥኖች

ሳጥን 1:የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም ተጠቃሚዎችን ለመለየት የተዘጋጀ መስፈርት 28
ሳጥን 2: MH-IB-EW-EAS ፍኖተ ካርታ 31
ሳጥን 3፡ የኀዳግ ዕድል ወጪ (marginal opportunity cost) ትንተና 46

መልዕክት

አገራችን ለበርካታ የአየር ንብረት ለውጥና ድንገተኛ አደጋዎች ተጋላጭ መሆኗ ይታወቃል። በየጊዜው የሚያጋጥሙንን የተፈጥሮ አደጋዎች ለመታደግ በራስ አቅም ከሚደረገው ጥረት ባሻገር ከውጭ ለጋሽ መንግሥታትና ድርጅቶች ድጋፍ የሚገኝ ቢሆንም ድጋፉ በወቅቱ ካለመድረሱም በላይ ተገማች በሆነ መንገድ እንዲፈስ ለማድረግ የሚያስችል ሥርዓት እስከአሁን በሀገራችን አልተዘረጋም። ይህም ድጋፉን የዘገየ፤ ሁሉን አካታች ያልሆነና ከሚፈለገው በታች ያደርገዋል። በመሆኑም በአብዛኛው ድጋፉ ለተረጅዎች የሚደርሰው ጉዳቶች ከደረሱ በኋላ ሲሆን፣ የተረጂዎችንም ፍላጎት ሙሉ በሙሉ የማያሟላ፤ ለመልሶ ግንባታና ለኢኮኖሚ ዕድገት አስፈላጊ የሆኑ አመች ሁኔታዎችን መፍጠር የማያስችል ነው።

የአየር ንብረት ለውጥና የተፈጥሮ አደጋዎች የሚያስከትሉትን ተጽዕኖ ማርገብና መቋቋም እንዲሁም አስቀድሞ መተንበይ የሚቻለው ሁሉን አቀፍ የሆነ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ስርዓት ሲኖር ነው። መንግስት ድንገተኛ አደጋ እና የአየር ንብረት ለውጥን መቋቋም የሚያስችል የአረንጓዴ ኢኮኖሚ የመገንባትን ዓላማ ከአስር ዓመቱ የልማት ዕቅድ ስትራቴጂያዊ ምሶሶዎች መካከል አንዱ እንዲሆን አድርጎ በማካተት ተግባራዊ እያደረገ ይገኛል። ከ2012 ጀምሮ ሥራ ላይ መዋል የጀመረው ይህ ዕቅድ መንግስት የአየር ንብረት ለውጥ እና አደጋን የመቋቋም አቅሞችን ለማሻሻል ያለውን ቁርጠኝነት በግልጽ ያመለክታል። ከዚህም በላይ መንግሥት ከ2005 ዓ.ም ጀምሮ በመተግበር ላይ ያለውን የአደጋ ስጋት አስተዳደር የፖሊሲ ሰነድ በማሻሻል የአደጋ ስጋት አስተዳደር ጉዳዮችን በዘርፎች ዕቅድ ውስጥ በማካተት በአንድ የመንግስት ማዕከል የሚመራ ባለብዙ-አደጋዎች፤ ተጽዕኖ ላይ የተመሰረተ፤ የቅድመ ማስጠንቀቂያና መከላከል ሥርዓት ለመዘርጋት የሚያስችል የተሻሻለ አዲስ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲ ሥራ ላይ እንዲውል አድርጓል። በዚህ ሰነድ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ከተጓዳኝ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ጉዳዮች ጋር ተቀናጅቶ ሁሉን ዓቀፍ በሆነ መንገድ የመንግሥት የልማት ዕቅዶችና ፖሊሲዎችን ለማሳካት በሚያስችል መልኩ ተግባራዊ እንደሚሆን ተመልክቷል።

መንግሥት ድንገተኛ አደጋዎች የሚያስትሉትን ተጽዕኖ ለመቋቋም የሚያስችል ወጪ ቆጣቢ፤ የአደጋ ስጋት ግንዛቤንና ባለቤትነትን የሚያመለክት፤ እንደሁም የግሉን ዘርፍ ተሳትፎ ሚያበረታታ ሁሉን ዓቀፍ የሆነ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ስርዓት ለመዘርጋት ቁርጠኛ ነው። ይህንንም ተግባራዊ ለማድረግ በአገር ውስጥ ጉዳዩ የሚመለከታቸውንና የግሉን ዘርፍ እንዲሁም የውጭ ለጋሽ መንግሥታትንና ዓለምቀፍና አሁጉራዊ ድርጅቶችን በተቀናጀ መልኩ ለማሳትፍ የሚያስችል ስርዓት የመዘርጋት አስፈላጊነት ላይ ግንዛቤ ተፈጥሯል።

ይህ በአገራችን በዓይነቱ የመጀመሪያ የሆነው የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ፣ የገንዘብ ሚኒስቴር በአደጋ መከላከል ረገድ የሚያደርገውን ውሳኔ ሰጭነትና ስትራተጂካዊ አቅጣጫዎች በማሳለጥ የመንግሥትን የፋይናንስ አቅርቦትና የተጎጂ ወገኖችን አደጋ የመቋቋም ብቃት የሚያጎለብት ነው። ስትራቴጂው በአገራችን የድንተኛ አደጋዎች የሚያስከትሉትን ጉዳትና የህብረተሰቡን የአደጋ ተጋላጭነት በመዳሰስ፤ ወደፊት ለሚያጋጥሙ ድንገተኛ አደጋዎች የሚያስፈልገውን ፋይናንስ መጠን ያመለክታል። በዚህም ላይ ተመስርቶ ለአደጋዎች ምላሽ ለመስጠት የሚያስቸል የመንግሥትን ዝግጁነት፤ ወጪን የማጋራት፤ ለአደጋ ምላሽ የመስጠት፤ መልሶ ማቋቋምና መልሶ ግንባታ ተግባራትን በተቀናጀ መልኩ ለመተግበር የሚስችል ነው። ይህንንም ለመተግበር አስፈላጊ የሆኑ ሰባት የቅድሚያ ትኩረት የሚስፈልጋቸውን አቅጣጫዎች በማመልከት የመንግስትን አጠቃላይ የአደጋ ስጋት አስተዳደር፣ ለማህበራዊ ደህንነት ከለላና (Social protection)፣ እንዲሁም የፋይናንስና የግብርና አደጋ ስጋት አስተዳደር ተግባርን የሚደግፍ ነው። በመሆኑም ስትራተጂው መንግሥት የአደጋ ስጋትን ለመቋቋምና የሚያስከትለውን ጉዳት ለመቀነስ የሚያስችል ፋይናንስ የማሰባሰብና ወጪን የማስተዳደር ብቃት የሚያጠናክር እንደሚሆን እምነቴ ነው። በመጨረሻም ለስትራተጂው ተፈጻሚነትም ጉዳዩ የሚመለከታቸው ሁሉ የበኩላቸውን እንዲወጡ የአደራ መልዕክቴን አስተላልፋለሁ።

የተከበሩ አቶ አህመድ ሺዴ

የገንዘብ ሚኒስቴር ሚኒስትር

የቃላት ፍች

የበጀት ዝውውር	በታወጀ በጀት ላይ የበጀት መጠን ሳይጨምር ከአንድ የበጀት መደብ ወደ ሌላ መደብ የማዛወር ሂደት ሲሆን፣ ይህም ከድንገተኛ አደጋ ጋር የተያያዙ የወጪ ፍላጎቶችን ለመሸፈን የሚያስችል የበጀት ዘዴ ነው፡፡
የአደጋ ጊዜ ብድር (Contingent credit)	በአደጋ ጊዜ የሚያጋጥሙ ወጪዎችን ለመሸፈን የሚያስችል አስቀድሞ ከፋይናንስ ተቋማት ጋር የሚደረግ የብድር ስምምነት ሲሆን፣ አደጋው ሲያጋጥም ብድሩን ለማግኘት የሚያስችሉ አጥጋቢ ምክንያቶች/ቅድመ ሁኔታዎች (trigger) ሲሟሉ ወዲያውኑ ከአበዳሪዎች የሚገኝ ፋይናንስ ነው፡፡
ያልተጠበቀ ዕዳ (Contingent liabilities)	ወደ ፊት ሊከሰት የሚችል ነገር ግን እርግጠኛ ካልተሆነበት ክስተት ጋር የተያያዙ ወጪዎችን ለመሸፈን የሚገባ የዕዳ ግዴታ ነው፡፡ ክስተቱ/አደጋው ካልተከሰተ በስተቀር አስቀድሞ የሚከፈል ባለመሆኑ የዚህ ዓይነቱ ግዴታ በድርጅቶች የሂሳብ መዝገብ ላይ በመደበኛነት እንደ ዕዳ ተመዝግቦ የሚታይ ላይሆን ይችላል፡፡
ድንገተኛ አደጋ	መደበኛ የሆነውን የማህበረሰብ ዕለታዊ ኑሮ የሚያቃውስ ያልተጠበቀ በድንገት የሚያጋጥም አደጋ ነው፡፡ አደጋው የሰው ህይወት የሚቀጥፍ፤ የንብረት፤ ኢኮኖሚና ከባቢያዊ ሁኔታን የሚጎዳ እና ጉዳቱንም ለመቋቋም ከማህበረሰቡ የራስ አቅም እና ችሎታ በላይ ነው፡፡ ድንገተኛ አደጋዎች በአመዛኙ በተፈጥሮ የሚከሰቱ ቢሆንም ሰው ሰራሽ አደጋዎችንም ያካትታሉ፡፡
የድንገተኛ አደጋ ፋይናንስ	የድንገተኛ አደጋ ፋይናንስ ወደፊት ሊያጋጥሙ የሚችሉ አደጋዎችን ለመሸፈን የሚያስችል ድንገተኛ አደጋ ከመድረሱ በፊት በመንግሥት የበጀትና የፋይናንስ ስርዓት የሚካተት ነው፡፡ ይህም አደጋዎች እንዳያጋጥሙ ከወዲሁ ለመከላከል እና ጉዳታቸውን ለመቀነስ እንዲሁም አደጋ ሲከሰት በአፋጣኝ ለመድረስ የሚያስችል የፋይናንስ ሀብት ነው፡፡
የአደጋ ስጋት አስተዳደር	አደጋዎች እንዳይከሰቱ ከተከሰቱም የሚያስከትሉትን ጉዳት ለማለዘብ የሚያስችሉ ፖሊሲዎች፤ ስትራተጂዎች፤ ተቋማት፤ ክህሎትና ተገቢ አቅም እንዲኖር በማድረግ የሚከናወን የተቀናጀ እንቅስቃሴ ነው፡፡
ቅድመ-ፋይናንስ (*Ex ante)*	ድንገተኛ አደጋ ከማጋጠሙ አስቀድሞ አደጋ ሲያጋጥም ለመቋቋም የሚያስቸል የፋይናንስ አቅም እንዲኖር ማድረግ ነው፡፡
ድህረ-ፋይናንስ (Ex post)	ድንገተኛ አደጋዎች ከአጋጠሙ በኂላ አደጋን ለመቋቋም የሚያስችል የፋይናንስ አቅምን የማሰባሰብ ተግባር ነው፡፡
የአደጋ መንስዔ (Hazard)	በሰው ህይወት፤ በጤና ጉድለት፤ በንብረት ውድመት፤ በኢኮኖሚና ማህበራዊ እንዲሁም በአካባቢ መራቆት ላይ ቀውስ የሚያስከትል በተፈጥሮ ወይም በሰው ሰራሽ እንቅስቃሴ የሚፈጠር ክስተት፤
ሰብዓዊ እርዳታ	በተፈጥሮ ወይም ሰው ሰራሽ አደጋዎች ምክንያት እጅግ በከፋ አኗኗር ውስጥ የሚገኙ ዜጎችን ህይወት ለማትረፍ፤ወይም ለማቋቋም የሚደረግ ድጋፍ ነው፡፡ ድጋፉ አደጋውን እንዳይደርስ ለማድረግ ወይም አደጋው ቢያጋጥም ለመቋቋም የሚያስችል አቅምን ለመፍጠር ይውላል፡፡
ተጽዕኖ (Impact)	ልማትን ለማስገኘት ታስቦ በሚደረግ እንቅስቃሴ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ፤ ታስቦበትም ሆነ ሳይታሰብ በህብረተሰብ ላይ የሚደርስ አሉታዊ ወይም አዎንታዊ ክስተት፤
ክፍያ (Payout)	በኢንሹራንስ ውል በተገባው መሰረት ለባለመብቱ የሚከፈል የአደጋ ማካካሻ ክፍያ

	ነው፡፡
አረቦን (Premium)	ኢንሹራንስ ለተገባበት አገልግሎት ወይም ንብረት በተወሰን ጊዜ የሚከፈል መዋጮ ነው፡፡ ከፍተኛ የአደጋ ስጋት ለአለበት ውል የሚከፈል የአረቦን መጠን ከፍ የሚል ይሆናል፡፡ በጥቅሉ ኢንሹራንስ ለተገባለት ንብረት የሚጠየቀው አረቦን መጠን ኢንሹራንሱ በሚሸፍነው መጠንና ጊዜ ፤ እንዲሁም በሚኖረው የአደጋ ስጋት ግምገማ ይወሰናል፡፡
የአደጋ ዝግጁነት	በመንግሥት ተቋማት፤ ለአደጋ ምላሽ በሚሰጡና የመልሶ ግንባታ ኃላፊነት ባለባቸው ድርጅቶች፣ በማህብረተሰቡ እና በግለሰቦች ወደፊት ሊከሰት ይችላል ተብሎ ከተገመተ ወይም አሁን የተከሰተ አደጋን ተጽእኖ ውጤታማ በሆነ መንገድ ለመገመት፣ አስፈላጊውን ምላሽ ለመስጠት፣ እና ለማገገም የሚያስችል የተገነባ ዕውቀትና አቅም ነው፡፡ የአደጋ ዝግጁነት በሁለት ይከፈላል፡፡ አንዱ አደጋን ለመከላከልና ለመቋቋም የሚደረግ የፋይናንስ ዝግጁነት ሲሆን፣ ለአደጋ ጊዜ ተብሎ በበጀት የተያዘ ፋይናንስ ወይም የፋይናንስ ስልት አንዱ ነው፡፡ ሌላው አደጋን ለመከላከል የሚደረግ የአቅርቦትና ቅድሚያ ዝግጁነት ሥርዓት ነው፡፡ ለምሳሌም አደጋ እንደተከሰተ ለማህበራዊ ከለላ ሥርዓቶች የሚደረገው ድጋፍ በሚፈለገው ደረጃ በአፋጣኝ እንዲጨምሩ አስቻይ ለማድረግ ቀድሞ የሚደረግ ኢንቨስትመንት አንዱ ነው፡፡
አደጋ መከላከል	ነባርም ሆኑ አዲስ አደጋዎች እንዳይደርሱ የሚያስችሉ ተግባራትን ማከናወን፡፡ ይህም ሊያጋጥሙ የሚችሉ አደጋዎችን ሙሉ በሙሉ እንዳይደረሱ ማድረግ ባይቻልም የሚያስከትሉትን አሉታዊ ተጽዕኖ ለመቀነስ የሚያስችሉ ተግባራትን ማከናወን ነው፡፡
አይበገሬነት/መቋቋም (Resilience)	ድንገተኛ አደጋዎች የሚያስከትሉት ተጽዕኖዎችን ለመቋቋም የሚያስችል ስርዓትና አቅም መኖር፤ በአጭር ጊዜና ውጤታማ በሆነ ስልት ከአደጋ መውጣት፤ በተጠናከረና በተቀናጀ አደጋ ስጋት አስተዳደር መልሶ መገንባትና መሰል እንቅስቃሴዎች እንዳይስተጓጎሉ ለማድረግ የሚያስችል አቅም መፍጠር ነው፡፡
የመከሰት ድግግሞሽ (Return period)	የመከሰት ድግግሞሽ ማለት አንድ የአደጋ አጋጣሚ ሊከሰት የሚችልበት የይሆናል የጊዜ ግምትና (probabilistic estimate) የተጽዕኖ መጠን ነው፡፡ ለምሳሌ በየ10 ዓመቱ የሚከሰት የጎርፍ አደጋ ግምት በ10 ዓመታት አንድ ጊዜ ሊያጋጥም ይችላል ተብሎ የሚገመት ሲሆን የዚህ አደጋ በተከታታይ ዓመታት የመከሰት ዕድሉ 10 በመቶ ነው፡፡ በአንጻሩ በየ50 ዓመቱ ሊያጋጥሙ ይችላሉ ተብለው የሚገመቱ አደጋዎች ደግሞ በሚቀጥለው ዓመት የመከሰት ዕድል 2 በመቶ ይሆናል፡፡ የክስተታዊ ሂደት ድግግሞሽ ጊዜ የተራዘመ ከሆነ የመከሰት እድሉ ዝቅተኛ ይሆናል፡፡ ነገር ግን አደጋው የሚያስከትለው ጉዳት የከፋ እንደሚሆን ይጠበቃል፡፡
የአደጋ ስጋትን መገምገም	የአደጋ ዓይነቶችን፤ የመከሰት ዕድልና የሚያስከትሉትን የጉዳት መጠን በመገምገም የአደጋ ስጋትን ባህሪና ተጽዕኖ የመለየት ተግባር ነው፡፡ ግምገማው አደጋ ሰጋትን፤ ሊከተል የሚችለውን የአደጋ መጠን፤ የነዋሪዎችን የአደጋ ተጋላጭነት፤ ለአደጋ ተገላጭ የሆኑ ዜጎችን፤ መሰረተ ልማት፤ ንብረት፤ አገልግሎት፤ እንዲሁም ከባቢያዊ ሁኔታን ያካትታል፡፡
አደጋ ስጋት ፋይናንስ አማራጭ (Risk layering)	ውጤታማ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስርዓትን በሥራ ላይ ለማዋል የሚያስችል አደጋ ስጋቶችን ወጪ ለመሸፈን የሚያስችሉ አማራጮችን ያመለክታሉ፡፡ አማራጩ መንግሥት በራሱ አቅም ወጪውን ለመሸፈን ወይም በሶስተኛ ወገን እንዲሸፈን ለማድረግ የሚያስችሉ የፋይናንስ ስርዓቶችን ያካትታል፡፡
ማህበራዊ ከለላ	በዝቅተኛ የኑሮ ደረጃ የሚኖሩ ዜጎችን ለመደገፍ የሚያስችሉ ልዩ ልዩ ድጋፎችን የሚያካትት ሲሆን ይህም የጤና፤ የትምህርት፤ የሥራ አጥነት፤ የኢንሹራንስ፤ የጡረታ፤ የገንዘብና ገንዘብ ነክ ያልሆኑ እንዲሁም የታክስ ቅነሳ ድጋፎችን ያጠቃልላል፡፡

አጥጋቢ ምክንያት (Trigger)	የአጋጠመ አደጋን ወጪ በራስ አቅም ወይም በሌሎች ድጋፍ ለመሸፈን የሚያስችል የኃላፊነት ድንበር መለኪያ ነው፡፡ የኃላፊነት መጠኑ ወቅታዊ እርምጃዎችን መውሰድ ግዴታ መሆኑን ያመለክታል፡፡
ተጋላጭነት	ማህበረሰቡ በማህበራዊ፤ ኢኮኖሚያዊ፤ እና አካባቢያዊ ሁኔታዎች ላይ ድንገተኛ አደጋዎች በሚያደርሱት ተጽዕኖ ተጠቂ መሆን ነው፡፡

ድርሞ

ኢትዮጵያ በድርቅ፣ በጎርፍ፣ በወረርሽኝ፣ በተዋሲያን ብክለት፣ በመሬት መንሸራተት፣ በሰደድ እሳት፣ በእሳተ ገሞራ ነውጥ፣ በርዕደ መሬት አደጋዎች እና በእርስ በርስ ግጭት በተደጋጋሚ ከሚጠቁ ሀገራት አንዷ ናት፡፡ ለአብነትም ባለፉት ሁለት አስርተ ዓመታት በየዓመቱ በድርቅና በጎርፍ አደጋዎች ብቻ የተጠቃው የህዝብ ብዛት በቅደም ተከተል በአማካይ እስከ 2.2 ሚሊዮን እና 175 ሺህ እንደሚደርስ ይገመታል፡፡[1] በሀገሪቱ ያለው ከፍተኛ የድህነት ደረጃ እና ለአየር ንብረት ለውጥ በተጋለጡ ቁልፍ ዘርፎች (ማለትም፤ ግብርና፣ ውሀ፣ ቱሪዝምና የደን ልማት) ላይ ጥገኛ መሆን የአደጋ ጥቃት ተጋላጭነትን ከሚያባብሱ ምክንያቶች መካከል ዋናዎቹ ናቸው፡፡ በኢትዮጵያ የተፈጥሮና ሰው ሰራሽ አደጋዎች የማክሮ ኢኮኖሚና የፊስካል ስጋቶች ዋና ምንጮች ሲሆኑ፣ በተለይም የድርቅ አደጋ የግብርና ምርትን፣ ከውሀ የሚመነጨውን የኤሌክትሪክ ኃይል መጠን፣ እና የአጠቃላይ የሀገር ውስጥ ምርትን (Gross Domestic Product (GDP)) በከፍተኛ ደረጃ በተደጋጋሚ የሚጎዳ የተፈጥሮ አደጋ እንደሆነ ይታወቃል፡፡ መንግሥት ከሰው-ሰራሽና ከተፈጥሮ አደጋዎች እንዲሁም ከአየር ንብረት ለውጥ ጋር የተያያዙ የአደጋ ስጋቶችን በመገንዘብ እነዚህ ስጋቶች የሚያደርሱትን ተጽእኖዎችና ተጋላጭነቶች ለመቀነስና ለመቋቋም የሚረዱ ዘርፈ ብዙ ስትራቴጂዎችን በየደረጃው በቁርጠኝነት ተግባራዊ እያደረገ ይገኛል፡፡ ኢትዮጵያ እ.ኤ.አ. የ2015-2030 የሰንዳይ የአደጋ ስጋት ቅነሳ ማዕቀፍ (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015—2030) ስምምነት ፈራሚ አገር እንደመሆኗ መጠን በቤተሰብ፣ በቢዝነስና በኢኮኖሚ ላይ የሚደርሱ የአደጋ ተጽእኖዎችን ለመቀነስ የተለያዩ የህግ ማዕቀፎችን፣ ፖሊሲዎች እና ዕቅዶችን በማዘጋጀት ተግባራዊ በማድረግ ላይ ትገኛለች፡፡

ውጤታማ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ እንዲኖር ለማድረግ፣ አደጋው በሚከሰትበት ወቅት በአስተማማኝ ሁኔታ የሚገኝ፣ በቂና ወቅትን ያገናዘበ ሀብትን ለማቅረብ የሚያስችሉ አስቀድሞ የተዘጋጁ የፋይናንስ መሳሪያዎችን መቅረጽና ተግባራዊ ማድረግን ይጠይቃል፡፡ በተጨማሪም ውጤታማ የፋይናንስ የአቅርቦት ዘዴን መለየትና ተግባራዊ ማድረግ አስፈላጊ ድጋፍን ለተጎጂ ወገኖች በጊዜ፣ በግልጽነት፣ ወጪ ቆጣቢና አስተማማኝ በሆነ መንገድ ለማድረስ ወሳኝ ጉዳይ ነው፡፡ ባለፉት ዓመታት በአገራችን አስቀድሞ የተዘጋጀ የፋይናንስ ስትራቴጂ ወይም ማዕቀፍና እያንዳንዱ አደጋ የሚያደርሰውን ጉዳት ለመሸፈን የሚያስችሉ የተመረጡ የፋይናንስ መሳሪያዎች አለመኖራቸው ይታወቃል፡፡ በመሆኑም፣ ይህ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ የተዘጋጀው ይህንን ክፍተት ለመሙላት ነው፡፡ ስለሆነም፣ ስትራቴጂው የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲን፤ የመንግስትን የማህበራዊ ከለላ (Social protection)፣ የፊስካል ስጋት እና የግብርና ስጋት አስተዳደር አጀንዳዎችን ለማጣናከር የሚያግዝ መሆኑ ይታመናል፡፡

ይህ ስትራቴጂ የተዘጋጀው የአገሪቱን የፌዴራል ስርዓት በመከተል በፌዴራል መንግስት በኩል ምላሽ የሚሰጣቸውን የአደጋ ስጋቶች የሚመለከት ሲሆን፣ ስትራቴጂውም ከ2016 እስከ 2023 ባሉት የበጀት ዓመታት ተፈጻሚ እንደሚሆን ይጠበቃል፡፡ በሀገሪቱ የሚከሰቱ የተፈጥሮና ሰው-ሰራሽ አደጋዎችን በሙሉ የሚያካትት ሲሆን በሀገሪቱ በስፋት በሚታወቁት የድርቅና ጎርፍ አደጋዎች ላይ የበለጠ ትኩረት አድርጓል፡፡ የስትራቴጂው ግብም መንግስት ለሚከሰቱ አደጋዎች ውጤታማ በሆነ መልኩ በጊዜ ምላሽ ለመስጠት የሚያስፈልገውን በቂ ፋይናንስ ለማሰባሰብ የሚኖረውን ብቃትና አቅም ማሳደግ ሲሆን፣ ይህም ተጎጂ የሆኑ የህብረተሰብ ክፍሎችን፣ የንግድና የምርት ተቋማትን እና በአጠቃላይ ኢኮኖሚውን በአግባቡ ከአደጋ ለመከላከል የሚያግዝ ይሆናል፡፡ ይህንን ግብ ለማሳካትም በሚከተሉት ሰባት ስትራቴጂካዊ ጠቀሜታ ባላቸው ጉዳዮች ላይ ትኩረት በማድረግ መሥራት እንደሚገባ ይታመናል፡፡ እነዚህም፤

1. የሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት ስለ አደጋ ስጋት ያላቸውን ግንዛቤ ማሳደግ፣
2. ሀብትን በዝቅተኛ ወጪና በወቅቱ ለማሰባሰብ በሚያስችል መልኩ የመንግስት ፋይናንስ አሰራርን ማሻሻል፣
3. ውጤታማ የአደጋ ምላሽ እና የማገገም ሂደት እንዲሁም መልሶ መገንባትን ለማጎልበት የአደጋ መከላከል ዝግጁነትን ማሳደግ፣
4. ተቋማዊ ቅንጅትንና ትብብርን በማሳለጥ የአደጋ ስጋት አመራርን ማጠናከር፣
5. የአደጋ ምላሽና ተዛማጅ ፖሊሲዎችን ተግባራዊነት ለማረጋገጥ አስፈላጊ የሆኑ የህግና የቁጥጥር አሠራሮችን ማሻሻል፣

[1] ምንጭ፡ ዓለም አቀፍ የአደጋ መረጃ ቋት (EM-DAT data).

6. የፋይናንስና ኢንሹራንስ ዘርፎች የአደጋ ስጋት ፋይናንስን ለማገዝ የሚኖራቸውን ሚና እንዲወጡ ድጋፍ ማድረግ፣እና
7. የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አማራጭ ስትራቴጂ (Risk Layering Strategy) በመጠቀም የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችን በየጊዜው ማዳበር ናቸው፡፡

በዚህ ሰነድ የተካተቱ የድርጊት መርሀ-ግብሮችን ተግባራዊ በማድረግ በተጠቀሱት የስትራቴጂካዊ የትኩረት አቅጣጫዎች ትግበራ አማካኝነት የጎለበተ አሰራርን በመፍጠር የመንግስት የአደጋ መከላከል እና ምላሽ የመስጠት አቅም እንደሚጠናከር ይታመናል፡፡ ይህም ለአደጋ ተጋላጭ የሆኑ የህብረተሰብ ክፍሎችን፣ የንግድና የምርት ተቋማትን እና በአጠቃላይ ኢኮኖሚውን ከአደጋው ተጽእኖ ለመታደግ ከፍተኛ አስተዋጽኦ የሚያደርግ ይሆናል፡፡ የገንዘብ ሚኒስቴር የዚህ ስትራቴጂ ተቀዳሚ ባለቤት ሲሆን፣ ለስትራቴጂው ተግባራዊነት ከሚመለከታቸው የመንግሥት መ/ቤቶችና ድርጅቶች፤ የልማት አጋሮች፣ እና የግሉ ዘርፍ ጋር በቅንጅት ይሠራል፡፡

1. መግቢያ

1.1 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂው አድማስና አስፈላጊነት

የዚህ ስትራቴጂ ዋና ግብ ውጤታማና ወቅታዊ የአደጋ ምላሽ ለመስጠት የሚያስፈልገውን በቂ ፋይናንስ ለማሰባሰብ የሚያስችል የመንግስንትን ብቃትና አቅም በመገንባት የሚከሰቱ አደጋዎች በተጎጂ የህብረተሰብ ክፍሎች፣ በንግድና የምርት ተቋማት እና በአጠቃላይ በኢኮኖሚው ላይ የሚያደርሰውን ተጽእኖ መቀነስ ማስቻል ነው። የስትራቴጂው ቅድሚያ ትኩረት በተፈጥሮና በሰው-ሰራሽ አደጋዎች ለሚደርሱ አደጋዎች ውጤታማ ምላሽ መስጠት ማስቻል ሲሆን፣ በሀገራችን በስፋትና፤ በተደጋጋሚነት በሚያስከትሉት ጉዳት ጎልተው የሚታዩ የድርቅና የጎርፍ አደጋዎች ላይ በይበልጥ ትኩረት ያደርጋል። የስትራቴጂውን ግብ ለማሳካትም በሰነዱ ምዕራፍ 4 ላይ በተገለጹት ሰባት ስትራቴጂካዊ ጉዳዮች ላይ ትኩረት በማድረግ ይሰራል።

የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂው የተነደፈው የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲ ትግበራን ለማጠናከር ሲሆን፣ ከ2016 እስከ 2023 ባሉት የበጀት ዓመታት ውስጥ ተግባራዊ የሚደረግ ነው። የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲ እና የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ መንግሥት የአደጋ ስጋትን ለመከላከል የሚጠቀምባቸው የአደጋ ስጋት አስተዳደር ዓበይት መሳሪያዎች ናቸው። በሁለቱ ሰነዶች አማካይነት መንግስት አቅሙን አጠናክሮ የአደጋ ስጋትን መለየትና በሚገባ ማወቅ፣ አዳዲስ የአደጋ ስጋቶች እንዳይፈጠሩና በህብረተሰቡ ውስጥ ያሉትንም የአደጋ ስጋቶች በሚቀርጻቸው ፖሊሲዎች ውስጥ በስፋት በማካተት፣ በማቀድ፣ እና አስፈላጊውን ኢንስትመንት በማድረግ ስጋቶቹን መቀነስ ማስቻል፣ የሚከሰቱ ቀውሶችን ለማስተዳደርና ለመተንበይ የአደጋ ዝግጁነትን ማሻሻል፣ እንዲሁም አደጋዎች ሲከሰቱ ፈጣንና ውጤታማ የማገገም አቅም ለማጎልበት የሚስችሉ ተግባራትን ለማከናወን ያስችለዋል።

ስትራትጂው በቅድሚያ በሥራ ላይ ያለውን የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አሠራር በተለይም የፌዴራል መንግስት በአሁኑ ወቅት ለአደጋ የሚሰጠው ምላሽ ምን እንደሚመስል ያመለክታል። በየደረጃው ያሉ የመንግሥት አካላት በአደጋ ስጋት አስተዳደር ረገድ ያላቸው ሚና በአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲ ሰነድ ላይ በዝርዝር ተገልጿል። በዚህም መሠረት የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲ ሰነዱ እያንዳንዱ የመንግስት አስተዳደራዊ መዋቅር የራሱ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ምክር ቤት እንደሚኖረውና የአደጋ ጥሪት ፈንድ እንደሚያቋቁምና አደጋ ሲከሰትም ፈንዱ ጥቅም ላይ የሚውልበትን ሥርዓት መዘርጋት እንዳለበት ያስገነዝባል። ይህንኑ ግንዛቤ ከግምት ውስጥ በማስገባትም ይህ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ በአመዛኙ የፌዴራል መንግስት ለአደጋ ስጋት በሚሰጠው ምላሽ ላይ ብቻ ትኩረት ያደረገ ነው። ነገር ግን ይህ የፌዴራል መንግስት የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ እያንዳንዱ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስትና ከተማ አስተዳደር በዚሁ ሰነድ ላይ በመመስረት የራሱን ተመሳሳይ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ሰነድ ሊኖረው እንደሚገባ ይጠቁማል።

ስትራቴጂው የሚከሰቱ አደጋዎች በሴት አባዎራ የሚተዳደሩ ቤተሰቦችን ጨምሮ በቤተሰብ፣ በአርሶ አደሮች፣ በአርብቶ አደሮች፣ አገልግሎት ሰጪ ሠራተኞች (front-line workers)፣ በወጣቶች፣ በዝቅተኛ የማህበራዊና ኢኮኖሚ ደረጃ ላይ የሚገኙ የህብረተሰብ ክፍሎች፣ በንግድ ተቋማት (በተለይም ጥቃቅንና አነስተኛና መካከለኛ ኢንተርፐራይዞች)፣ በመንግስት ፋይናንስ እና ቋሚ ንብረት ላይ የሚያደርሰውን ተጽእኖ ለመከላከልና ለመቀነስ በሚያስችል መልኩ የተነደፈ ነው። እነዚህ ከላይ የተዘረዘሩት ስብስቦች በዚህ ስትራቴጂ የተገለጹትን የድርጊት መርሀ-ግብሮች ተግባራዊ በማድረግ ረገድ እና የተለያዩ አዳዲስ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች በሚቀረጹበትና በሚተገበሩበት ሂደት የነቃ ተሳትፎ እንዲኖራቸው የሚያበረታታ ነው።

1.2 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ሰነዱ አቀራረብ

ይህ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ሰነድ በአምስት ምዕራፎች የተከፋፈለ ሲሆን፣ ምዕራፍ 2 ለአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ሰነድ ዝግጅት ጋር ቁርኝት ያለው ነባራዊ ሁኔታ በአጭሩ የተገመገመ ሲሆን፣ የተፈጥሮና ሰው-ሰራሽ አደጋዎች ምንነትና እና በአገራችን የኢኮኖሚ አፈጻጸም ላይ

ያላቸውን ተጽእኖ፣ እንዲሁም ለስትራቴጂው በጎ አስተዋጽኦ ሊያደርጉ የሚችሉ የህግ፣ የተቋማምና የፖሊሲ ማዕቀፎች በዝርዝር ቀርበዋል። ምዕራፍ 3 በሥራ ላይ ስላሉ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች መረጃ የሚሰጥ ነው። ምዕራፍ 4 መንግሥት በቀጣይ የአደጋ ሥጋት ወጪን ውጤታማና ቀልጣፋ በሆነ መንገድ ለመሸፈን ሊከተላቸው የሚገቡ ስልቶችን ይጠቁማል። ምዕራፍ 5 እና የመጨረሻው ክፍል ስትራቴጂው እንዴት ተግባራዊ እንደሚደረግ፣ እንዲሁም መኖር ያለባቸውን የክትትልና የግምገማ ሥርዓቶች ያመለክታል።

2. የኢትዮጵያ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ነባራዊ ሁኔታ

2.1 የተፈጥሮ እና ሰው-ሰራሽ አደጋዎች

ኢትዮጵያ በድርቅ፣ በጎርፍ፣ በወረርሽኝ፣ በተህዋስያን ብክለት፣ በመሬት መንሸራተት፣ በሰደድ እሳት፣ በእሳተ ገሞራ ነውጥ፣ በርዕደ መሬት እና በእርስ በርስ ግጭት አደጋዎች በተደጋጋሚ ከሚጠቁ ሀገራት መካከል አንዷ ናት። እ.ኤ.አ በ2023 በ191 የዓለም ሀገራት ላይ በተደረገ የዳሰሳ ጥናት መሠረት ኢትዮጵያ በአደጋ ስጋት ተጋላጭነት ረገድ ከዓለም ሀገራት 12ኛ ደረጃ ላይ ትገኛለች[2]። ከዚህ በተጨማሪ ኢትዮጵያ ለአየር ንብረት ተጽእኖ ተጋላጭ ከመሆኗም ባሻገር በቅርብ ዓመታት ያጋጠሙ የእርስ በርስ ግጭቶችም ተጨማሪ አስተዋጽኦ አድርገዋል። ኢትዮጵያ በቆላማ አካባቢዎቿ ባላት የደረቅና ከፊል-ደረቅ የአየር ንብረት፣ የተዛባ የውሀ ሀብት አቅርቦት ጂኦግራፊያዊ ስርጭት፣ እና በዝናብ ላይ ጥገኛ በሆነ ግብርና ምክንያት ከሌሎቹ ይበልጥ ለድርቅ አደጋ ተጋላጭ እንድትሆን አድርጓታል። በኢትዮጵያ የሚከሰተው ድርቅ የረዥም ጊዜ ቆይታ ያለውና በርካታ አካባቢዎችን የሚሸፍን ሲሆን፣ ጎርፍን ከመሳሰሉ የአደጋ ዓይነቶች ጋር ሲነጻጸርም ባነሰ ድግግሞሽ የሚከሰትና በአንጻራዊነት በርካታ ህዝብ ላይ ጉዳት የሚያደርስ ነው (ሠንጠረዥ 1 ይመልከቱ)። ድርቅ ለሀገሪቱ የምግብ ዋስትና ዕጦት ከዋና ዋና ምክንያቶች አንዱ ሲሆን፣ የሰብል ጉዳት፣ የግጦሽ መሬትና የውሀ ሀብት እጥረት፣ የእንስሳት ሞት፣ ረሀብ፣ ወረርሽኝ፣ የንብረት መሚጠጥ፣ የተመጣጠነ ምግብ እጥረት፣ እና የሰው ስደት የሚያስከትል የተፈጥሮ አደጋ ነው።

በኢትዮጵያ የሚከሰተው ጎርፍ በታሪክ እንደታየው በአንጻራዊነት በተደጋጋሚ የሚከሰትና ከድርቅ አደጋ ጋር ሲነጻጸር ዝቅተኛ ጉዳት የሚያደርስ የተፈጥሮ አደጋ ነው። ለዚህም ዋናው ምክንያት ጎርፍ የአጭር ጊዜ ክስተት ሲሆን ሽፋኑም ጠባብና በውስን አካባቢዎች የሚያጋጥም ነው። ሆኖም የጎርፍ አደጋ በተለያዩ አካባቢዎች በተደጋጋሚ የመከሰት አጋጣሚው ሰፊ ነው። ከፍተኛ የጎርፍ አደጋ ስጋት የሚከሰተው በክረምት የዝናብ ወቅት በሆኑት የሰኔ፣ የሐምሌና የነሐሴ ወራት ሲሆን፣ መጠነ-ሰፊ የወንዝ መጥለቅለቅ የሚያስከትለው ጎርፍ ተደጋግሞ የሚከሰተው በቆላማ አካባቢዎች ነው። በሌላ በኩል ደራሽ ውሀ የሚያስከትለው የጎርፍ አደጋ የሚከሰተው በደጋማ አካባቢዎች (በስምጥ ሸለቆ የሚገኘውን የአዋሽ ወንዝ ጨምሮ) ነው። እነዚህ የጎርፍ አደጋዎች ሲከሰቱ የህዝብ አገልግሎት አቅርቦት በመደበኛነት እንዲቋረጡ ከማድረጋቸውም ባሻገር በሰብልና በመሠረተ ልማቶች ላይ ጉዳት ያደርሳሉ፣ እንዲሁም ለሰፊ የመሬት መንሸራተትና መራቆት ችግር አስተዋጽኦ ያደርጋሉ።

በተደጋጋሚ ከሚከሰቱት የድርቅ፣ የጎርፍ እና ሌሎች የአደጋ ዓይነቶችን ተከትሎ የህዝብ የጤና ድንገተኛ አደጋዎች መከሰት የተለመደ ክስተት ነው። የውሀ-ወለድ እና በተህዋሲያን አማካኝነት የሚከሰቱ ተላላፊ በሽታዎች ጥምረት፣ እና የተመጣጠነ የምግብ እጥረት ከድርቅ ጋር ተያይዘው በሰፊው የሚከሰቱ የህብረተሰብ ጤና ችግሮች ናቸው[3] ።በተጨማሪም በተለያዩ ተላላፊ በሽታ አምጪ ተህዋሲያን አማካኝነት የሚከሰቱ አጣዳፊ በሽታዎች ለሞትና ለህመም ዋና ስጋቶች ሲሆኑ፣ በተለይም የኮሌራ፣ የወባና የኩፍኝ ወረርሽኞች ከፍተኛ ስጋቶች ናቸው። እነዚህ በሁሉም ክልሎች በሚገኙ ህዝብ በሚበዛባቸው ወረዳዎች በበለጠ ደረጃ ደግሞ በሶማሌ፣ በአፋር፣ በኦሮሚያ፣ በአማራ፣ እና በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ህዝቦች ብሔራዊ ክልሎች የሚገኙ ሴቶችን፣ ህጻናትን፣ የአካል ጉዳት ያለባቸውን የህብረተሰብ ክፍሎች፣ በዕድሜ የገፉ አረጋውያንን፣ ተፈናቃዮችን፣ ከስደት ተመላሾችንና ስደተኞችን በተለየ ሁኔታ እንደሚጎዱ ግልጽ ነው። ከነዚህ በሽታዎች በተጨማሪ የኮቪድ-19፣ የማጅራት ገትር በሽታ፣ የእብድ ውሻ በሽታ፣ ኢንፍሉዌንዛ፣ የወባ በሽታ (Chikungunya)፣ የዴንጊ ትኩሳት (Dengue fever)፣ አስከፊ የምግብ እጦት (acute malnutrition)፣ የስሜት ቀውስና ጉዳት (trauma and injury)፣ እከክ (scabies) እና ቢጫ ወባ በኢትዮጵያ የተመዘገቡ ከፍተኛ የጤና አደጋ ስጋቶች ናቸው።[4]

---

[2] https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index 2023 Index. The INFORM risk index is made up of three dimensions – hazards and exposure, vulnerability, and coping capacity.

[3] Ethiopian Public Health Institute, Public Health Emergency Management Center (2020) *National Vulnerability Risk Assessment and Mapping.*

[4] *Ibid.*

ኢትዮጵያ በምሥራቅ አፍሪካ በሚገኘው የምድር ሰሌዳዎች (tectonic plates) ላይ የምትገኝ ምድር ስትሆን ያለችበት ምድር በርካታ ትንንሽና ትልልቅ ከተሞቿን (አዲስ አበባ፣ ድሬ ደዋ፣ ሃዋሳና መቀሌን ጨምሮ) ለመሬት መንቀጥቀጥ ተጋላጭ አድርጓቸዋል፡፡ የመሬት መንሸራተት የሚፈጠረው በንቁ ስንጥቆች (active rifts)፣ በመሬት መንቀጥቀጥና ሀይድሮሜትሪዮሎጂ ክስተት ጥምረት (combined seismic and hydrometeorological events)፣ እና የስነ ሕዝብ አወቃቀር ምክንያቶች (demographic factors) ሲሆን፣ የመሬት መንሸራተት በብዛት የሚከሰተውም በተራራማ ደጋማ አካባቢዎችና ስምጥ ሸለቆ አካባቢዎች ሆኖ ምንጊዜም ሀይለኛ ከባድ ዝናብ ከጣለ በኋላ ነው፡፡ ከአየር ሁኔታ ጋር የተያያዘ የአንበጣ መንጋ አደጋ ሌላው በሀገራችን በቅርብ ዓመታት በተደጋጋሚ የተከሰተ የተፈጥሮ አደጋ ነው፡፡ እ.ኤ.አ. በ2020 ሀገራችን ሁለት የተለያዩ የአንበጣ መንጋ ጉዳቶችን አስተናግዳለች፡፡ በሁለቱም አደጋዎች የተከሰተው የአንበጣ መንጋ ሰፊ አካባቢዎችን ያዳረሰ ሲሆን፣ በገጠሩ አካባቢ በሁሉም ክልሎች የሚኖሩ ህዝቦች ላይ በተለይም ፣ በአፋር፣ በሶማሌና በሀረሪ ክልሎች የበለጠ ጉዳት አድርሷል፡፡ ከላይ ከተገለጹት በተጨማሪ የእሳተ ጎሞራ ነውጥ እና የሰደድ እሳት በሀገሪቱ ከሚከሰቱ ሌሎች አደጋዎች መካከል የሚጠቀሱ ሲሆን በአንጻራዊነት በተደጋጋሚ የማይከሰቱ አደጋዎች ናቸው፡፡ ከተፈጥሮ አደጋዎች ባሻገር በአንዳንድ አገሪቱ ክፍሎች የሚያጋጥሙ የእርስ በርስ ግጭት ዜጎችን ከቀያቸው በማፈናቀል ለእለት ደራሽ እርዳታ ፈላጊ ሲሆኑ ይስተዋላል፡፡ በዚህ መሰረት በዚህ የአደጋ ስጋት ስትራትጅ ሰነድ የሚዘረጉ ስርዓቶች ከተፈጥሮ አደጋ ባሻገር በሰው ሰራሽ ምክንያቶች የሚያጋጥሙ የዜጎች መፈናቀልንና መልሶ ማቋቋምን ጭምር የሚያካትት ይሆናል፡፡

ሠንጠረዥ 1: የአደጋዎች ስርጭት በኢትዮጵያ፣ እ.ኤ.አ. 1971-2023

የአደጋ ዓይነቶች	የተመዘገቡ ክስተቶች ብዛት	የተጎዱ ሰዎች ብዛት
ድርቅ	**14**	**73,941,879**
ተላላፊ በሽታዎች	**23**	**656,814**
የባክቴሪያ በሽታ	16	130,551
የጥገኛ ተውሳክ በሽታዎች	1	25,000
የቫይረስ በሽታዎች	6	819
ኮቪድ-19	1	500,444
ጎርፍ	**41**	**2,828,479**
የተህዋሲያን መበከል	**5**	
የመሬት መንሸራተት	**6**	
የጅምላ እንቅስቃሴ (Mass movement (dry))	**1**	
የእሳተ ጎሞራ ነውጥ	**3**	**11,000**

ምንጭ፡ *EM-DAT, CRED/UCLouvain, Brussels, Belgium – www.emdat.be and WHO.*

ከኢትዮጵያ መሬት በድርቅና በጎርፍ የሚጠቃው ጉልህ ድርሻ እንዳለው መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ እ.ኤ.አ. በ2010 መረጃ ላይ ተመስርቶ በተዘጋጀው መረጃ መሠረት በድርቅና በጎርፍ ተጽእኖ ከፍተኛ ስጋት ያለባቸው የኢትዮጵያ የመሬት ክፍሎች በምስል 1 ቀርበዋል፡፡

ምስል 1: አደጋዎች በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ የሚያደርሱት ተጽእኖ

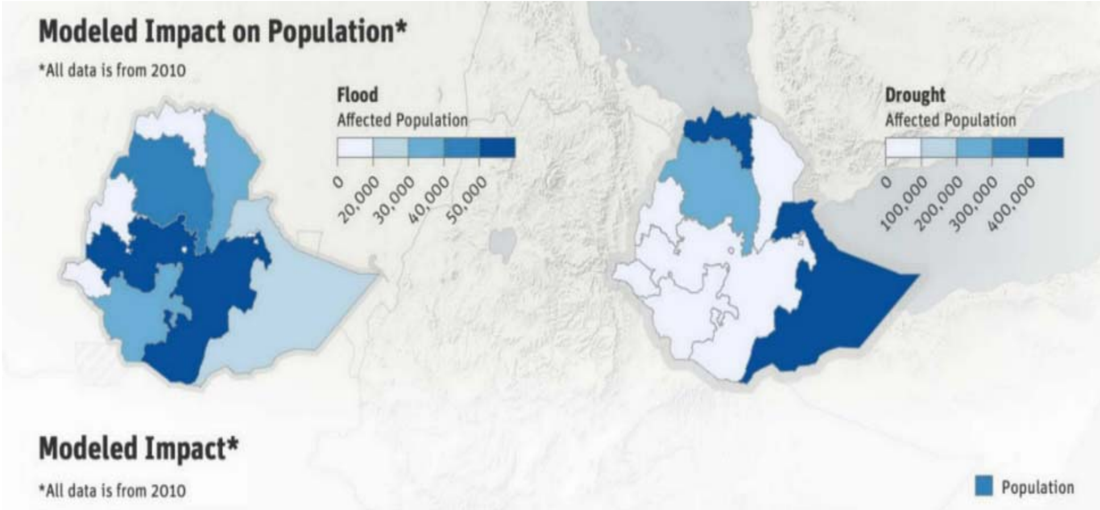

ምንጭ፡ *EM-DAT, CRED/UC Louvain, Brussels, Belgium* www.emdat.be

በሀገሪቱ በድንገተኛ አደጋዎች የተነሳ የሚከሰተው የህብረተሰቡ ተጋላጭነት በዜጎች የከፋ የድህነት ደረጃ ላይ ከመገኘት በተጨማሪ የኢኮኖሚው መሰረት ለአየር ንብረት ለውጥ ተጋላጭ በሆኑ ቁልፍ ዘርፎች ማለትም በግብርና፣ በውሀ፣ በቱሪዝምና በደን ልማት ዘርፎች ላይ ጥገኛ መሆን እንደ ዓቢይ ምክንያት ይጠቀሳል። ኢትዮጵያ በዕድገት ደረጃቸው ዝቅተኛ ከሚባሉ የዓለም ሀገሮች ተርታ የምትመደብ ሀገር ስትሆን (የኢትዮጵያ የሰብዓዊ ልማት ኤንዴክስ (Ethiopia's Human Development Index) 0.442) ነው። እ.ኤ.አ. በ2021/22 መረጃ መሠረት ከአጠቃላይ የኢትዮጵያ ህዝብ 23.5 በመቶ የሚሆነው ከድህነት ወለል በታች የሚገኝ ነው።[5] የግብርናው ዘርፍ ከአጠቃላይ የሀገር ውስጥ ምርት (Gross Domestic Product (GDP)) ያለው ድርሻ 32.5 በመቶ እንደሚደርስ የ2014 የብሔራዊ ኢኮኖሚ አካውንት መረጃ የሚያሳይ ሲሆን፣ ለሀገሪቱ አጠቃላይ የሥራ ስምሪት (overall employment) የሚያደርገው አስተዋጽኦ ደግሞ 72.7 በመቶ እንደሚደርስ እ.ኤ.አ የ2012/13 መረጃ ያመለክታል። በአብዛኛው የግብርና ምርቶችን በማቀነባበር ላይ የተመሠረተው የኢንዱስትሪ ዘርፍ ለአጠቃላይ የሀገር ውስጥ ምርት ያለው ድርሻ 29.3 በመቶ ሲሆን፣ የአገልግሎት ዘርፉ ደግሞ የ39.6 በመቶ ድርሻ እንዳለው ይህው ተመሳሳይ መረጃ ያሳያል።[6] ከአጠቃላይ የእህል ሰብሎች ምርት በግምት 90 በመቶው የሚሆነው በዝናብ ላይ ጥገኛ በመሆኑ፣ የእህል ሰብል ምርት ለተለዋዋጭ የዝናብ ሁኔታ ተጋላጭ መሆኑን የሚያሳይ ነው። በከባድ ድርቅ ምክንያት የግብርና ምርት እስከ 90% በመቶ የሚደርስ ቅናሽ ሊያሳይ እንደሚችል የተደረጉ ጥናቶች ያሳያሉ።[7]

2.2 የሚከሰቱት አደጋዎች በማህራዊ ኢኮኖሚ (SOCIOECONOMY) ላይ የሚያደርሱት ተጽእኖ

ድህነት፣ ችግርን የመቋቋም አቅም ማጣት (lack of adaptive capacity) ፣ እና በግብርና ምርት ላይ ጥገኛ መሆን በቤተሰብ ደረጃ አብዛኛው ህብረተሰብ ለአየር ንብረት አደጋ ተጋላጭ እንዲሆን አድርገውታል። ለዚህ በተለይ ማሳያው ድርቅ አንዱ ሲሆን፣ ይህም ባለፉት ሁለት አስርት ዓመታት በየዓመቱ በአማካይ እስከ 2.2 ሚሊዮን የሚደርስ የህዝብ ብዛት ላይ ጉዳት እንዳደረሰ ይገመታል።[8] ተከታታይ ከባድ የድርቅ አደጋዎች በሚከሰቱበት ጊዜ በጣም ከባድ ተጽእኖዎችን የሚያስከትሉ ሲሆን፣ በሀገራችን እ.ኤ.አ. በ2003/04 እና በ2015/16 የተከሰቱት የድርቅ አደጋዎች በቅደም ተከተል 12 ሚሊዮን እና 10 ሚሊዮን የሚሆን ህዝብ ላይ ጉዳት እንዳደረሱ የሚታወስ ነው። ግብርና 70 በመቶ

---

[5] የእ.ኤ.አ. የ2015/16 የቤተሰብ ፍጆታ ወጪ ሰርቬይ በኢትዮጵያ እ.ኤ.አ. በ2015/16 ከድህነት ወለል በታች ይኖር የነበረው ህዘብ የጠቅላላውን 23.5 በመቶ እንደነበር መረጃውን አስፍሯል።

[6] የኤፌዴሪ ፕላንና ልማት ኮሚሽን (እ.ኤ.አ. 2021-2030)፣ 'የአስር ዓመት ልማት ዕቅድ'፣ የኢትዮጵያ መንግስት (እ.ኤ.አ. 2021/22) 'ብሔራዊ ኢኮኖሚ አካውንት ስታቲስቲክስ'.

[7] World Bank (2019) 'Disaster risk profile. Ethiopia'.

[8] EM-DAT.

ለሚሆነው የኢትየጵያ ህዝብ መተዳደሪያ እንደመሆኑ መጠንና በድርቅ በተደጋጋሚ የሚጎዳ በመሆኑ፣ የድርቅ አደጋ ለኢትዮጵያ ህዝብ የድህነትና የምግብ ዋስትና ችግር ዓቢይ መንስዔ ነው። እ.ኤ.አ. በ2011፣ በ2015/16 እና በ2020 (ይህ አሁንም የቀጠለ ሲሆን) የተከሰቱት የድርቅ አደጋዎች በቅደም ተከተል ከ4.5 ሚሊዮን፣ 5.6 ሚሊዮን እና ከ7.2 ሚሊዮን በላይ የሚሆን ህዝብ የዕለት ምግብ ተረጂ እንዲሆን ያደረጉ ከባድ የድርቅ አደጋዎች ናቸው።[9]

የጎርፍ አደጋ ከድርቅ አደጋ በአንጻራዊነት በህብረተሰቡ ላይ የሚያደርሰው ጉዳት ዝቅ ያለ ቢሆንም እያደረሰ ያለው ተጽእኖ ግን ከጊዜ ወደ ጊዜ እያደገ መጥቷል። እ.ኤ.አ ከ2001 እስከ 2020 ባሉት ዓመታት ውስጥ በየዓመቱ በአማካይ 175 ሺህ ህዝብ በጎርፍ አደጋ ይጠቃ የነበረ ሲሆን፣ ከነዚህ ዓመታት በፊት በነበሩት ጊዜያት ለጎርፍ አደጋ ተጋላጭ የነበረው ህዝብ ብዛት ከ40 ሺህ የሚያንስ ነበር። እ.ኤ.አ በ2020 እስከ 1 ሚሊዮን የሚደርስ ህዝብ በጎርፍ አደጋ የተጠቃ ሲሆን፣ በአብዛኛው ለዚህ አደጋ የተጋለጠው ህዝብ የኢንሹራንስ ሽፋን የሌለው ከመሆኑም በላይ በአደጋው የተጎዳው ህዝብ በውል የማይታወቅ ነው።[10] ይህ በተከታታይና በተደጋጋሚ የተከሰተው የድርቅና ጎርፍ አደጋ በማህብረሰቡ የድህነት፣ የምግብ ዋስትና፣ በአጠቃላይ የኑሮ ሁኔታ እና የመሥራት ብቃት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ አስከትሏል። በመሆኑም፣ ይህ የድርቅና የጎርፍ አደጋ ዑደት የተገኙ የልማት ውጤቶችን ያሳጣ ከመሆኑም በላይ የምግብ ዋስትና አቅርቦትን ያባባሰ እና ውስን የሆነውን የልማት ሀብት ከልማት ይልቅ ለዕለት ዕርዳታ እንዲውል አስገዳጅ ሁኔታዎችን ፈጥሯል።[11]

በአየር ንብረት ለውጥ ምክንያት የሚመጡ የጤና ችግር ተጋላጭነቶች እና ከቁጥጥር ውጭ የሆኑ ኮቪድ-19ን የመሰሉ ወረርሽኞች መከሰት በማህበረሰቡ እና በጤና አገልግሎት ሥርዓቱ ውስን ምላሽ የመስጠት አቅም ላይ የበለጠ ጫና መፍጠራቸው ግልጽ ነው ። የኮቪድ-19 ወረርሽኝ በሴቶችና በወንዶች መካከል የተለዩ ተጽእኖዎች እንዲፈጠሩ አድርጓል። ለአብነትም የሴቶች የመደበኛ የስራ ስምሪት በ8.2% እንዲቀንስ ሲያደርግ ለወንዶች ግን 7.4% ቅናሽ እንዲኖር ማድረጉን መረጃዎች ያመለክታሉ።[12] የአየር ንብረት ለውጥ አደጋዎች ከሚያስከትሏቸው ቀጥተኛ የጤና ተጽእኖች መካከል፣ ከአየር ንብረት ለውጥ ጋር ተያይዘው የሚከሰቱ በሽታዎች ዕድገት ማሳየት፣ እና የግብርና ምርት መቀነስና ከዚህ ጋር ተያይዞ የሚከሰተው የምግብ እጥረት የሚያስከትለው የአመጋገብና የጤና ችግር ዋናዎቹ ናቸው። በገጠር በሚኖሩ ተጋላጭ የማህበረሰብ ክፍሎች መተዳደሪያ ላይ ተመሳሳይ አሉታዊ ተጽእኖ የሚያሳድር ሲሆን ለተመጣጠነ ምግብ እጥረት መጣኔ መጨመር እና አደጋን የመቋቋም ችሎታን የሚጎዳ ነው። በማምረትና አገልግሎት አሰጣጥ ረገድም የአየር ንብረት ለውጥ እና ሌሎች አደጋዎች መደጋገምና የአደጋው መጠን (intensity) መጨመር በኢትዮጵያ በሚገኙ ኩባንያዎች በተለይም የኢትዮጵያን የአምራች፣ የንግድና የግብርና ዘርፎችን በበላይነት በሚቆጣጠሩት አነስተኛና መካከለኛ ኢንተርፕራይዞች ላይ የበለጠ ተጋላጭነታቸው እንዲጨምር የሚያደርጉ ናቸው። ባለፉት ዓመታት ከተከሰቱ አደጋዎች ጋር ተያይዞ የተፈጠረው የአነስተኛ ኢንተርፕራይዞች የፋይናንስ እጥረት በአቅራቢዎች፣ በአምራቾችና በሸማቾች ላይ ተጽእኖዎችን ለማሳረፍ በራቸውን እንኳኩቷል። ምርታቸው እና ንግዳቸው በዝናብ ላይ ጥገኛ የሆነ ግብርና ባላቸው እንደ ኢትዮጵያ ያሉ ሀገራት ኢኮኖሚ በአብዛኛውን ጊዜ በሙቀት መጨመር ወይም የሰብል ምርትን በሚቀንሱና የሰው ሀይል ምርታማነትን በሚያደናቅፉ በሽታዎችና ድንገተኛ አደጋዎች ተጽእኖ የሚጠቃ በመሆኑ፣ የግብርና ሸቀጥ ንግዳቸው በእጅጉ ይጎዳል። በንግድ ላይ የሚሳተፉ አነስተኛና መካከለኛ መጠን ያላቸው ኢንተርፕራይዞችም ቢሆኑ የሚከሰቱ የአየር ንብረት ለውጥ አደጋዎች ነባሮቹን ተግዳሮቶች ማለትም የክህሎት እጥረት፣ ስለ ዓለም ገበያ ያላቸው አናሳ ዕውቀትና መረጃ እጦት፣ የተለያዩ የንግድ ማነቆዎች፣ አስቸጋሪ ደንቦችና የጉምሩክ ሥነ ሥርዓቶች እና ውስን የፋይናንስ አቅርቦት የመሳሰሉ ችግሮች ላይ ተደምረው የሚኖራቸው አሉታዊ ተጽዕኖ የከፋ ነው።

2.3 የሚከሰቱ ድንገተኛ አደጋዎች በፊሲካል ዘርፉ ላይ የሚያሳድሩት ተጽእኖ

---

[9] World Bank (2022) 'Ethiopia Disaster Risk Finance (DRF) Diagnostic';
[10] World Bank (2022) 'Ethiopia Disaster Risk Finance (DRF) Diagnostic'.
[11] World Bank (2022) 'Climate Risk Profile'.
[12] Geda, A. (2021) 'The Macroeconomic and Social Impact of COVID-19 in Ethiopia in the Global Context', *UNCTAD Research Paper No. 75*, United Nations. https://unctad.org/system/files/official-document/ser-rp-2021d18_en.pdf

በየጊዜው በሀገሪቱ የሚከሰቱ አደጋዎች ለኢኮኖሚው በተለይም ለማክሮ ኢኮኖሚና ፊሲካል ዘርፉ ዋና የስጋት ምንጮች ሲሆኑ፣ በተለየ ሁኔታ ደግሞ የድርቅ አደጋ የግብርና ምርትን፣ ከውሀ የሚመነጨውን የኤሌክትሪክ ኃይል፣ እና የአጠቃላይ ሀገር ውስጥ ምርትን (GDP) እንዲቀንሱ የሚደርግ ነው፡፡ በምስል 2 ላይ እንደሚታየው ዋና ዋና ድርቅ በተከሰተባቸው ዓመታት የግብርና ተጨማሪ እሴት የሚቀንስ በመሆኑ ለአጠቃላይ የሀገር ውስጥ ምርት ቅናሽ ማሳየት መንስዔ መሆኑ ግልጽ ነው፡፡ የድርቅ አደጋ ባልተከሰተባቸው ዓመታት የተመዘገው የአጠቃላይ የሀገር ውስጥ ምርት አማካይ ዕድገት ድርቅ በተከሰተባቸው ዓመታት ከተመዘገበው አማካይ ዕድገት ጋር ሲነጻጸር በ0.8 መቶኛዎች ከፍ ያለ ነው፡፡ እንዲሁም፣ የሚከሰቱት አደጋዎች በአምራች ዘርፉ ላይ ባላቸው አፍራሽ ተጽእኖ እና አደጋዎቹ ለሚያደርሱት ጉዳት ለሚሰጠው ምላሽ የሚያስፈልገውን ወጪ ለመሸፈን መንግስት የሚከተለው የፋይናንስ ስልት የዋጋ ንረትን የሚያስከትል ከመሆኑ ጋር ተያይዞ፣ በአብዛኛው የድርቅ አደጋ የሚከሰትባቸው ዓመታት ላይ ከፍተኛ የዋጋ ንረት በመኖሩ ድርቅና የዋጋ ንረት ጥምረት እንዳላቸው ከምስል 2 መረዳት ይቻላል፡፡

ምስል 2: የግብርና ተጨማሪ እሴት ዕድገት፣ የአጠቃላይ የሀገር ውስጥ ምርት ዕድገትና ዋና ዋና የድርቅ ዓመታት

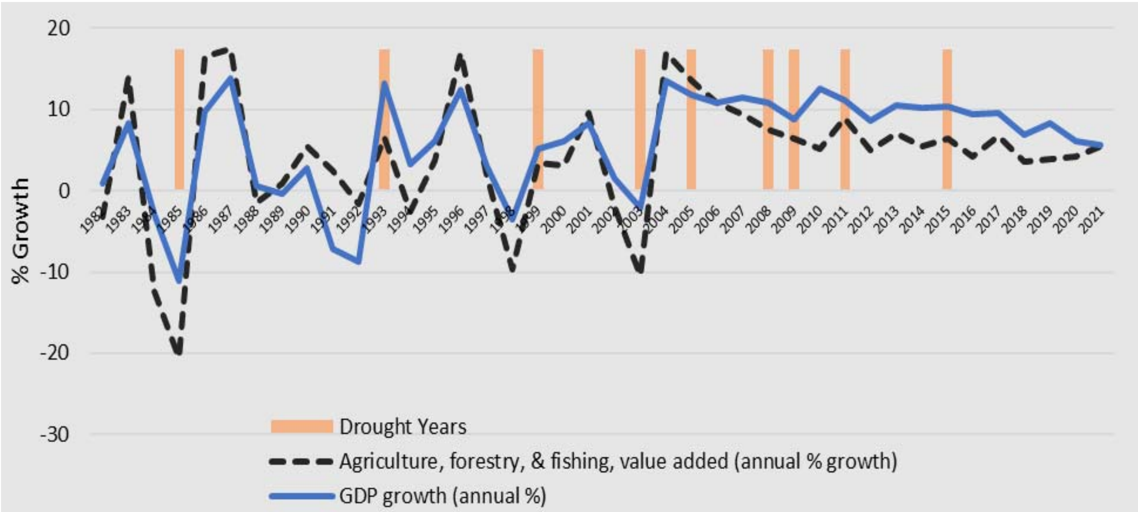

ምንጭ፡ ገንዘብ ሚኒስቴር፣ based on data from World Development Indicators.

የተወሰኑ የአደጋ ዓይነቶች በፊሲካል ዘርፉ ላይ የሚያደርሱትን ተጽእኖ ለመለካት የሚያስችል የኢኮኖሚ ሞዴል የገንዘብ ሚኒስቴር ባለሙዎች በማዘጋጀት ላይ ናቸው፡፡ ይህ ሰነድ ሲዘጋጅ ባለበት ደረጃ ድንገተኛ አደጋዎች የሚያስከትሉትን ተጽዕኖ ለመገመት ሥራ ላይ የዋለውን ሞዴል በመጠቀም የተገኘው ውጤት ከዚህ በታች ቀርቧል፡፡ ይህ በሞዴሉ የተገኘው የወጪ (costs) ግምት በየጊዜው ጭማሪ እንደሚኖረው የተገመተ ሲሆን፣ ይህም በዋናነት ከአየር ንብረት ለውጥ እና የህዝብ ቁጥር ዕድገት ጋር የሚያያዝ ነው፡፡ በመሆኑም እነዚህ ግምታዊ አሀዞች በየጊዜው እየተከለሱ ለዓመታዊ በጀት ዝግጅት ግባት በመሆን የሚገለግሉ ይሆናል፡፡ ቀደም ሲል ተደረጉ ጥናቶች እንዳመለከቱት የአየር ንብረት ለውጥ የኢትዮጵያን ዓመታዊ አጠቃላይ የአገር ውስጥ ምርት እስከ 10 በመቶ እንዲቀንስ የሚያደርግና ይህም ከድርቅ ጋር ተያይዞ በግብርና ምርታማነት ላይ በሚደርስ ተጽእኖ እንደሆነ ተመልክቷል፡፡[13]

ድርቅ በፊሲካል ዘርፍ ላይ የሚኖረው ተጽእኖ[14]

ድርቅ በቀጥታ ተጽእኖ የሚያሳድረው በግብርና ምርት እና ከውሀ በሚመነጨው የኤሌክትሪክ ኃይል አቅርቦት ላይ ነው፡፡ ይህ በሌሎች ዘርፎች ላይ ከሚደርሰው ተጽእኖ ጋር ተዳምሮ በአጠቃላይ ኢኮኖሚው እንቅስቃሴ ላይ የሚኖረው ተጽእኖ የከፋ ነው፡፡ በመሆኑም ተጽእኖው አጠቃላይ የሀገር ውስጥ ምርት ከሚጠበቀው በታች እንዲሆን ከማድረጉም በላይ በተዘዋዋሪ መንግስት ከታክስና ታክስ ካልሆኑ ምንጮች የሚሰበሰበው ገቢ ከዕቅዱ በታች እንዲሆን ያደርጋል፡፡ እንዲሁም፣ ድርቁ የግብርና

[13] USAID (2016) *Climate Risk Profile: Ethiopia*.

[14] Probabilistic estimates are used to generate disaster scenarios for different levels of frequency and severity of drought and floods. The locust model uses historical estimates to create scenarios. The scenarios used for locust outbreaks are based on relative severity to the 2019–20 event, rather than the likelihood of an event happening in a given year.

ምርት እንዲቀንስ ስለሚያደርግና ይህም በልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም (PSNP) ከታቀፉት ተረጂዎች በተጨማሪ አዲስ ተረጂዎች እንዲኖሩ ምክንያት ይሆናል፡፡ ፕሮግራሙም የተጨመሩትን ተረጂዎች መሸከም ስለማይችል መንግስት በዕለት ዕርዳታ/በሰብዓዊ ድጋፍ እንዲታቀፉ ማድረግ ስለሚኖርበት ለዚህ ተጨማሪ የወጪ በጀት እንዲመድብ ያስገድዳል፡፡

በተለያየ የጊዜ ልዩነትየሚከሰቱ የድርቅ አደጋዎች (ማለትም በአምስት ዓመት አንዴ ተደጋግመው ከሚከሰቱ የድርቅ አደጋዎች ጀምሮ በ100 ዓመት ውስጥ አንዴ እስከሚከሰቱት የማይደጋገሙ የድርቅ አደጋዎች ድረስ[15]) በግብርና ምርት፣ ከውሀ በሚመነጨው የኤሌክትሪክ ኃይል፣ በአጠቃላይ የአገር ውስጥ ምርት ፣ እና በመንግስት ገቢ ላይ የሚያስከትለው ቅናሽ አሃዛዊ ግምት በሠንጠረዥ 2 ቀርቧል፡፡ ግምቱ የተደረሰበት ሞዴል እያንዳንዱ የድርቅ አደጋ የሚያስከትለውን ጠቅላላ ወጪ (cost) የሚያሰላው በአደጋው የተጎዱ ተጨማሪ የህዝብ ብዛት ቁጥርን (የሕዝብ ብዛት ቁጥሩ በልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም (PSNP) በመደበኛነት የታቀፉትን ሳይጨምር)ለአንድ ተጠቃሚ በዓመት በሚያስፈልገው ወጪ (per beneficiary annual cost) (የዚህ ወጪ ግምት የሰብዓዊ ዕርዳታ መስፈርት ሰነድ (Humanitarian Requirement Document (HRD)) የወጪ መዋቅርን መሠረት ያደረገ ነው) በማባዛት ነው፡፡

ሠንጠረዥ 2: የተለያየ መጠን ደረጃ ያላቸው የድርቅ አደጋዎች የፊሲካል አንደምታ

አደጋው የሚደጋገምበት ጊዜ	የግብርና ያልተጣራ ተጨማሪ እሴት ቅናሽ (%)	የውሀ ኤሌክትሪክ ሀይል ቅናሽ (%)	የአአም (GDP) ቅናሽ (%)	ሀገራዊ የመንግስት ገቢ ቅናሽ* (%)	ሰብአዊ ድጋፍ የሚያስፈልጋቸው ተጨማሪ የህዝብ ብዛት**	የወጪ ፍላጎት (በሚሊዮን የአሜሪካ ዶላር)
1 in 5	0.26	1.33	0.26	0.17	7,464,880	797.25
1 in 10	0.58	3.18	0.57	0.38	9,522,784	1,017.03
1 in 30	1.16	6.02	1.14	0.76	12,668,642	1,353.01
1 in 38	1.26	6.67	1.24	0.83	13,163,119	1,405.82
1 in 50	1.42	7.37	1.39	0.93	13,904,835	1,485.04
1 in 100	1.79	9.44	1.76	1.17	15,262,800	1,630.07

*ምንጭ፡ ገንዘብ ሚኒስቴር፣ Disaster-Related Fiscal Risk Quantification Model. *ይህ የፌዴራልና የክልሎችን ታክስና ታክስ ያልሆኑ ገቢዎች ያካትታል፡፡ ቅናሹ የተሰላው በመነሻ ዓመት ከነበረው ገቢ ያለው ድርሻ ነው፡፡ በተጨማሪ የግብርና ዘርፍ buoyancy ዜሮ ታሳቢ ተደርጓል፡፡ ** ይህ አሀዝ በመደበኛነት በየዓመቱ ከሚኖረው የPSNP ተጠቃሚ በተጨማሪ ነው፡፡*

በሀገራችን የተከሰቱ የድርቅ አደጋዎችን እንደ አብነት በመውሰድ ለምሳሌ እ.ኤ.አ. በ2015/16 የተከሰተው የድርቅ ዓይነት በየ38 ዓመት አንዴ የሚከሰት ቢሆን የታክስ ገቢ በ93.55 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር የሚቀንስ ሲሆን፣ የወጪ ፍላጎት ደግሞ በ1405 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር ይጨምራል፡፡ የዚህ ዓይነቱ የድርቅ አደጋ በሚከሰትበት ጊዜ የሚኖረው አጠቃላይ የፊሲካል ወጪ (cost) እስከ 1578.5 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር ሊደርስ እንደሚችል ይገመታል፡፡ ይህም እ.ኤ.አ. የ2022/23 በጀት ዓመት የፌዴራል መንግስትን ጠቅላላ በጀት 16% በመቶ ያህል ይሆናል፡፡[16]

---

[15] The return period is the time period over which Ethiopia should expect to see a disaster of the same severity and magnitude in terms of its capacity to cause losses. For example, a one-in-10-year return period refers to a drought that has a 10% probability of happening in a given year.

[16] ሀገራዊ የመንግስት ገቢ (ታክስና ታክስ ያልሆኑ ገቢዎች) እ.ኤ.አ. የ2022/23 ዓመተ ምህረት ትንበያ ብር 666,021.61 ሚሊዮን (5,493.02 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር). እ.ኤ.አ. የ2022/23 ጠቅላላ የፌዴራል መንግስት በጀት 563,929 ሚሊዮን ብር (የክልሎችን በዓላማ የተገደበና ያልተገደበ ድጋፍ ሳይጨምር) እደሚሆን ተገምቷል፡፡ ታሳቢ የተደረገው የብር የዶላር ምንሬ 1 ዶላር = 58.77 ብር ሲሆን፣ ይህም እ.ኤ.አ. የ2022/23 ትንበያ ነው፡፡

የጎርፍ አደጋ በፊሲካል ዘርፍ ላይ የሚኖረው ተጽእኖ

እንደ ድርቅ አደጋ ሁሉ የጎርፍ አደጋም በመንግስት የፊስካል አቅም ላይ ተጽእኖ የሚያሳድር ሲሆን፣ ይህም በሁለት ዋና ዋና መንገዶች ይገለጻል።[17] የጎርፍ አደጋ በሰብል መሬት ላይ ጉዳት በማድረስ በግብርና ምርት ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ያስከትላል። ከዚህም በተጨማሪ የጎርፍ አደጋ በዓመቱ ትርጉም ላለው ጊዜ የምርትና የንግድ እንቅስቃሴዎች እንዲቋረጡ በማድረግ ከግብርና ዘርፍ ውጭ ባሉ ዘርፎችም የተጨማሪ እሴት ቅናሽ እንዲኖር የማድረግ አቅም አለው። የኢኮኖሚው እንቅስቃሴ በተቋረጠበት መጠንና የግብርናና የሌሎች ዘርፎች ምርቶች በቀነሱበት ልክ በተመጣጣኝ ጠቅላላ የአገር ውስጥ ምርት ከተጠበቀው በታች እንዲሆን የሚያደርግ ሲሆን፣ በመንግስት ገቢም እንዲሁ ቅናሽ የሚያስከትል ይሆናል። የጎርፍ አደጋ በተጨማሪ ያልተጠበቀ የመንግስት ወጪ ጭማሪ እንዲከሰት ያደርጋል። ይህም በጎርፍ አደጋው የሚፈናቀሉ ተጎጂዎች የሰብዓዊ ዕርዳታ የሚያስፈልጋቸው በመሆኑ እና የተጎዱ መሠረተ ልማቶችንም (ትምህርት ቤቶች፣ የጤና አገልግሎት መስጫ ተቋማት፣ መንገዶች እና የባቡር ሀዲዶች) መልሶ መገንባት አስፈላጊ በመሆኑ ነው።

ለእያንዳንዱ የጎርፍ አደጋ መጠን ደረጃ የገንዘብ ሚኒስቴርን ሞዴል በመጠቀም ለጎርፍ የተጋለጠውን ጠቅላላ የእርሻ መሬት እና የአንድ ሄክታር የሰብል ዋጋን መሠረት በማድረግ በግብርና ተጨማሪ እሴት የሚኖረውን ቅናሽ ለማስላት ተሞክሯል። በሌሎች ዘርፎች የሚኖረው ቅናሽ የተሰላው በጎርፍ አደጋው ምክንያት የንግድና የምርት እንቅስቃሴዎች የተቋረጡባቸውን ቀናት በአንጻራዊነት በመውሰድና በጎርፍ ተጽእኖ ውስጥ በነበረው አጠቃላይ የአገር ውስጥ ምርት በማባዛትና የግብርና ምርት ቅናሽን በመቀነስ ነው። ከወጪ አንጻር በየጎርፍ አደጋው ዓይነት ለሰብዓዊ ድጋፍ የሚያስፈልገውን ተጨማሪ ወጪና የተጎዱ መሠረተ ልማቶችን መልሶ ለመገንባት የሚያስፈልገውን ወጪ በመደመር ተሰልቷል። ከዚህ አንጻር ለሰብዓዊ ድጋፍ የሚያስፈልገው ተጨማሪ ወጪ የተሰላው በየጎርፍ አደጋው ዓይነት ተጋላጭ የሆነውን የህዝብ ቁጥር በዓመቱ ውስጥ ተጎጂዎች ለሰብዓዊ ድጋፍ ባስለፈለጋቸው አንጻራዊ ቀናት ብዛት (proportion of the number of days in a year) በማብዛት የተገኘውን አሀዝ እንደገና ይህንን አሀዝ ለአንድ ሰው በዓመት በሚያስፈልገው ወጪ (cost per person per year) በማብዛት የተሰላ ነው(ይህ ጽሁፍ በተዘጋጀበት ወቅት ይህ የነፍስ ወከፍ ወጪ 194.2 የአሜሪካን ዶላር ነበር)። በሌላ በኩል የመልሶ ግንባታው ወጪ የተገመተው ለጎርፍ አደጋው ተጋላጭ የሆኑትን የትምህርትና የጤና ተቋማት ቁጥር በከፍተኛው የጉዳት ወጪ በማብዛት የተገኘ ሲሆን ይህም የትራንስፖርት መሠረተ ልማትን መልሶ ለመገንባት ከሚያስፈልገው ወጪ ጋር ተደምሮ የተሰላ ነው። የነዚህ ሁሉ ስሌቶች ውጤት በየጎርፍ አደጋው ዓይነት በሠንጠረዥ 3 ቀርቧል።

በሀገራችን የተከሰቱ የጎርፍ አደጋዎችን እንደ አብነት በመውሰድ ለምሳሌም እ.ኤ.አ. በ2020 በሀገራችን የተከሰተው የጎርፍ አደጋ በ10 ዓመት አንድ ጊዜ የሚከሰት የጎርፍ አደጋ ዓይነት እንደሆነ ተገምቶ ይህ እንደገና ቢከሰት አጠቃላይ ሀገራዊ የመንግስት ገቢ በዕቅድ ከተያዘው በ38.98 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር የሚቀንስ ሲሆን፣ የፌደራል መንግስት ወጪ ደግሞ በ124 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር ይጨምራል። የዚህ ዓይነቱ የጎርፍ አደጋ በሚከሰትበት ጊዜ የሚኖረው አጠቃላይ የፊሲካል ወጪ (cost) እስከ 162.80 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር ሊደርስ እንደሚችል ይገመታል። ይህም እ.ኤ.አ. የ2022/23 በጀት ዓመት የፌዴራል መንግስትን ጠቅላላ በጀት 2% በመቶ ያህል ይሆናል።

ሠንጠረዥ 3: በተለያየ የመጠን ደረጃዎች የሚከሰቱ የጎርፍ አደጋዎች በፊሲካል ዘርፉ ላይ የሚያደርሱት ጫና

[17] የጎርፍ አደጋ የመንግስት ልማት ድርጅቶች/የመንግስትና የግል ሽርክና (public–private partnerships') ዕዳ ወደ መንግስት እንዲሸጋገር በማድረግ የፊሲካል ስጋት ሊያስከትል የሚችል ቢሆንም ለአሁኑ ይህ በኢኮኖሚ ሞዴሉ አልተካተተም።

የጎርፍ አደጋው የሚከሰትበት ድግግሞሽ	የግብርና ምርት ቅናስ (%)	የሌሎች ዘርፎች ምርት ቅናስ (%)	የአአም (GDP) ቅናሽ (%)	ሀገራዊ የመንግስት ገቢ ቅናሽ (%)*	የብአዊ ድጋፍ ወጪ (US$m)**	የመልሶ ግንባታ ወጪ (US$m)	የአዳጋ ጥላላ ወጪ (US$m)
1 in 10	0.18	0.19	0.52	0.19	32.50	91.32	123.82
1 in 30	0.20	0.32	0.62	0.32	59.94	112.45	172.39
1 in 50	0.22	0.41	0.67	0.41	74.55	123.70	198.25
1 in 100	0.24	0.71	0.76	0.71	99.01	145.81	244.81

*ምንጭ፡ ገንዘብ ሚኒስቴር፣ Disaster-Related Fiscal Risk Quantification Model. Note: *ይህ የፌዴራልና የክልሎችን ታክስና ታክስ ያልሆኑ ገቢዎች ያካትታል፡፡ ቅናሹ የተሰላው በመነሻ ዓመት ከነበረው ገቢ ያለው ድርሻ ነው፡፡. በተጨማሪ የግብርና ዘርፍ buoyancy ዜሮ ታሳቢ ተደርጓል፡፡ ** ይህ ወጪ በወር ውስጥ ለአምስት ቀናት ለአንድ ሰው 2 የአሜሪካን ዶላር የPSNP ወጪን መሠረት በማድረግ የዓመቱን በማስላት የተገኘ ነው፡፡*

የበረሀ አንበጣ መንጋ በፊሲካል ዘርፍ ላይ የሚያሳድረው ተጽእኖ

ምንም እንኳን የሚከሰትበት ድግሞሞሽ ከድርቅ አደጋ አንጻር ያነሰ ቢሆንም ከተከሰተ የጉዳቱ መጠን በአንጻራዊነት ከፍ ያለ በመሆኑ የአንበጣ መንጋ አደጋ የሚያስከትለው የፊሲካል ስጋት ቀላል አይሆንም፡፡[18] የአንበጣ መንጋ በግብርና ምርት ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ስለሚያስከትልና ይህም ወደ ሌሎቹ ዘርፎችና ወደ አጠቃላይ ኢኮኖሚው ስለሚዛመት የመንግስትን ገቢም የመቀነስ እድሉ የሰፋ ነው፡፡ እንዲሁም፣ መንግሥት በአንበጣ መንጋ ሰብላቸው ለተጎዳባቸው ቤተሰቦች የሰብዓዊ ድጋፍ ማቅረብ ስለሚኖርበት እና የአንበጣ መንጋ ወረርሽኝ ስርጭት እንዳይስፋፋ ክትትልና ቁጥጥር በማድረግ አስፈላጊ እርምጃዎችን መውሰድ ግዴታ በመሆኑ የሚያስፈልገውን ወጪ ለመሸፈን ተጨማሪ የመንግሥት በጀት መመደብ ይጠይቃል፡፡

የአንበጣ መንጋ በግብርና ምርት ላይ አሉታዊ ተጽእኖ የሚያስከትለው የሰብል እና የግጦሽ መሬት ላይ ጉዳት በማድረስ ነው፡፡ በወረርሽኙ ምክንያት የሚቀንሰው ጠቅላላ የሰብል ምርት ዋጋ የሚሰላው የሰብሉን አማካይ ዋጋ (weighted average price) ጠቅላላ በሚታጣው የሰብል ምርት መጠን ሲሆን፣ ይህ የምርት መጠን ደግሞ የሚሰላው በአንድ ሄክታር የሚታጣውን የምርት መጠን በመንጋው ጉዳት በደረሰበት ጠቅላላ የሰብል መሬት ስፋት በማባዛት ነው፡፡ በተመሳሳይ የሚታጣው ጠቅላላ የእንስሳት ሀብት የሚሰላው የአንድ ገበሬ ቤተሰብ እንስሳት ሀብት የአምራች ዋጋን ጠቅላላ በአደጋው ተጎጂ በሆኑ ጠቅላላ የአባወራዎች ብዛት እንዲሁም፣ ጉዳቶችን በመቋቋሚያ ስልቶች (ለአብነትም እንስሳትን በመሸጥ እና ለምግብነት በማዋል) የሚጠቀሙ ቤተሰቦች ከአጠቃላይ ተጎጂ አባዎራዎች ያላቸውን ድርሻ በማባዛት ነው፡፡ በዚህ መሠረት በሰብል ምርት እና በእንስሳት ሀብት የደረሱትን ጉዳቶች መጠን ግምት በመደመር በበርሃ አንበጣ መንጋ ወረርሽኝ ምክንያት ጠቅላላ በግብርና ምርት ላይ የሚደርሰውን ጉዳት ማስላት ይቻላል፡፡ ለሰብዓዊ ድጋፍ የሚያስፈልገው ተጨማሪ ወጪ የሚሰላው ደግሞ የምግብ ድጋፍ የሚያስፈልጋቸውን ተጨማሪ ሰዎች ብዛት ለአንድ ተረጂ በዓመት በሚያስፈልገው ወጪ በማባዛት ሲሆን፣ የዚህ ወጪ ግምት ደግሞ በሰብዓዊ ዕርዳታ መስፈርት ሰነድ (Humanitarian Requirement Document (HRD)) የወጪ መዋቅር ላይ የሚወሰድ ነው፡፡ በሌላ በኩል ከተባይ ክትትልና ቁጥጥር ጋር ተዛማጅ ለሆኑ ሥራዎች የሚያስፈልገው ተጨማሪ ወጪ የሚገኘው አጠቃላይ የፀረ-ተባይ ርጭት የተደረገበት የመሬት ስፋት፣ ጠቅላላ ጥቅም ላይ የዋለ የፀረ-ተባይ መጠን በሊትር፣ እንዲሁም ሌሎች ተዛማጅ ወጪዎችን (የፀረ-ተባይ ወጪ፣ የመርጫ አውሮፕላኖች፣ የሠራተኛ እና ሌሎች የቁጥጥር ስልቶች) ከግንዛቤ በማስገባት ነው፡፡ ስለዚህም አጠቃላይ የአንበጣ መንጋ ወረርሽኝ የሚያስከትለው ወጪ የሰብዓዊ ድጋፍ ለመስጠት የሚያስፈልገው ወጪ እና ለፀረ-ተባይ ቁጥጥርና ክትትል የሚያስፈልገውን ጠቅላላ ወጪ በመደመር የሚገኝ ነው፡፡ የዚህ ዝርዝር ውጤትም በሠንጠረዥ 4 ቀርቧል፡፡

ሠንጠረዥ 4: በተለያየ መጠን ደረጃዎች የሚከሰቱ የአንበጣ መንጋ በፊሲካል ዘርፍ ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ በኢትዮጵያ

[18] MOF and Vivid Economics (2020). *Guidelines for quantifying disaster-related fiscal risk in Ethiopia.*

የአንበጣ ወረርሽኝ የሚከሰትበት ድግሞሽ	የግብርና ምርት ቅናስ (%)	የአአም (GDP) ቅናሽ (%)	ሀገራዊ የመንግስት ገቢ ቅናሽ (%)*	የብአዊ ድጋፍ ወጪ (US$m)**	የፀረ-ተባይ መከላከል ወጪ (US$ m)	የአዳጋ ጥላላ ወጪ (US$m)
የ2019—20 ወረርሽኝ	0.16	0.31	0.16	106.80	118.00	224.80
የ2019—20 ወረርሽኝ ግማሽ ጉዳት	0.08	0.16	0.08	53.40	59.00	112.40
የ2019—20 ወረርሽኝ እጥፍ ጉዳት	0.31	0.63	0.31	213.60	236.00	449.60

*ምንጭ፡ ገንዘብ ሚኒስቴር፣ Disaster-Related Fiscal Risk Quantification Model. Note: *ይህ የፌዴራልና የክልሎችን ታክስና ታክስ ያልሆኑ ገቢዎች ያካትታል። ቅናሹ የተሰላው በመነሻ ዓመት ከነበረው ገቢ ያለው ድርሻ ነው።. በተጨማሪ የግብርና ዘርፍ buoyancy ዜሮ ታሳቢ ተደርጓል።. ** ይህ ወጪ በ HRD የተቀመጠውን የነፍስ ወከፍ ወጪ 106.8 የአሜሪካን ዶላር በመጠቀም የተገኘ ነው።*

እነዚህን በሀገራችን የተከሰቱ የበርሀ አንበጣ መንጋ አደጋዎችን እንደ አብነት በመውሰድ ለመግለጽ ያህል እ.ኤ.አ. በ2019/20 በሀገራችን የተከሰተው የአንበጣ መንጋ አደጋ እንደገና ቢከሰት ሀገራዊ የመንግስት ገቢ በ17.72 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር እንደሚያሽቆለቁል ይገመታል። የሰብዓዊ ድጋፍ እና የፀረ-ተባይ መከላከል የመንግስት ወጪ በ224.8 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር እንደሚጨምር ተገምቷል። በመሆኑም፣ አጠቃላይ የፊሲካል ወጪ (cost) እስከ 242.5 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር የሚገመት ሲሆን፣ ይህም እ.ኤ.አ. የ2022/23 በጀት ዓመት የፌዴራል መንግስትን ጠቅላላ በጀት 3 በመቶ ያህል ይሆናል።

2.4 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂን ተግባራዊ ለማድረግ አስተዋጽኦ የሚያደርጉ የህግና ተቋማዊ ማዕቀፎች

የኢትዮጵያ መንግስት የሰው-ሰራሽ፣ የተፈጥሮ እና የአየር ንብረት ለውጥ አደጋዎች የሚያደርሱትን ስጋት በመገንዘብ ተጋላጭነትን ለመቀነስ እና የመቋቋም አቅምን ለማጠናከር እርምጃዎችን በቁርጠኝነት ተግባራዊ በማድረግ ላይ ይገኛል። ኢትዮጵያ እ.ኤ.አ. የ2015-2030 የአደጋ ስጋት ቅነሳ የሰንዳይ ማዕቀፍ (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030) ፈራሚ አገር ስትሆን አደጋዎች በቤተሰብ፣ በቢዝነስ እና በኢኮኖሚው ላይ የሚያደርሱትን አሉታዊ ተጽእኖ ለመቀነስ የተቀረጹ ህጎች፣ ፖሊሲዎችና ዕቅዶች አሏት።

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ (1986) ህገ መንግስት የተፈጥሮና የሰው-ሰራሽ አደጋዎች ለሚያደርሱት ጉዳት አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ የፌዴራል መንግስት ለክልሎች የሚሰጠውን የፋይናንስ ድጋፍ ጨምሮ ከለላዎችን ለመስጠት ስለሚወሰዱ እርምጃዎች ይደነግጋል።[19] ህገ መንግስቱ በተጨማሪም የአደጋ ስጋት አስተዳደርን በሚመለከት ለፌዴራል መንግስቱ እና ለክልሎች ኃላፊነቶችን ሰጥቷል። ሌላው የአደጋ ስጋትን በሚመለከት ሊጠቀስ የሚገባው ጠቃሚ ህግ የኢትዮጵያ ፌዴራል መንግስት ፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ 648/2001 (648/2009) (በአዋጅ ቁጥር 970/2008 (970/2016) እንደተሻሻለው) ሲሆን፣ የፌዴራል መንግስቱ ለድንገተኛ አደጋ ወጪ መሸፈኛ የሚውል የመጠባበቂያ እና የተጨማሪ በጀቶችን ሥራ ላይ ማዋል እንዲችል ይፈቅዳል። እነዚህም በአሁኑ ወቅት የገንዘብ ሚኒስቴር ለአደጋ ጉዳት መሸፈኛ የሚጠቀምባቸው ሁለት ዓበይት የፋይናንስ መሳሪያዎች ናቸው። በሌላ በኩል አዋጅ ቁጥር 746/2004 (746/2012) (በአዋጅ ቁጥር 1163/2012 (1163/2019) እንደተሻሻለው) በኢትዮጵያ ውስጥ ያለው የኢንሹራንስ ኢንዱስትሪ የሚመራበትን ህግ የሚዘረዝር ነው። (ኢንሹራንስ አንዱ ጠቃሚ የአደጋ ስጋትን መሸፈኛ መሳሪያ ነው)።

አደጋን እና የአየር ንብረት ለውጥን መቋቋም የሚችል አረንጓዴ ኢኮኖሚ መገንባት ከአስር ዓመቱ የልማት ዕቅድ ስትራቴጂያዊ ምሶሶዎች መካከል አንዱ ነው። ከ2012 ጀምሮ ተግባራዊ ተግባራዊ እየሆነ ያለው ይህ ዕቅድ መንግስት የአየር ንብረት ለውጥ እና አደጋን የመቋቋም አቅሞችን ለማሻሻል

[19] አንቀጽ 89(3) እና አንቀጽ 94(2።

ያለውን ቁርጠኝነት በግልጽ ያመለክታል፡፡ በተጨማሪም መንግስት የአደጋ ስጋት አስተዳደርን በዘርፍ ዕቅዶች ውስጥ በማካተት ረገድ እና በአንድ የመንግስት ማዕከል የሚመራ ባለብዙ-አደጋ ውጤት-ተኮር የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ወቅታዊ እርምጃ ሥርዓት እንዲኖር በአዲስ መልኩ ትኩረትን ያደረገ አዲስ የአደጋ ስጋት አስተደደር ፖሊሲ ረቂቅ ሰነድ አዘጋጅቷል፡፡ ከዚህ ፖሊሲ ጎን ለጎንም መንግስት የአየር ንብረት ለውጥን የሚቋቋም የአረንጓዴ ኢኮኖሚ ስትራቴጂ (Climate-Resilient Green Economy Strategy (2011)) እና የብሔራዊ የመላመድ ዕቅድ (National Adaptation Plan (2019)) ሰነዶች አሉት፡፡ በአፍሪካ የመጀመሪያው የሆነ የአየር ንብረት ለውጥን መሠረት ያደረገ የመንግስት ወጪና ፋይናንስ ተጠያቂነት ዳሰሳ ጥናት (climate Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA) assessment (2021)) የተካሄደ ሲሆን ከጥናቱ የተገኙ ግኝቶችን ያካተተ የተሻሻለ የመንግስት ፋይናንስ አስተዳደር ማሻሻያ ስትራቴጂም (A refreshed public financial management (PFM) reform) በሥራ ላይ እንዲውል ተደርጓል፡ ፡ ይህም ለአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲና ለአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ መተግበር ተጨማሪ ድጋፍ የሚያደርግ እንደሚሆን ይታመናል፡፡

በአሁን ጊዜ በሥራ ላይ ያሉ የአደጋ ስጋት አስተዳደር እና የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ሥራዎችን የሚደግፉ ቁልፍ የሀገሪቱ የመንግስት ተቋማት የሚከተሉት ናቸው ፡፡፡-

1ኛ) ገንዘብ ሚኒስቴር፡- በሥራ ላይ ያሉትንና ይህን የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራተጂ የፋይናንስ መሳሪያዎች ትግበራን የማስተዳደር ኃላፊነት ያለበት ተቋም ነው፡፡

2ኛ) የፌዴራል አደጋ ስጋት አስተዳደር ምክር ቤት፡- የአደጋ ስጋትን በተመለከተ ከፍተኛ ስትራቴጂክ አቅጣጫዎችን የማስቀመጥ ኃላፊነት ያለበት ምክር ቤት ነው፡፡

3ኛ) የኢትዮጵያ አደጋ ስጋት ሥራ አመራር ኮሚሽን ፡- የአደጋ ስጋት አስተዳደርን በበላይነት የሚመራ፤ ለቅንጅት መሻሻል እና ለአደጋ ምላሽ መፋጠን ኃላፊነት ያለበት ተቋም ነው፡፡

4ኛ) የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ፡- የኢንሹራንስ ኩባንያዎችን የመቆጣጠርና የመደገፍ ኃላፊነት ያለበት ነው፡፡[20]

5ኛ) ግብርና ሚኒስቴር ፡- የልማታዊ ሴፍቲ ኔት ፕሮግራም (PSNP) አመራርን በመጠቀም የአደጋ ምላሽ አቅምን የማሳደግ ኃላፊነት ያለበት ነው፡፡

6ኛ) የጤና ሚኒስቴር፡- ሀገር አቀፍ እና ዓለም ዓቀፍ ሽፋን ያላቸውን ወረርሽኞች ምላሽ የመስጠት ኃላፊነት አለበት፡፡

7ኛ) የሴቶችና የማህበራዊ ጉዳዮች ሚኒስቴር ፡- ተጋላጭ የሆኑ የህብረተሰብ ክፍሎችን ከአደጋ የመጠበቅ ኃላፊነት አለበት፡፡ እና

8ኛ) የፕላንና ልማት ሚኒስቴር፡- የአደጋ ስጋት ስትራቴጂዎችን በዕቅዶች ውስጥ የማካተት ኃላፊነት አለበት፡፡

በኢትዮጵያ መንግስትና በልማት አጋሮች መካከል ተቋማት ከተቋማት ትብብርና ቅንጅት የሚያደርጉባቸው በርካታ ስልቶች አሉ፡፡ ከእነዚህም መካከል የልማታዊ ሴፍቲ ኔት ፕሮግራም የሥራ ቡድን (PSNP working group) እና የሰብዓዊ ድጋፍ የሥራ ቡድን (humanitarian working group) ይገኙባቸዋል፡፡ የኢትዮጵያ አደጋ ስጋት ሥራ አመራር ኮሚሽን የፌዴራልና የክልል የአደጋ ስጋት አስተዳደር የሥራ ቡድኖችን የሚመራ ሲሆን፣ ልዩ ግብረ ኃይሎችን ወይም የግብርና፣ የጤና፣ የውሀ፣ የአካባቢና የግል ንጽህና አጠባበቅ፣ የምግብ ዋስትና፣ የመጠለያ ወይም ምግብ-ነክ ያልሆኑ ቁሳቁሶች፣ እና የትምህርት ክላስተሮችን ያስተባብራል፡፡ ድንገተኛ አደጋና ወረርሽኝ በሚከሰትበት ወቅት መንግስታዊ ያልሆኑ አካላት ዕርዳታን በማዳረስ ረገድ ከፍተኛ እገዛ ያደርጋል፡፡

በአሁኑ ወቅት በኢትዮጵያ የሥራ ፈቃድ ያላቸው 18 የኢንሹራንስ ሽፋን የሚሰጡ ተቋማት ይገኛሉ፡፡ በመንግስት ባለቤትነት ሥር ያለው የኢትዮጵያ ኢንሹራንስ ኮርፖሬሽን ትልቁና የአጠቃላይ የኢንሹራንስ ኢንዱስትሪ ገበያውን 40 በመቶ የሚሸፍን ነው፡፡ በኢትዮጵያ ለኢንሹራንስ ኢንዱስትሪው የጠለፋ ዋስትና አገልግሎት የሚሰጥ አንድ የሀገር ውስጥ ኢንሹራንስ ኩባንያ ቢኖርም በዚህ ረገድ በብዛት ድጋፍ የሚያደርጉት ከኢትዮጵያ ውጭ የሚገኙ ዓለም ዓቀፍ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች ናቸው፡፡

[20] ይህ ጽሁፍ እየተዘጋጀ ባለበት ወቅት ገለልተኛ የኢንሹራንስ ተቆጣጣሪ ባለሥልጣን በመቋቋም ሂደት ላይ ነበር፡፡

3. የአደጋ ስጋትን ፋይናንስ ማድረግ

3.1 በስራ ላይ ያሉ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሣሪያዎችና የወጪ አስተዳደር

ውጤታማ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ በአደጋ ጊዜ አስተማማኝ፣ በቂና ወቅታዊ፤ ተገማችና ተደራሽነት ያላቸው የፋይናንስ መሳሪያዎችን ቀርጾ ቅድመ ዝግጅት ማድረግን ይጠይቃል። በተጨማሪም የተገኙ ሃብቶች በአደጋ ለተጎዱ ወገኖች በወቅቱ፣ ግልጽ እና ወጪ ቆጣቢ በሆነ መንገድ እንዲደርሱ ለማድረግ ውጤታማ ዘዴዎችን መለየት ወሳኝ ነው። በአገራችን እስካሁን የትኞቹ የአደጋ ዓይነቶች በየትኞቹ የፋይናንስ መሳሪያዎች ሊሸፈኑ እንደሚችሉ ለመምራት የሚያስችል የተዘጋጀ ስትራቴጂም ሆነ ማዕቀፍ የለም። ይህ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ይህንን ክፍተት ይሞላል ተብሎ ይታመናል።

እስከአሁን ባለው ሁኔታ አደጋ ሲከሰት ጥቅም ላይ እየዋሉ የሚገኙ የአደጋ ሥጋት የፋይናንስ መሣሪያዎች የሚከተሉት ናቸው፣

1) በመንግሥት በጀት አዋጅ ወይም በተጨማሪ በጀት ወይም በበጀት ዝውውር በጀት እንዲመደብ ማድረግ፣ [21].

2) በተለያዩ ምክንያቶች ሊከሰቱ የሚችሉ ያልተጠበቁ የወጪ ፍላጎቶችን የአደጋ ወጪን ጨምሮ መሸፈን የሚያስችል መጠነኛ የመጠባበቂያ በጀት (ከዓመታዊ በጀቱ በግምት 3% ገደማ) ይመደባል:: በአመዛኙ ለመጠባበቂያ የተመደበው በጀት አነስተኛ በመሆኑ በበጀት ዓመቱ እስከ ሁለተኛው ሩብ ዓመት ባለው ጊዜ ውስጥ ጥቅም ላይ ስለሚውል በቀሪው ግማሽ የበጀት ዓመት ውስጥ ለሚከሰት አደጋ ምላሽ ለመስጠት አያስችልም:: በመሆኑም በዚህ ወቅት ለሚያጋጥሙ ድንገተኛ አደጋዎች የገንዘብ ድጋፍ ከመጠባበቂያ ምንጭ መገኘቱ የሚወሰነው ተጨማሪ የመጠባበቂያ በጀት በመመደብ አለመመደብ ላይ ይሆናል::

3) ***የአደጋ መከላከል እና ዝግጁነት ፈንድ፦*** ይህ ፈንድ የተቋቋመው እ.ኤ.አ. በ2000 ዓም ሲሆን ፈንዱ ሲቋቋም ለመነሻ የሚሆን 199 ሚሊዮን ብር በጀት ተመድቦለታል:: ከተመደበው በጀት ውስጥ በግምት ግማሽ ያህሉ ለአደጋ ጊዜ ነክ ስራዎች ወጪ ተደርጓል:: ሆኖም በፈንዱ ላይ ቀጣይነት ያለው ሥራ ባለመሰራቱ የሚጠበቀውን ዓላማ ማሳካት አልቻለም:: በአሁኑ ወቅትም ይህ አይነቱ አሰራር በበጀት ሲካተት አይስተዋልም::

4) ***ከልማት አጋሮች የሚገኝ የውጭ እርዳታ፦*** እ.ኤ.አ. ከ2012 እስከ 2021 ባለው ጊዜ ውስጥ ለተከሰቱ በርካታ አደጋዎች ምላሽ ለመስጠት የሰብአዊ ዕርዳታ ብቻ ተነጥሎ ሲታይ በአመት በአማካይ 714 ሚሊየን ዶላር ተገኝቷል:: በተለይ እ.ኤ.አ. 2015/16 በአገሪቱ በተከሰተው ድርቅ ምክንያት እ.ኤ.አ. በ2017 ከፍተኛው የሰብዓዊ ዕርዳታ ማለትም 869 ሚሊዮን ዶላር ማሰባሰብ ተችሏል:: በተመሳሳይ በ2021 በአገሪቱ ለተከሰቱ በርካታ አደጋዎች (የበረሃ አንበጣ ወረራ፣ ተደጋጋሚ ጎርፍ እና ድርቅ እንዲሁም ኮቪድ-19) ምላሽ ለመስጠት ለመጀመሪያ ጊዜ ከ1 ቢሊየን ዶላር ብልጫ ያለው ዕርዳታ ተገኝቷል:: ሠንጠረዥ 5 እ.ኤ.አ. ከ2019-2021 ከአደጋ ጋር በተያያዘ ወደ ሀገር የፈሰሱ ሰብዓዊ ድጋፍ እርዳታዎች መጠንን ዝርዝር በአጭሩ ያመለክታል::

5) ***የግብርና ኢንሹራንስ፣*** ሌላው በኢትዮጵያ ውስጥ ሥራ ላይ የዋለው የፋይናንስ መሳሪያ ሲሆን፣ እ.ኤ.አ. ከ2022-2027 ባሉት ጊዜያት መንግስት የአርብቶ አደሩ ህብረተሰብ በጠቋሚ መረጃ ላይ የተመሠረተ (index based) የቤት እንስሳት መድህን ዋስትና አቅርቦት እንዲኖረው በማድረግ የአየር ንብረት አደጋን የመቋቋም አቅም ለመገንባት የሚያስችል የ45 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር እገዛ ለማድረግ በዝግጅት ላይ ይገኛል ::[22]

መንግሥት በአሁኑ ወቅት ሉዓላዊ ኢንሹራንስ (Sovereign Insurance) ያሉ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስርዓትን ለሶስተኛ ወገን ለማስተላለፍ የሚያስችሉ ፋይናንስ መሳሪያዎችን ተግባራዊ አላደረገም:: እንዲሁም በንብረት ውድመት፣ በአደጋ ጊዜ ማይክሮ ኢንሹራንስ፣ በግብርና እና የእንስሳት ኢንሹራንሶች አቅርቦት ያለው አፈጻጸም ውስን ነው:: መንግሥት ከፍተኛ ድርሻ ያለው የብድር መጠን የሚወሰደው ለልማት ኢንቨስትመንቶች በመሆኑ የአደጋ ምላሽ ፍላጎቶችን ለማሟላት ሊወሰዱ የሚገባቸው የብድር አቅርቦቶች ትኩረት አላገኙም::

ሠንጠረዥ 5: ከአደጋ ጋር የተያያዙ የኦፊሴያል ልማት እርዳታ (ODA) የኢትዮጵያ ፍሰት መረጃ (እ.ኤ.አ ከ2019-2021, በአሜሪካን ዶላር)

ሴክተር	2019	2020	2021
የአደጋ ጊዜ ምላሽ	714	655	1091
የአደጋ መከላከል እና ዝግጁነት	6	8	16
የመልሶ ግንባታ እፎይታ እና ማገገሚያ	5	3	7
የሰብአዊ እርዳታ (ጠቅላላ)	725	666	1114

ምንጭ: OECD Creditor Reporting System (accessed May 2023; all official donors; 2021 prices).

[21] For example, in 2019/20 it is estimated that the GoE reallocated ETB 20 billion in planned expenditure to cover the COVID-19 response, equivalent to 5% of total Government expenditure.

[22] Ethiopia is a participating country of DRIVE - the De-risking, Inclusion and Value Enhancement of Pastoral Economies in the Horn of Africa (DRIVE) programme.

መንግስት ከልማት አጋሮች ጋር በመተባበር ከአደጋ በኂላ በርካታ ፕሮግራሞችን በመቅረፅ በአደጋ ለተጎዱ ማህበረሰቦች በተለይም በድህነት ውስጥ ለሚገኙ እና ለአደጋ ተጋላጭ ለሆኑ አቅመ ደካሞች ቀጥተኛ ድጋፍ ያደርጋል:: የድጋፍ ፕሮግራሞቹ በሶስት ቁልፍ ቦታዎች ሊመደቡ የሚችሉ ሲሆን ዝርዝራቸው በሰንጠረዥ 6 እንደሚከተለው ቀርቧል::

ሠንጠረዥ 6: የድህረ-አደጋ ድጋፍ

ተ/ቁ	ድህረ አደጋ ድጋፍ	መሪ ተ[illegible]	የድጋፍ አይነት	ተጠቃሚ
1	ልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም	ግብርና ሚኒስቴር	የጥሬ ገንዘብ እና ምግብ	ቤተሰብ
2	ጤናን ማሳደግ እና በሽታን መከላከል	ጤና ሚኒስቴር	በሽታ መከላከልና መቆጣጠር	ቤተሰብ እና ሆስፒታሎች
3	መከላከል እና ማገገም	ኢትዮጵያ አደጋ ስጋት አመራር ኮሚሽን	ጥሬ ገንዘብ እና ምግብ, ማገገም እና መልሶ መገንባት	ቤተሰቦች እና የህዝብ አገልግሎት ሰጪ ተቋማት ለምሳሌ ሆስፒታሎች፣ ትምህርት ቤቶች እና መንገዶች

ምንጭ: ገንዘብ ሚኒስቴር

በአሁኑ ጊዜ ሦስቱ የአደጋ ጊዜ ድጋፎች የሚከናወኑት በውጭ እርዳታ፣ በብድር እና በበጀት ድልድል ነው:: ባለፉት 7 ዓመታት ለእነዚህ ሦስት የድጋፍ ዘርፎች በአማካይ በዓመት 26.16 ቢሊዮን ብርበጀት የተመደበ ሲሆን ወጪው በአማካይ በዓመት 31.48 ቢሊየን ነበር:: ይህም ወጪው ከተያዘው በጀት በእጅጉ በልጦ እንደሚገኝ ያመለክታል:: በዚህም መሰረት የፋይናንስ አሰራር ሂደቱ ድህረ አደጋ ፋይናንስ አካሄድ እንደሆነና ከቀውስ በኂላ የሚደረግ የበጀት ዝውውር ጉልህ ድርሻ እንዳለው ያሳይል (ሠንጠረዥ 7 ይመልከቱ)::

ሠንጠረዥ 7: ከአደጋ ጋር የተያያዘ ወጪ, እ.ኤ.አ ከ2015/16-2021/22 (በቢሊዮን ብር)

ተ/ቁ	ድህረ አደጋ ድጋፍ	አማካይ ዓመታዊ በጀት	አማካይ ዓመታዊ ወጪ	የገንዘብ ድጋፍ ምንጭ
1	ልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም	16.76	12.58	የውጭ እርዳታ& የመንግስት ግምጃ ቤት እና የውጭ ብድር
2	ጤናን ማሳደግ እና በሽታን መከላከል	7.7	4.2	የውጭ እርዳታ እና የመንግስት ግምጃ ቤት
3	መከላከል እና ማገገም	1.7	14.7	የመንግስት ግምጃ ቤት
	ጠቅላላ	26.16	31.48	

ምንጭ:- ገንዘብ ሚኒስቴር

ከእነዚህ ሶስት የድህረ አደጋ የድጋፍ ስልቶች በተጨማሪ የሚኒስቴር መስሪያ ቤቶች በየአመቱ በሚመደብላቸው በጀት ላይ ለመልሶ ማቋቋምና መልሶ ግንባታ ስራዎች በሚያቀርቡት ዓመታዊ ዕቅድ መሰረት ተጨማሪ በጀት ያገኛሉ:: ነገር ግን ይህን መሰል የበጀት ምደባዎች እና የወጪ ምዝገባዎች በዝርዝር ወጪ አርዕስት ላይ የተመሰረቱ ባለመሆኑ አፈጻጸማቸውን መለካት አስቸጋሪ ነው:: በመሆኑም ከአየር ንብረት እና ከአደጋ ጋር የተያያዘ የበጀት መለያ (Budget code) በመንግሥት ሂሳብ አያያዝ ስርዓት እንዲኖር ማድረግ ለዚህ ሲባል የሚመደብ በጀት እና ወጪዎች ወደፊት በግልጽ ለመለካት ያስችላል:: በተጨማሪም በእያንዳንዱ ሚኒስቴር መስሪያ ቤት የሚዘጋጁ የድህረ አደጋ ዕቅዶች መኖር እና የዕቅዶቹ ጥራት መጠበቅ አስፈላጊ ነው::

3.1.1 ልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም

የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም ሥር የሰደደ ምግብ ዋስትና ችግር ያለባቸውን የማህበረሰብ ክፍሎች በጥሬ ገንዘብ እና በምግብ የሚደግፍ ፕሮግራም ነው:: በአደጋ ጊዜ መንግስት የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራምን የተጎዱ ቤተሰቦችን ለመድረስ እና የዜጎችን የምግብ ዋስትና ተደራሽነት ለማረጋገጥ ቁልፍ

መሳሪያ አድርጎ ይጠቀማል:: ፕሮግራሙ በአደጋ ጊዜ በሴፍቲኔት የታቀፉ የህብረተሰብ ክፍሎች በተጨማሪ የሚደርስባቸውን ጫና ለማርገብ የሚያግዝ ተጨማሪ ድጋፍ ከማድረጉም በላይ በፕሮግራሙ ያልታቀፉና በአደጋው የተጎዱ ዜጎችን በተጨማሪ በፕሮግራሙ እንዲታቀፉ በማረድግ ድጋፍ ያደርጋል:: ጉዳት የደረሰባቸው የማህበረሰብ ክፍሎች በፕሮግራሙ እንዲታቀፉ ለመለየት የተዘጋጁ መስፈርቶች ከዚህ በታች ባለው ሣጥን 1 በዝርዝር ተቀምጧል:: የፕሮግራሙ ተጠቃሚ ቤተሰቦችን መለየትና ምዝገባ ማከናወን የሚጀመረው የድርቅ ምላሽ የድርጊት መርሃ ግብር (DRAP) ተዘጋጅቶ ሲወጣ ነው:: ይህ ድርጊት መርሃ ግብር በእያንዳንዱ የተለዩ ወረዳዎች ለተከሰተው አደጋ ምላሽ የተመደበውን በጀት በግልፅ ያስቀምጣል::

ሳጥን 1:የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም ተጠቃሚዎችን ለመለየት የተዘጋጀ መስፈርት

የመለያ መስፈርት -የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም ዋና (የረጅም ጊዜ) ተጠቃሚዎች

- የማህበረሰብ አባልነት (በማህበረሰቡ ውስጥ ላለፉት 3 ዓመታት ነዋሪ መሆን)
- ሥር የሰደደ የምግብ ዋስትና እጦት (የድሃ ድሃ) - ባለፉት 3 ዓመታት ውስጥ በተከታታይ የማያቋርጥ የምግብ እጥረት (በአንድ ዓመት ውስጥ የ3 ወራት ወይም ከዚያ በላይ የምግብ አቅርቦት እጥረት) ይጋጠመው/ማት
- በከፍተኛ የንብረት (የገንዘብ፣የከብት እርባታ፣የማምረቻ ዘዴ፣ንብረት) መጥፋት ምክንያት በድንገት የምግብ ዋስትና እጦት ያጋጠማቸው ፣በተለይም እንደ ኤድስ ባሉ ሥር የሰደዱ በሽታዎች የተጠቁ ከሆነ::
- በቂ የሆነ የቤተሰብ ድጋፍ እና ሌሎች የማህበራዊ ጥበቃ እና ድጋፍ የሌላቸው

የመለያ መስፈርት -የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም የአደጋ ምላሽ (ጊዜያዊ) ተጠቃሚዎች

- ምግብ የማግኘት እድል (በግዢ፣ በማምረት ወይም በሌላ መንገድ) በድንገተኛ በአደጋ ወይም ቀስ በቀስ በሚከሰት አደጋ በጊዜያዊነት የቀነሰባቸው፣
- እና በቂ የሆነ የተመጣጠነ ምግብ መመገብ ያልቻሉ፣
- ወይም በቂ የሆነ የተመጣጠነ ምግብ መመገብን ለማቆየት ሲባል ተቀባይነት የሌላቸውን ወይም የሚጎዱ የመቋቋሚያ ስልቶችን በመጠቀም፣ በጤናቸው ወይም በኑሮአቸው ላይ የማይቀለበስ ጉዳት የሚደርስባቸው፣
- እና በልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም ወይም በሌሎች ፕሮግራሞች በበቂ ሁኔታ ድጋፍ ያላገኙ

ዝርዝር ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ መመዘኛዎች(ንብረት፣ የገቢ ምንጮች እና ሌሎች የድጋፍ መንገዶችን ጨምሮ) ለክልሎች እና ለወረዳዎች የአካባቢ ኑሮ እና ማህበራዊ አወቃቀሮችን መሰረት ያደረጉ መስፈርቶች እንዲያወጡ ውክልና ተሰጥቷቸዋል።

ተጨማሪ መመዘኛዎች፦ :

- የተመጣጠነ ምግብ እጥረት ያለባቸው ልጆች የሚገኙባቸው ቤተሰቦች ለአደጋ ምላሽ እርዳታ ቅድሚያ ይሰጣቸዋል

ምንጭ : ግብርና ሚኒስቴር የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም የአደጋ ምላሽ ሴፍቲኔት ትግበራ ማኑዋል

በአሁኑ ጊዜ በልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም ስር ለአደጋ ምላሽ የተሰጠውን ትክክለኛ ድጋፍ በአሃዝ ለይቶ ማስቀመጥ አይቻልም:: ባለፉት አምስት ዓመታት ለልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም የዋለው ወጪ ከተፈቀደው በጀት ያነሰ ነው:: ይህ ወጪ ካነሰባቸው ምክንያቶች ዋናው በተፈቀደው የበጀት ልክ በቂ የጥሬ ገንዘብ አቅርቦት ባለመኖሩ ነው:: ለአብነትም በ2021/22 በልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም በጀት እና በወጪ መካከል የታየው ልዩነት ብር 4.5 ቢሊየን ነበር:: በአሁኑ ጊዜ በልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም የሚሸፈነው በልማት አጋሮች (54%)፣ በብድር (26%) እና ከግምጃ ቤት (20%) ነው::[23] የኢትዮጵያ መንግስት በ2025 የመርሃ ግብሩን 25% የገንዘብ ድጋፍ በግምጃ ቤት ለመሸፈን እና በሂደትም ፕሮግራሙን ሙሉ በሙሉ በራስ አቅም ለመሸፈን ግብ ያስቀመጠ ሲሆን፣ ይህንን ግብ ለማሳካት ጠንካራ የፋይናንስ ዕቅድ ማውጣት ያስፈልጋል::

ምስል 3: የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም በጀት እና ወጪዎች FY2015/16-FY2021/22 (በቢሊዮን ብር)

[23] MOF calculations over the period 2008/9–2019/20.

ምንጭ ገንዘብ ሚኒስቴር

3.1.2 የጤና አገልግሎትን ማስፋፋትን እና በሽታ መከላከል ፕሮግራም

የጤና እና የተመጣጠነ የምግብ ፍላጎቶችን ለማሟላት መንግስት የግንዘቤ ማበልጸጊያ እና የበሽታ መከላከል ፕሮግራም ተግባራዊ አድርጓል:: ፕሮግራሙ 12 ፕሮጀክቶችን ያቀፈ ነው:: [24] ከ2008/9-2019/20 በጀት አመት 73 በመቶው የጤና ማበልጸግ እና በሽታን መከላከል መርሃ ግብሩ በልማት አጋሮች የተሸፈነ ሲሆን 27 በመቶው በመንግስት የተደገፈ ነው:: በአሁኑ ጊዜ በየትኛውም የመንግስት ደረጃ ለድንገተኛ የጤና አደጋዎች የተለየ የድንገተኛ ጊዜ በጀት አሰራር አልተዘረጋም:: በምስል 5 ላይ እንደተገለጸው የፌደራል መንግስት ለጤና ማበልጸግ እና በሽታ መከላከል የሚመድበው በጀት በሂደት እያደገ መምጣቱን የሚያሳይ ሲሆን ለአብነትም በ2019/20 ብር 8.4 ቢሊዮን መድቧል:: በሌላ በኩል እ.ኤ.አ. እስከ 2015/16 ድረስ የወጣው ወጪ ከተፈቀደው በጀት በታች ሆኖ ተመዝግቧል:: ለምሳሌ በ2019/20 የበጀት አፈፃፀሙ 49 በመቶ መሆኑን ያሳያል:: ይህ ወጪ ካነሰባቸው ዓበይት ምክንያቶች መካከል በተፈቀደው የበጀት ልክ በቂ የጥሬ ገንዘብ አቅርቦት ባለመኖሩ ነው::

ምስል 4: የጤና ግንዛቤ እና የበሽታ መከላከል ፕሮግራም በጀት እና ወጪ (እ.ኤ.አ. ከ2008/9-2030/21) (በቢሊዮን ብር)

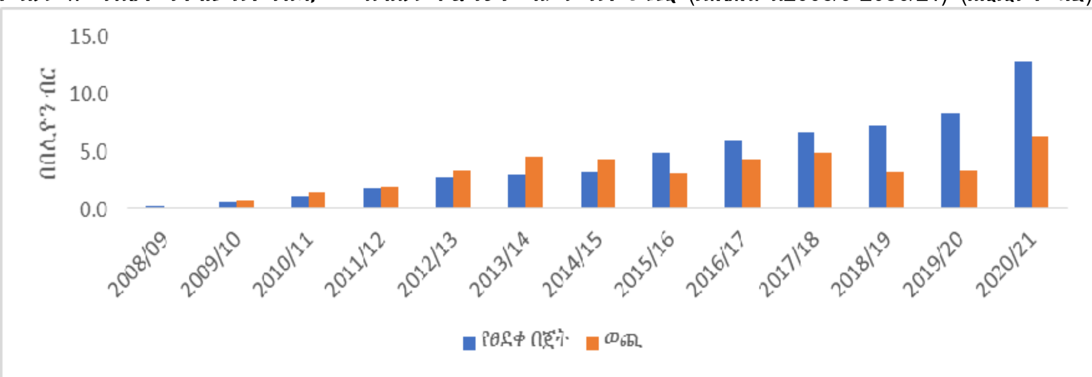

ምንጭ ገንዘብ ሚኒስቴር

3.1.3 የመከላከል እና መልሶ ማቋቋም ፕሮግራም

የመከላከል እና የማገገሚያ ፕሮግራም፤ የቅድመ ማስጠንቀቂያ ውጤቶች መረጃ ለማሰራጨት፣ ከአደጋ በኋላ ፈጣን ምላሽ ለመስጠት እና የማገገሚያ እና የመልሶ ማቋቋም ስራዎችን ለማከናወን ይጠቅማል:: ቀደምት የመንግስት በጀት እና ወጪ ግምገማ መረጃዎች እንደሚያመለክቱት ለዚህ ፕሮግራም በተከታታይ ከእቅድ በላይ የወጪ አፈጻጸም እንደነበር ያሳያል:: እ.ኤ.አ. ከ2015/16-2021/22 ባለው

---

[24] The projects are malaria diseases prevention and control, prevention and control of T.B. and leprosy, HIV AIDS prevention and control, prevention and control of communicable and non-communicable diseases, reducing the spread and harm of dry land diseases, strengthening of health extension program, strengthening basic health service, basic hygiene and environmental health education and control, strengthening Health Service, strengthen integrated childhood, illness prevention and control, expanding & strengthen EPI program

ጊዜ ውስጥ አማካይ አመታዊ በጀት ብር 1.7 ቢሊዮን ነበር። ነገር ግን አማካኝ አመታዊ ወጪ ብር 14.7 ቢሊዮን ነበር (ምስል 6):: እ.ኤ.አ. ከ2015/16-2021/22 ባለው ጊዜ ውስጥ 89 በመቶው የመከላከል እና መልሶ ማቋቋም ፕሮግራም በጀት የተሸፈነው በመንግስት ሲሆን ቀሪው 11 በመቶ በጀት በልማት አጋሮች የተደገፈ ነው::[25]

ምስል 5: የመከላከል እና መልሶ ማቋቋም ፕሮግራም በጀትና ወጪ (እ.ኤ.አ. 2015/16-2019/20) (በቢሊዮን ብር)

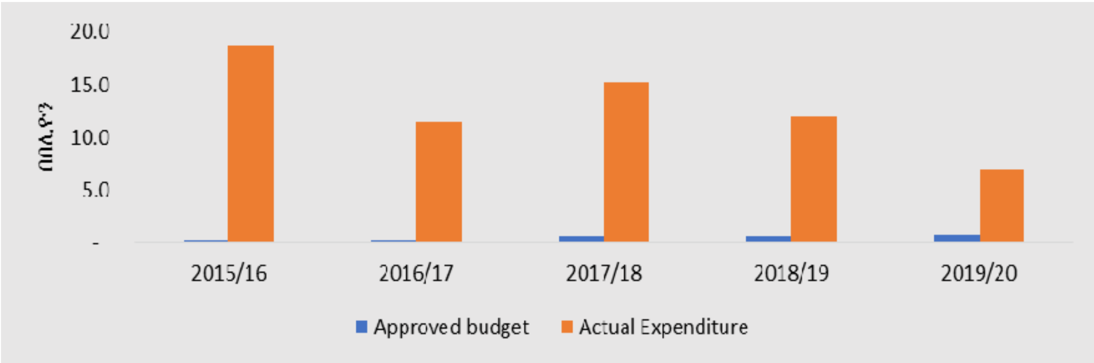

ምንጭ : ገንዘብ ሚኒስቴር

የመከላከል እና የመልሶ ማቋቋም ፕሮግራም ዋና አካል የአደጋ ጊዜ የምግብ እና ምግብ ነክ ያልሆኑ መጠባበቂያ ክምችት ነው:: በስትራቴጂክ የምግብ ክምችት ኤጀንሲ (SFRA) ለ4 ወራት የሚሆን የስንዴ፣ የበቆሎ እና የማሽላ (407,000 ሜትሪክ ቶን የሚጠጋ) ምግብ ነክ እና ምግብ ነክ ያልሆኑ እቃዎች ለምሳሌ ብርድ ልብሶች፣ የወባ ትንኝ አጎበር፣ ወዘተ መጠባበቂያ ክምችት ይይዛል::[26]

የኢትዮጵያ አደጋ ስጋት ስራ አመራር ኮሚሽን ከልማት አጋሮች ጋር በመተባበር የበልግና የመኸር ወቅታዊ መረጃ ግምገማዎችን መሰረት በማድረግ የሰብአዊ ድጋፍ ምላሽ ዕቅድ ያዘጋጃል:: የምላሽ ዕቅዱ ወጪ የሚሸፈነው ለዚህ ሲባል በተዘጋጀው የጋራ ፈንድ ነው:: በ2015 ለሰብአዊ ዕርዳታ ምላሽ ዕቅድ የሚያስፈልገው የገንዘብ መጠን 3.34 ቢሊዮን ዶላር ነበር:: የዚህ ፍላጎት 67 በመቶው በልማት አጋሮች እና በኢትዮጵያ መንግስት ተሟልቷል::[27]

3.2 የብዝሀ-አደጋ፤ ተፅዕኖ ላይ የተመሰረተ፤ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት

ኢትዮጵያ ለአደጋ መከላከል የምትሰጠው ምላሽ የተመሰረተው የአደጋ አመላካቾችን በሚከታተል እና የአደጋዎችን ተጽዕኖ በመለካት መረጃ በሚሰጥ የቅድመ ማስጠንቀቂያ ሥርዓት ላይ ነው:: እስካሁን ባለው አፈጻጸም የአሰራር ስርዓቱ ዲጂታል አለመሆኑ ፣ ግልጽነት የሚጎለው በመሆኑና፣ የቅድሚያ ማስጠንቀቂያ መረጃ ተደራሽነት አናሳ በመሆኑ እንዲሁም የተለያዩ ባለድርሻ አካላት ጥቅም ላይ በሚገባው ልክ ማዋል አለመቻላቸው እና በተለያዩ የአስተዳደር እርከኖች ያሉ የቅድመ ማስጠንቀቂያ ተዋናዮች ተቋማዊ አቅም ደካማ መሆን የተነሳ የቅድመ ማስጠንቀቂያ ሥርዓቱ የታሰበውን ያህል ውጤታማ ሊሆን አልቻለም::

እነዚህን ጉዳዮች በአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ሂደት ለመፍታት መንግስት ያለውን ስርዓት ለማሻሻል ፍኖተ ካርታ በመቅረፅ ተግባራዊ ያደርጋል የሚል እምነት አለ:: የብዝሃ-አደጋ፤ ተጽዕኖ ላይ የተመሰረተ፤ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት (MH-IB-EW-EAS) የአደጋ መረጃን ከአደጋ ትንተና ጋር በማዋሃድ ትርጉም ያለው የቅድመ ማስጠንቀቂያ ስርዓትን በመመስረት የፌዴራል መንግሥትም ሆነ ክልሎች፤፣ ማህበረሰቦች እና ግለሰቦች ሊከሰቱ ከሚችሉት አደጋዎች ጋር የተያያዙ ስጋቶችን እንዲገነዘቡ ያስችላል። እነዚህ አካላትም ቀደም ብለው እርምጃ በመውሰድ በአደጋ ምክንያት ሊከሰቱ የሚችሉ አሉታዊ ተፅእኖዎችን ለመቀነስ ያስችላል:: ስርዓቱ ጉዳዩ በሚመለከታቸው የተለያዩ

[25] MOF Integrated Budget and Expenditure System (IBEX) report.
[26] Strategic Food Reserve Agency (SFRA) regulation No. 284/2013.
[27] United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) financial tracking service, Ethiopia 2022.

ኤጀንሲዎች መካከል ያለውን ትብብር ለማጠናከር ያለመ ነው።የብዝሃ-አደጋ፣ ተጽዕኖ ላይ የተመሰረተ፣ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት (Multi-Hazard, Impact-Based Early Warning and Early Action System) ፍኖተ ካርታ አጠቃላይ እይታ በሣጥን 2 ቀርቧል።

ሳጥን 2: የብዝሃ-አደጋ፣ ተጽዕኖ ላይ የተመሰረተ፣ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት (*MH-IB-EW-EAS)* ፍኖተ ካርታ

የብዝሃ-አደጋ፣ ተጽዕኖ ላይ የተመሰረተ፣ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት (MH-IB-EW-EAS) ፍኖተ ካርታ አራት ተያያዥ ስልቶችን ያቀፈ ሲሆን እነዚህም የኢትዮጵያን ወቅታዊ የቅድመ ማስጠንቀቂያ ስርዓት ለመለወጥ የሚወሰዱ እርምጃዎችን ይዘረዝራሉ። አራቱ ምሶሶዎች እና የሚፈለጉት ለውጦች እንደሚከተው ቀርበዋል።

1) **የተሻሻለ የአደጋ ስጋት እውቀት**
   እ.ኤ.አ. በ2030 የተቀናጀ እና አውቶሜትድ የሆነ የአደጋ ስጋት መረጃ እና የእውቀት መሰረት በሁሉም የአደጋ ስጋት አቅጣጫዎች እንዲገነባ ይደረጋል። ይህም በአደጋ ፣ ተጋላጭነት እና የመቋቋም አቅም በቤተሰብ ደረጃ፣ ማህበረሰብ እና በተቋም ደረጃ የአደጋ ስጋት መረጃዎች ተደራጅተው ተደራሽ ይሆናሉ።

2) **ጠንካራ የአደጋ ማስጠንቀቂያ፣ ክትትል እና ትንበያ አገልግሎቶች መፍጠር**
   እ.ኤ.አ. በ 2030 ነባር እና አዳዲስ ዲጂታል ቴክኖሎጂዎችን እንዲሁም የአለም አቀፍ የዘርፉን የመረጃ ስርዓቶች በመጠቀም ቅድሚያ የተሰጣቸውን አደጋዎች የመለየት ፣ የመቆጣጠር እና የመተንበይ አቅም እና ተጽኖዎቻቸውን የመተንተን አቅሙ ይሻሻላል፣

3) **ውጤታማ የቅድመ ማስጠንቀቂያ መረጃ ስርጭት እና ተግባቦት ስርዓት**
   እ.ኤ.አ. በ 2030 የመረጃ ግንኙነት እና ስርጭት ስርዓቶች (የመጨረሻ ማይል ግንኙነትን ጨምሮ) ይሻሻላል ፣ ቅድመ ማስጠንቀቂያ መረጃዎች ተደራሽነት ለህብረተሰቡ በእጅጉ ይጨምራል እንዲሁም በሁሉም ደረጃ የማስተባበር እና የመረጃ ልውውጥ አቅም ያሻሽላል።

4) **ዝግጁነት፣ ቀደምት እርምጃ እና ፈጣን ምላሽ የመስጠት ብቃት**
   እ.ኤ.አ. በ 2030 ለማስጠንቀቂያ መልእክቶች የመዘጋጀት እና ምላሽ የመስጠት አቅሞች እና ስጋቶችን ለመቀነስ የሚያስችሉ ዘርፈ ብዙና ፈጣን እርምጃዎችን ለመውሰድ የሚያስችል አቅም ይፈጠራል።

ምንጭ የኢትዮጵያ አደጋ ስጋት ስራ አመራር ኮሚሽን (2022): የኢትዮጵያ MH-IB-EW-EAS ፍኖተ ካርታ

3.3 በሥራ ላይ ያሉ የአደጋ ስጋት የፋይናንስ መሣሪያዎች ትንተና

በመተግበር ላይ ያሉ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች ትንተና እንደሚያሳየው በኢትዮጵያ በሥራ ላይ ያሉ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች ውስንነት እና ክፍተት እንዳሉባቸው መገንዘብ ይቻላል። ስርዓቱ በአገሪቷ ለሚደርሱ አደጋዎች በቂ ፋይናንስ ለማቅረብ፣ አፋጣኝና ውጤታማ የሆነ ምላሽ ለመስጠት የማያስችል መሆኑ ግልጽ ነው።። በስትራቴጂው የትግበራ ዘመን ውስጥ የታወቁ ችግሮችን ለመፍታት የሚከተሉት እርምጃዎች ይወሰዳሉ። እነዚህም፣

- ***የበጀት ዝውውር ወይም ተጨማሪ በጀት በማወጅ መጠቀም፣*** የታቀዱ ወጪዎችን እንዲሰረዙ በማድረግ ወይም ክፍያዎችን በማራዘም በመዘግየቱ ወይም በመሰረዝ ምክንያት ሌሎች ተጨማሪ ወጪዎችን ያስከትላል። ለምሳሌ በ2011 ለኮቪድ-19 ወረርሽኝ ምላሽ የተዛወረ በጀት ለተሰረዙ ወይም ለተራዘሙ ፕሮግራሞች መልሶ ማከናወኛ የሚጠይቀው ዋጋ ብር 11 ቢሊዮን ወይም ከጠቅላላ የሀገር ውስጥ ምርት 0.5% እንደሚሆን ተገምቷል። መንግስት ለአደጋ ጊዜ ምላሽ መስጠት የሚያስቸሉ ቅድመ ስምምነት የተደረገባቸውን የፋይናንስ መሳሪያዎችን በመጠቀም የበጀት ዝውውሮች መጠን የመገደብ ፍላጎት አለው።
- ***ለድህረ-አደጋ ሰፊ የንግድ ብድሮችን ማግኘት እድሉ በእጅጉ የተገደበ ነው።***[28] አስርተ አመታትን ያስቆጠረው የመንግስት የልማት ኢንቨስትመንት እንቅስቃሴ አገሪቱ ባለሁለት አሃዝ እድገት እንድታስመዘግብ ያስቻለ ቢሆንም ከ2011 ጀምሮ መንግስት ከገበያ መበደሩን እንዲገታ አስገድዷል። ይህንን ችግር የሚፈታ የአገር በቀል የኢኮኖሚ ማሻሻያ ስትራቴጂ ቀርጾ ተግባራዊ አድርጓል። የአገር በቀል የኢኮኖሚ ማሻሻያ ስትራቴጂው ትኩረት የግሉ ዘርፍ በልማት ውስጥ ያለው ተሳትፎ በሰፊው እንዲጨምር በማድረግ ጥቅም ላይ የሚውሉ የፋይናንስ መሳሪያዎችን ማስፋፋት ነው።
- ***በአሁኑ ጊዜ በፌዴራል ደረጃ ለአደጋዎች ምላሽ ለመስጠት የሚስችል ቀድሞ የተደራጀ ፈንድ የለም።*** ቀደም ሲል በሥራ ላይ የነበረው የአደጋ መከላከል እና ዝግጁነት ፈንድ በአሁኑ ጊዜ ስራ ላይ አለመዋሉ ይታወቃል። የመንግስት የመጠባበቂያ በጀትም ቢሆን አነስተኛ ሲሆን፣ አብዛኛውን ጊዜ ከጠቅላላው የፌዴራል መንግስት በጀት 3% አይበልጥም። ይህም በተጨባጭ ለአደጋ ምላሽ ተብሎ የተዘጋጀ አይደለም። የአደጋ ስጋት ስራ አመራር ፖሊሲ ዓምድ ሰባት መንግሥት ያልታቀዱ ፍላጎቶችን ለመደገፍ የሚያስችል የአደጋ መጠባበቂያ ፈንድ እንዲያቋቁም ይመክራል።
- ***ከልማት አጋሮች የሚገኘው የሰብአዊ እርዳታ መጠን ተለዋዋጭ እና ለመተንበይ አስቸጋሪ እንዲሁም ለመዘግየት የተጋለጠ ሲሆን ይስተዋላል።*** በተጨማሪም የተመደበው ገንዘብ በአመዛኙ በመንግሥት በጀት ስርዓት ውስጥ ከማለፍ ይልቅን በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት (ተመድ) ኤጀንሲዎች እና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በኩል የሚተላለፍ በመሆኑ በመንግሥት ላይ የማስተባበር ችግሮችን ይፈጥራል።[29]በዚህ መሰረት መንግስት ተጨማሪ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችን በማዘጋጀት በአደጋ ስጋት ፋይናንስ አቅርቦት ራስን የመቻል ፍላጎት ለማሳከት ይሰራል።
- ***በኢትዮጵያ ለንግድ እና ለቤት ባለቤቶች የሚገለግል የንብረት ውድመት ኢንሹራንስ እና የአደጋ ማይክሮ ኢንሹራንስ አሰራር ያልጎለበተ መሆኑ ይታወቃል።*** ይህ እንዳይሆን በአቅርቦት በኩል ያሉ ተግዳሮቶች (እንደ የአገልግሎቱን ማልማት አቅም ማነስ፣ የአቅርቦት ውስንነት እና የቴክኒክ አቅም ማነስ)፣ በፍላጎት በኩል ያሉ ተግዳሮቶች (ለምሳሌ የአገልግሎቱን ጠቀሜታ ግንዛቤ ዝቅተኛ መሆን፣ ዝቅተኛ የመድን ዕውቀት እና የኢንሹራንስ አረቦን ለመግባት የገቢ አነስተኛ መሆን) ዓበይት ችግሮች ናቸው። በዚህ ረገድ መንግሥት በኢትዮጵያ ያለውን የኢንሹራንስ ኢንዱስትሪ ልማት ለመገምገም እና ለመደገፍ ቁርጠኝነት አለው።
- በኢትዮጵያ ባለፉት 15 ዓመታት በተለያዩ መረጃ ጠቋሚ ላይ የተመሰረቱ የግብርና የሰብል ምርትና እና የእንስሳት ሀብት መድን አገልግሎቶች በአነስተኛ አርሶ አደሮችና አርብቶ አደሮች በመተግበር ቀዳሚ ሆነዋል።፣ ሆኖም እስካሁንም ወደ ሀገር አቀፍ ፖሊሲ ደረጃ አላደገም። ወደ ገበያው በሰፊው ዘልቀው መግባት አልቻሉም። ምክንያቱም እነዚህ የሙከራ ፕሮጀክቶች ቀጣይነት ያለው የውጭ የገንዘብ ድጋፍ የሚያስፈልጋቸው በመሆኑ ነው።[30] የግብርና መድህን አቅርቦትን ለማሳደግ መንግሥት የግብርና ኢንሹራንስ ፖሊሲን ለማውጣትና ለመተግበር በመንቀሳቀስ ላይ ይገኛል።በዚህ ረገድ መንግሥት ከዓለም ባንክ የ DRIVE programme እገዛ የአርብቶ አደሮችን የአየር ንብረት ለውጥ ለመቋቋም የሚስችል የ45 ሚሊዮን የአሜሪካ ዶላር በመረጃ ላይ ለተመሰረተ (index-based) የእንስሳት ኢንሹራንስ አገልግሎት መድቧል።
- ***የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም አካል የሆነውን የአደጋ ምላሽ ሰጭ ፋይናንስ አቅርቦት ውጤታማነት ለመደገፍ፤*** በ2025 የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም 25 በመቶ የገንዘብ ድጋፍ ለማድረግ መንግሥት የገባውን ቃል ለመተግበር እንዲሁም በመጨረሻ ፕሮግራሙን በራስ

[28] MOF (2021) 'Flagship Report'.
[29] OECD Creditor Reporting System (accessed 09122022).
[30] World Bank, 2022. *Ethiopia Disaster Risk Finance (DRF) Diagnostic.*

ፋይናንስ ለመሸፈን እንዲቻል ጠንካራ የፋይናንስ ዕቅድ ማዘጋጀት ያስፈልጋል። የሚዘጋጀው የልማታዊ ሴፍቲኔት ፕሮግራም የፋይናንስ ዕቅድ ከአደጋ ስጋት ስትራቴጂ ከቀረቡት የፋይናንስ አማራጭ መሳሪያዎች ጋር መጣጣም ይኖርበታል። (ክፍል 4.7 ይመልከቱ)። ዕቅዱም የልማታዊ ሴፍቲ ኔት ፕሮግራሙ አፈጻጸም ሂደቱ የገንዘብን ፋይዳ በአረጋገጠ መልኩ እንዲሆን ይጠበቃል።

- ***ለድንገተኛ የጤና ችግሮች የተዘጋጁ የገንዘብ ድጋፎች የሚፈጠሩ ድንገተኛ ተጽዕኖዎች*** ለመቋቋም በቂ ምላሽ አይሰጡም ወይም ለቅድመ መከላከል ዝግጁነት እና የመከላከል እርምጃዎችን ለማሟላት አመች አይደሉም።[31] ከዚህም በላይ በቅርብ ጊዜ የተደረጉ ጥናቶች እንደሚያመለክቱት ለአደጋ ጊዜ ፕሮግራሞች (ለወባ እና ለሥነ-ምግብ አደጋዎች) የተመደቡ የገንዘብ ድጋፎች ከአደጋዎች ክብደት (ማለትም ከኬዞች ቁጥር) ጋር የተጣጣሙ አይደሉም።[32] ይህንን የአሰራር ዘዴ ከአደጋ ስጋት አማራጭ የፋይናንሰ መሳሪዎች ስትራቴጂ ጋር በማጣጣም ማጠናከር ያስፈልጋል።
- ***የቅድመ ማስጠንቀቂያ መረጃ አሰራር በዲጂታል መሳሪዮዎች አለመታገዙ፤*** የግልጽነት ውስንነት መኖሩ፣ መረጃው ተደራሽነት የሌለውና በተለያዩ ባለድርሻ አካላት ጥቅም ላይ አለመዋሉ እና በተለያዩ የአስተዳደር እርከኖች ያሉ የቅድመ ማስጠንቀቂያ ተዋናዮች ተቋማዊ አቅም ደካማ መሆን የቅድመ ማስጠንቀቂያ ስርዓቱ የታሰበውን ያህል ውጤታማ ሊሆን አልቻለም። በዚህ ረገድ መንግስትየብዝሃ-አደጋ፤ ተጽዕኖ ላይ የተመሰረተ፤ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት (MH-IB-EW-EAS) ፍኖተ ካርታን በመተግበር እነዚህን ድክመቶች ለመፍታት ቁርጠኝነት አለው።
-
- ***የሚመለከታቸውንባለድርሻ አካላት በአደጋ ስጋት እና በአደጋ ስራ አመራር ላይ ያላቸውን እውቀት ማጠናከር ያስፈልጋል።*** ይህም በአደጋ፣ በተፅዕኖ፣ ያልተጠበቁ እዳዎች እና በፋይናንስ መረጃዎች ላይ የአደጋዎችን ተፅእኖ እንዲረዱ በማስቻል ለመተንተን እና የገንዘብ ድጋፎች በአሁኑ ጊዜ ጥቅም ላይ የሚውሉባቸውን መንገዶች ማስገንዘብን ይጨምራል።

[31] BRE: Operational Research, 2022
[32] Ibid.

4. በአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ቅድሚያ ትኩረት የሚሰጣቸው ጉዳዮች

የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ግብ የመንግስት በቂ የገንዘብ ድጋፍ የማግኘት አቅምን በማጠናከር ለአደጋዎች ውጤታማ እና ወቅታዊ ምላሽ መስጠት እንዲችል በማድረግ ቤተሰብን፣ ድርጅቶችን እና ኢኮኖሚን መጠበቅ ነው። ይህ ምዕራፍ ከአደጋ በኋላ የገንዘብ ድጋፍን ለማሻሻል እና የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ግብን እውን ለማድረግ የአደጋ ስጋት ስራ አመራር አካሄድን ማዕከል በማድረግ በቀጣይ ትኩረት የሚሰጣቸውን ስትራቴጂክ ጉዳዮች ይዘረዝራል። ይህም ግብ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲንና የብዝሀ-አደጋ፤ ተፅዕኖ ላይ የተመሰረተ የቅድመ ማስጠንቀቂያና ዝግጅት ፍኖተ-ካርታ ትግበራ በመደገፍ ከአደጋ በፊት ዝግጁ የሚሆን ፋይናንስ አቅርቦትን ማጠናከርና ከአደጋ በኋላም የሚኖር ወጪን ውጤታማና ቀልጣፋ ለማድረግ ያስችላል።

4.1 የሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላትን የአደጋ ስጋት ግንዛቤን ማሳደግ

ስለአደጋ ስጋቶች ያለን ግንዛቤ ማሳደግ ለአደጋ የተጋለጡ ማህበረሰቦች እና ንብረቶች ላይ የሚደርሱ ጉዳቶችን ለመቀነስ እንዲሁም ከወዲሁ አደጋዎቹ ጉዳት እንዳያስከትሉ እና ለወደፊቱ የአደጋ ስጋት እንዳይፈጠር ለመወሰን ዕውቀትን ይሰጣል። ይህም በስትራተጂው ቅድሚያ ከሚሰጣቸው ጉዳዮች መካከል አንዱ ሲሆን በስትራቴጂው ዘመን መንግሥት የሚከተሉትን እርምጃዎች ይወስዳል፡-

- ከአየር ንብረት ለውጥ ጋር የተያያዙ ወጪዎችን የመገምገም እና የአየር ንብረት ለውጥን እና የአደጋ ስጋቶችን ከእቅድ እና የበጀት ምደባና አስተዳደር ሂደቶች ጋር የማቀናጀት ስራዎች ይሰራሉ፡
- የገንዘብ ሚኒስቴር እና የሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት በአደጋ ስጋት እና በአደጋ ስጋት ፋይናንስ ላይ የሚኖራቸውን ዕውቀትን ለማሳደግ የሚሰራው ስራ ተጠናክሮ ይቀጥላል ።
- በክልሎች ደረጃ ስለአደጋ ተጋላጭነት እና የአደጋ ምላሽ ስርዓቶች የግንዛቤን ማስጨበጥ ስራ ይሰራል።
- ከአደጋ ጋር በተያያዙ የመንግስት ያልተጠበቁ እዳዎች ላይ ግንዛቤን የማሳደግ ሥራ ይከናወናል።

4.2 ከአደጋ በኋላ በቂ ገንዘብ እንዲኖርና ወጪው ቆጣቢ እና ፈጣን በሆነ መንገድ ለመተግበር የሚያስችል የመንግስት የፋይናንስ አስተዳደር አሰራሮችን ማሻሻል

በሥራ ላይ ያለውን የመንግስት የፋይናንስ አስተዳደር (PFM) አሰራርን ለማጠናከር የሚወሰዱ እርምጃዎች አደጋዎችን በዕቅድ እና በበጀት ዝግጅትና ውሳኔዎች ውስጥ እንዲካተቱ የሚያደርጉ ይሆናል። ይህም ከአደጋ ጋር በተያያዘ የሚከሰቱ ወጪዎችን ለመሸፈን በሚደረግ የበጀት ዝውውርን በመቀነስ የልማት ፕሮግራሞች በመራዘማቸው ወይም በመታጠፋቸው የሚከሰቱ ተጨማሪ ወጪዎችን በማስወገድ የሚኖር የወደፊት የፋይናንስ ኪሳራ ማስወገድ ያስችላል። ከመንግስት ፋይናንስ አስተዳደር ማሻሻያ ስትራቴጂ ጋር በተጣጣመ መልኩ የሚተገበሩ የተሻሻሉ የመንግስት ፋይናንስ አስተዳደር ልምዶች ከአደጋ በኋላ ባሉት ጊዜያት ቀልጣፋ እና ወጪ ቆጣቢ በሆነ መንገድ አስፈላጊው ፋይናንስ እንዲቀርብ ያደርጋል። ከዚህ ስትራቴጂ ጋር የሚስማሙ ቅድሚያ የሚሰጣቸው ቁልፍ ተግባራትም የሚከተሉትን ያካትታሉ፡-

- የተጀመሩት የፊስካል ስጋት ሞዴል እና የፊስካል ስጋት መግለጫ ስራዎች አጠናክሮ መቀጠል፤
- ከበጀት ማስተካከያዎች ጋር የተያያዙ ተጨማሪ ወጪዎችን ለመቀነስ ለአደጋ የሚደረጉ የበጀት ምላሾች ክትትል የሚደረግባቸው የአሰራር ስርዓቶች ይዘረጋሉ፡
- የመንግስት ፋይናንስ አስተዳደር ትግበራዎች የአየር ንብረት እና የአደጋ ክስተቶችን ታሳቢ ያደረጉ እንዲሆኑ ማጠናከር
- አደጋ ስጋት መረጃን በቁልፍ የዕቅድ እና የበጀት ሰነዶች ውስጥ ማካተት።

በጥቅሉ የስትራተጂው የቅድሚያ ትኩረት ለአደጋና ለአደጋ ስጋት መከላከል የሚሆን በቂና ውጤታማ የሆነ የመንግሥት ወጪ አስተዳደር እንዲኖር ማስቻል ነው።

4.3 ውጤታማ ምላሽ ለማግኘት የአደጋ ዝግጁነትን ማሳደግ እና በመልሶ ማቋቋም እና በመልሶ ግንባታ "የተሻለ ነገን መገንባት"።

የአደጋ ዝግጁነትን ለማጎልበት የሚሰራው ስራ ወደፊት ለአደጋዎች የሚወጣውን ወጪ ይቀንሳል እንዲሁም በአሁኑ ወቅት እየተካሄደ ያለውን የድጋፍ አሰጣጥን ያጠናክራል። በአደጋ ስጋት ስራ አመራር ፖሊሲ መሰረት የሚከተሉት ተግባራት በስትራቴጂው ዘመን ቅድሚያ ይሰጣቸዋል።

- የቅድመ ማስጠንቀቂያ ስርዓቱን የብዝሃ-አደጋ፤ ተጽዕኖ ላይ የተመሰረተ፤ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት (MH-IB-EW-EAS) ፍኖተ ካርታ ጋር በማስተሳሰር እንዲጠናከር ማድረግ። ከየብዝሃ-አደጋ፤ ተጽዕኖ ላይ የተመሰረተ፤ የቅድመ ማስጠንቀቂያ እና ድርጊት ስርዓት (MH-IB-EW-EAS) የሚገኘውን መረጃ በአግባቡ በመጠቀም ከአደጋ በኋላ የድጋፍ አሰጣጥን ማጠናከር እና ለዕቅድ ዝግጅት የሚያስፈልጉ ቁልፍ መረጃዎችን መስጠት።
- በመንግሥታዊ ተቋማት ውስጥ የሚከናወኑ የአደጋ ዝግጁነት፣ መከላከል፣ ቅነሳ እና ማገገሚያ ሥራዎች መመሪያዎችን እና ደረጃዎችን የማሻሻል ሥራ አጠናክሮ መቀጠል፡
- በየዓመቱ በቋሚነት በአደጋ ምክንያት የሚጠፉ ሃብቶችን የሚመዘግብና ወቅታዊ የሚያደርግ ዘመናዊ አሰራርን መዘርጋት።

4.4 የአደጋ ስጋት ተቋማዊ አስተዳደርና ትብብር ማጠናከር

በምዕራፍ 2 እና በአደጋ ስጋት ስራ አመራር ፖሊሲ ላይ እንደተገለፀው ከአደጋ በኋላ በርካታ ባለድርሻ አካላት እርዳታ በማድረስ ተግባር ላይ ይሳተፋሉ። ገንዘቦችን በወቅቱ እና ወጪ ቆጣቢ በሆነ መንገድ መገኘቱን ለማረጋገጥ ተቋማዊ ቅንጅታዊ አሰራርን እና ትብብርን አጠናክሮ መቀጠል ይኖርበታል። ይህንን ስትራቴጂ ለመደገፍ የሚወሰዱ እርምጃዎች የሚከተሉትን ያካትታሉ፡-

- የሚኒስትር መስሪያ ቤቶች እና ሌሎች የመንግስት ተቋማት የሚመሩባቸውን የቁጥጥር ማዕቀፎች ለአደጋ ምላሽ፣ ማገገሚያ እና መልሶ ማቋቋሚያ ተግባራት ግልጽ ኃላፊነቶችን መስጠት በሚችሉበት መልክ መከለስ፤
- የኢትዮጵያ አደጋ ስጋት ስራ አመራር ኮሚሽን የአስተዳደር እና ቴክኒካል አቅሞች ተልዕኮውን በተገቢው መልኩ መወጣት እንዲችል መደገፍ፤
- ነባር የማስተባበር ዘዴዎችን በመደገፍ ውጤታማነታቸውን ማረጋገጥ

  የዚህ ስትራትጂ የቅዲሚያ ትኩረት የአደጋ ስጋትን በተመለከተ ሊኖር የሚገባውን የማስተባበርና የማቀናጀት ተግባር ማጎልበት ነው።

4.5 ለአደጋ ምላሽ እና የፖሊሲዎች ተግባራዊነት የሚያግዙ የሕግ እና የቁጥጥር ስርዓቶችን ማሻሻል

አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ለአደጋ ምላሽ ላይ የሚተገበሩ የሕግ እና የቁጥጥር አውድ ማሻሻያ ማድረግ የአደጋ ምላሽ አሰጣጥ ሂደቱን ወጪ ቆጣቢ እና ቀልጣፋ ለማድረግ ያስችላል። በተጨማሪም የመንግስት የሚከተለውን የአደጋ ስጋት አስተዳደር አካሄድ አካል የሆኑትን አግባብነት ያላቸውን ፖሊሲዎች ተግባራዊ ለማድረግ ድጋፍ መስጠት አስፈላጊ ሲሆን በዚህ ረገድ የሚከተሉት ቁልፍ ተግባራት ትኩረት ይሰጣቸዋል፡-

- ለአዲሱ አደጋ ስጋት ስራ አመራር ፖሊሲ እና አደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ አተገባበር አስፈላጊው ድጋፍ እና የማስተባበር ስልቶች መኖራቸውን ማረጋገጥ፤
- ከአደጋ በኋላ የድጋፍ አቅርቦትን የሚደግፉ ልዩ የግዥ ስርዓቶችን ማቋቋም፤
- ለአየር ንብረት ምላሽ የሚሰጥ የንብረት አስተዳደርን ጨምሮ የንብረት አያያዝ የህግ ማዕቀፎችን በመገምገም ከአየር ንብረት ጋር ቀጥታ ግንኙነት ያላቸው ንብረቶች ምን እንደሆኑ እና እንዴት እውቅና ተሰጥቷቸው መመዝገብ እንዳለባቸው ለመወሰን፤
- የግብርና ኢንሹራንስ አቅርቦት፣ቁጥጥር እና የፖሊሲ ማዕቀፍ ማቋቋም፤

የዚህ ስትራትጂ የቅዲሚያ ትኩረት ለአደጋ ምላሽ እና የፖሊሲዎች ተግባራዊነት የሚያግዙ የሕግ እና የቁጥጥር ስርዓቶችን በማሻሻል የአደጋ ስጋትን ወጪ ቆጣቢና ቀልጣፋ እንዲሆን ማድረግ ነው። ።

4.6 የአደጋ ስጋት ፋይናንሰ አቅርቦትን ለማሳደግ የፋይናንስ እና የኢንሹራንስ ዘርፍን መደገፍ

የፋይናንስ ሴክተሩ ለአደጋ ለተጋለጡ የንግድ ድርጅቶች የገንዘብ ድጋፍ እንዲያደርግ ማገዝ እና በኢትዮጵያ ያለውን የኢንሹራንስ ገበያ መገምገም እና ማሻሻል በንግድ እና በማህበረሰብ ላይ የሚደርሱ አደጋዎችን ለመቋቋም ይረዳል፡፡ ይህ ደግሞ በዜጎች፣ በንብረት እና በመንግስት ፋይናንስ ላይ የሚደርሰውን ተፅእኖ ይቀንሳል፡፡ ለዚህም ይህ ስትራቴጂ በሚከተሉት ላይ ትኩረት ያደርጋል፡-

- ለአደጋ የተጋለጡ ንግዶች እና ማህበረሰቦች እንዲያገግሙ የሚያስችላቸውን ብድር ከፋይናንስ ተቋማት እንዲወስዱ የሚያበረታታ ስርዓት መኖሩን መገምገም እና መተግበር
- ነባር የኢንሹራንስ የሙከራ ፕሮጀክቶችን ማስፋፋት፡፡ ይህም የኢንሹራንስ አቅራቢዎች በኢትዮጵያ ውስጥ ውጤታማ በሆነ መንገድ እንዲሠሩ ለማስቻል ደንቦችን እና ተቋማዊ አደረጃጀቶችን መከለስ እና ስራ ላይ ማዋል

በስትራተጂው የትግበራ ዘመን የዚህ ስትራትጂ የቅዲሚያ ትኩረት የፋይናንስ ዘርፉ አደጋ ከደረሰ በኋላ ሊጋጥሙ የሚችሉ ተግዳሮቶችን እንዲደግፍ ማስቻል ነው፡፡

4.7 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አማራጭ ስትራቴጂን መጠቀም እና የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችን ማዘጋጀት ወይም ማሻሻያ ማድረግ

በአገራችን በአሁኑ ወቅት የአደጋ ስጋትን ለመከላከል በሥራ ላይ ያሉትን ፋይናንስ ስልቶችን ለማጠናከር የሚረዱ አማራጭ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች ቀርበዋል፡፡ (ሠንጠረዥ 8 እና ምስል 6 ይመልከቱ)፡፡ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አማራጭ መሳሪያዎች በስትራቴጂ የተመረጡት ገንዘብ ሊያስገኝ የሚችለው ፋይዳ ላይ ተመስርቶ በተሰራ ስሌት ነው (ለበለጠ ዝርዝር አባሪ 1ን ፡ የኢትዮጵያ የአደጋ ፋይናንሰ አማራጭ ስትራቴጂን መገንባት)፡፡ ስትራቴጂው የተለያዩ አደጋዎች ድግግሞሽ እና የሚስከትሉትን የጉዳት ክብደት መረጃን ከመሣሪያዎች ወጪ ቆጣቢነት እና ዝርዝር የአፈፃፀም ሁኔታዎች መረጃ ጋር በማነፃፀር ለተለያዩ የአደጋዎች በሚኖራቸው የድግግሞሽ ጊዜ ላይ ተመስርቶ በተሻለ ቅልጥፍና እና አፈጻጸም ዎች ምላሽ ለመስጠት የሚችሉ መሳሪያዎች በተናጠል እና በጥምረት እንዲለዩ አድርጓል፡፡

በአደጋ ስጋት ፋይናንሰ ስትራቴጂው ትግበራ ዘመን መንግስት ለአደጋዎች ምላሽ የሚሰጠውን ገንዘብ ወጪ ቆጣቢ እና ቀልጣፋ በሆነ መንገድ ለመጠቀም የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አማራጭ ስትራቴጂን ይጠቀማል፡፡[33] በተጨማሪም የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አማራጭ ስትራቴጂ የትኞቹን መሳሪያዎች የበለጠ ማሻሻል እና/ወይም ማዳበር አስፈላጊ መሆኑን ያመለክታል፡፡ በስትራቴጂው የትግበራ ዘመን ውስጥ መንግሥት መደበኛና መጠባበቂያ በጀት አጠቃቀምን፣ የአደጋ መጠባበቂያ ፈንድን፣ የአደጋ ጊዜ ብድርን፣ የአደጋ ጊዜ በጀት ምደባ፣ ኢንሹራንስ እና የልማት አጋሮች ድጋፍ አጠቃቀምን ጨምሮ በርካታ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችን የማዘጋጀት፣የመከለስ እና የመተግበር ሥራዎችን ያከናውናል፡፡

በጥቅሉ አዲስ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችን የማጽደቅ የበላይ ኃላፊነት የገንዘብ ሚኒስቴር በተለይም የሚኒስትሩ ነው፡፡ ይህም የሚሆነው ከአገር ውስጥ እና ከውጭ ምንጭ የአደጋ ጊዜ ብድርን የማሰባሰብ፣ በጀት መመደብ እና የመጠባበቂያ በጀት መያዝና የበጀት ዝውውር ማድረግ ለገንዘብ ሚኒስቴር የተሰጠ ስልጣን በመሆኑ ነው ፡፡ በተጨማሪም በዚህ ስትራቴጂ ዘመን የፋይናንስ አስተዳደር በሚመለከት በብቸኝነት የገንዘብ ሚኒስቴር ስልጣን ሲሆን በቀጣይም የአደጋ መከላከያ አማራጭ መሳሪያዎችን (ለምሳሌ ብሄራዊ የአደጋ ምላሽ ፈንድ ጨምሮ) እንዲሁም አዳዲስ የአደጋ ስጋት መከላከል ፋይናንስ በሶስተኛ ወገን እንዲሸፈን የሚያስችሉ (ለምሳሌ ሉዓላዊ ኢንሹራንስ) የመሳሰሉትን ተግባራዊ እንደሚያደርግ ይጠበቃል፡፡

ሠንጠረዥ 8: የኢትዮጵያ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ አማራጮች ስትራቴጂ

[33] The risk layering strategy is complementary to initiatives to access finance associated with climate change.

የክስተት አይነት	ዝቅተኛ ክብደት / ከፍተኛ ድግግሞሽ	መካከለኛ ክብደት/ድግግሞሽ	ከፍተኛ ክብደት / ዝቅተኛ ድግግሞሽ
የድግግሞስ ጊዜ	በ10-አመት 1 ጊዜ ድግግሞሽ::	ከ በ10 ዓመት 1 ጊዜ እስከ በ30 አመት 1 ጊዜ ድግግሞሽ::	ከ 30 ዓመት 1 ጊዜ እስከ በ 50 ዓመት 1 ጊዜ ድግግሞሽ::
የወጪ ፍላጎቶች[34]	ለድርቅ እስከ 1 ቢሊዮን ዶላር፣ ለጎርፍ 124 ሚሊዮን ዶላር	ለድርቅ እስከ 1.4 ቢሊዮን ዶላር፣ ለጎርፍ 172 ሚሊዮን ዶላር	ለድርቅ እስከ 1.5 ቢሊዮን ዶላር፣ ለጎርፍ 198 ሚሊዮን ዶላር
ቅድሚያ የሚሰጣቸው የፋይንስ መሳሪያዎች	• የተገደበ ኮንሴሽናል ብድር • የመንግስት መስሪያ ቤቶች መደበኛ እና መጠባበቂያ በጀት • የአደጋ ስጋት መጠባበቂያ ፈንድ • የበጀት ጉድለቱን ለመሸፈን የሚደረግ የበጀት ዝውውር	• የተገደበ ኮንሴሽናል ብድር • መድን (የፕሪሚየም ድጋፍ የሚፈለግ) • የሰብአዊ እርዳታ • የበጀት ጉድለቱን ለመሸፈን የሚደረግ የበጀት ዝውውር	• መድን (የፕሪሚየም ድጋፍ የሚፈለግ) • የሰብአዊ እርዳታ • የበጀት ዝውውር

ምስል 6: የአደጋ ፋይናንስ መሸፈኛ መሳሪያዎች

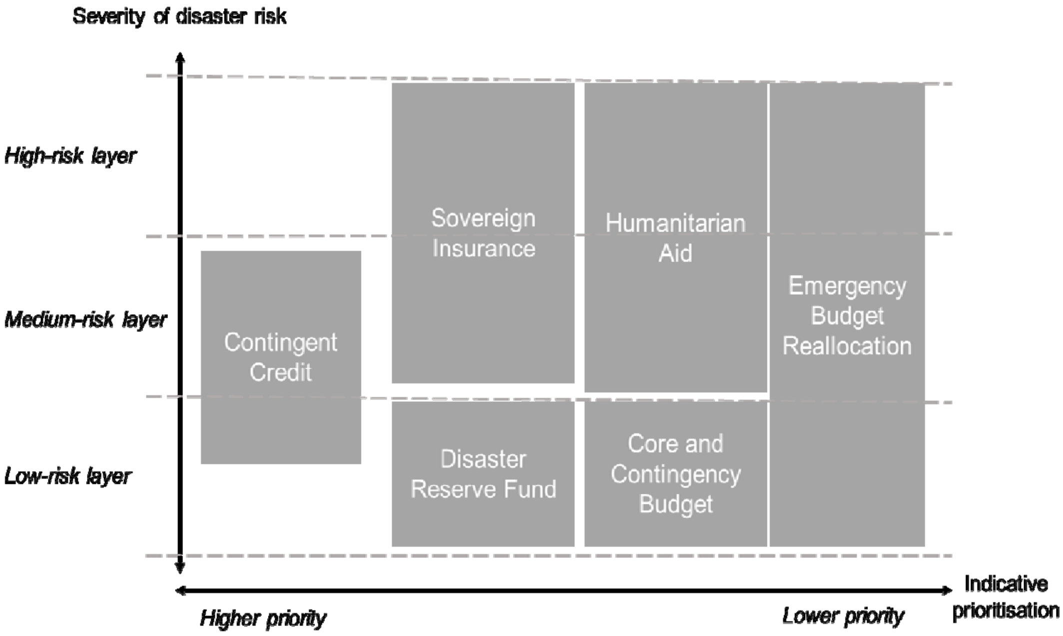

4.7.1ዝቅተኛ ተፅዕኖ እና ከፍተኛ ድግግሞሽ ያላቸውን አደጋ ስጋቶች ፋይናንስ ማድረግ

በመጀመሪያው ምድብ (እስከ 10 አመት የድግግሞሽ ጊዜ) ለሚከሰቱ አደጋዎች ማለትም ለድርቅ ምላሽ ለመስጠት እስከ 1,017 ሚሊዮን ዶላር እንዲሁም ለጎርፍ እስከ 124 ሚሊዮን ዶላር የሚደርስ የመንግስት ወጪ ይጠይቃል::

በዚህ ምድብ እስከ 10 ዓመት ለሚደርስ የድግግሞሽ ጊዜ በጣም ርካሹ የፋይናንስ መሣሪያ የአደጋ ጊዜ ብድር ነው፣ ለምሳሌ የዓለም ባንክ Cat-DDO :: ስለዚህ ለዚህ ምድብ የአደጋ ክስተቶች በዚህ መሳሪያ የሚገኙ ፈንዶችን በመጀመሪያ አሟጦ መጠቀም ተገቢ ነው:: ነገር ግን በCat-DDO ለኢትዮጵያ ሊገኝ

[34] Expenditure needs have been modelled using MoF’s Fiscal Risk Model for droughts and floods. The framework can be applied to other hazards, once risk profiles (and expected costs) have been estimated.

የሚችለው ከፍተኛው የገንዘብ መጠን 317 ሚሊዮን ዶላር ነው። ይህ የ1፡10 የጎርፍ ወጪዎችን ሊሸፍን ይችላል ነገር ግን ለ1፡10 የድርቅ ወጪዎች ከፍተኛ የገንዘብ ጉድለት ሊያጋጥም ይችላል። ከዚህም በላይ ይህ ሰነድ ሲዘጋጅ በመንግሥት በኩል መሟላት ያለባቸው የብቃት መመዘኛ እና የዝግጅት ደረጃዎች አሉ። ለዚህ ፋይናንስ ተጠቃሚ ለመሆን መንግሥት የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ማወጅ ይኖርበታል። በመሆኑም ይህ ለትንንሽ አደጋዎች (በየ 5 ዓመቱ ወይም ከዚያ ባነሰ ጊዜ ሊከሰቱ ለሚችሉ ተደጋጋሚ አደጋዎች) እና ለአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ብቁ ለማይሆኑ የአደጋ ክስተቶች አግባብ ላይሆን ይችላል።

ከአደጋ ጊዜ ብድር ቀጥሎ በ10 ዓመት አንድ ጊዜ ለሚከሰቱ አደጋዎች ይበልጥ አዋጭ የሆኑት አማራጮች የፋይናንስ መሳሪያዎች አመታዊ የመንግስት መስሪያ ቤቶች መደበኛ በጀት እና የመንግስት መጠባበቂያ በጀት እንዲሁም የአደጋ ስጋት መጠባበቂያ ፈንድ ናቸው። ይሁን እንጂ የመንግስት መጠባበቂያ በጀት ወይም የአደጋ የመጠባበቂያ ፈንድ አጠቃቀም ውሳኔ ላይ ተጽእኖ ሊያሳድሩ የሚችሉ ሌሎች ጉዳዮች ሊኖሩ እንደሚችሉ ከግምት ውስጥ ማስገባት ይኖርበታል። የአደጋ መጠባበቂያ ፈንድን ለማቋቋም መሰራት ያለባቸው ተግባራት ይኖራሉ። እነዚህም መንግሥትን ይሁንታ ማግኘትን ጨምሮ ለመጠባበቂያ የሚሆን ፋይናንስ እንዲኖር የሚያስችል የፋይናንስ አቅም ይጠይቃል። የመንግስት መጠባበቂያ በጀት ግን በሥራ ላይ ያለ የበጀት አካል ነው። ይሁን እንጂ የመንግስት መጠባበቂያ በጀት ዋነኛ ችግር የገንዘብ አቅርቦት ነው። ምክንያቱም በጀቱ ለየትኛውም የመንግስት ያልተጠበቀ ወጪዎች ጥቅም ላይ ሊውል የሚችል ሲሆን በአመዛኙም መጠኑ አነስተኛ በመሆኑ በበጀት ዓመቱ መጀመሪያ ወራት ተሟጦ የማለቅ ዕድሉ የሰፋ ነው።።በመሆኑም በተጨባጭ የሚያስፈልገው የገንዘብ መጠን በተለይም ለድርቅ አደጋ ወጪ መሸፈኛ ከሁለቱም ምንጮች የተሰባሰበ ሊሆን ይገባል።

ከዓመታዊ የመንግስት መስሪያ ቤቶች በጀት፣ ከመንግስት መጠባበቂያ በጀት እና ከአደጋ መጠባበቂያ ፈንድ የሚገኘው የገንዘብ ድጋፍ በቂ ሳይሆን፣ ቀጣዩ አዋጪ የፋይናንስ መሣሪያ ኢንሹራንስ ሲሆን ይህም የመንግሥትን የአደጋ ወጪ የመሸከም ኃላፊነት የሚጋራ ይሆናል። ነገር ግን፣ በወቅቱ ያለው የመድን ሽፋን አቅርቦት መጠን አጥጋቢ ላይሆን ይችላል። ስለሆነም የመድን አጠቃቀምን ለረጅም ድግግሞሽ ጊዜ ማቆየት የበለጠ ወጪ ቆጣቢ ያደርገዋል። ስለዚህ መንግስት ዝቅተኛ ክብደት እና በአጭር ጊዜ ተደጋጋሚ ለሆኑ አደጋዎች ወጪ መሸፈኛ ለማዋል የአደጋ ጊዜ የበጀት ዝውውር ማድረግ ግድ ይለዋል። ነገር ግን ይህን የፋይናንስ መሳሪያ እንደ የመጨረሻ አማራጭ መውሰድ ተገቢ ይሆናል።

4.7.2መለስተኛ ተፅዕኖእና መለስተኛ ድግግሞሽ ያላቸውን አደጋ ስጋቶች ፋይናንስ ማድረግ

በሁለተኛው ምድብ (በ10 ዓመት አንድ ጊዜ እና በ30 አመት አንድ ጊዜ የድግግሞሽ ዘመን) ላላቸው አደጋዎች ለድርቅ ምላሽ ለመስጠት ከ1 ቢሊዮን ዶላር እስከ 1.4 ቢሊዮን ዶላር የሚደርስ ወጪ እንዲሁም ለጎርፍ ከ124 ሚሊዮን ዶላር እስከ 172 ሚሊዮን ዶላር የመንግስት ወጪ ይጠይቃል።

በዚህ ምድብ በጣም ርካሹ የፋይናንስ መሣሪያ እስከ 29 ዓመታት ድግግሞሽ ጊዜ ላላቸው አደጋዎችየአደጋ ጊዜ ብድር ሆኖ ይቀጥላል። ነገር ግን ቀደም ሲል እንደተገለጸው የብቁነት እና ግኝት ጉዳይ ግምት ውስጥ መግባት ይኖርበታል። በተጨማሪም ከዚህ ምንጭ የሚገኘው ፋይናንስ ቀለል ያሉ እና በተደጋጋሚ ለሚከሰቱ አደጋዎች ወጪ መሸፈኛ በመዋል ሊሟጠጥ ይችላል።

የአደጋ ጊዜ ብድር የማይገኝ ከሆነ ወይም ካለቀ፣ ቀጣዩ ወጪ ቆጣቢ አማራጭ ኢንሹራንስ ነው። በዚህ ደረጃ፣ የመንግስት መጠባበቂያ በጀት እና የአደጋ መጠባበቂያ ፈንድ መጠቀም በጣም ውድ መሆን ይጀምራል ምክንያቱም በመጠባበቂያ የሚያዘው መጠን ከፍተኛ ከመሆኑም በላይ ለረጅም ጊዜ በመጠባበቂያነት በመመደብ ገንዘቡን ያለሥራ መያዝ የሚመከር ባለመሆኑ ነው።

አንድ የኢንሹራንስ ፖሊሲ ብቻውን የእነዚህን ፍላጎቶች ሙሉ በሙሉ የመሸፈን እድል የለውም። እና በርካታ የኢንሹራንስ ፖሊሲዎችን የመጠቀም አቅም ለአረቦን በሚሆን ፋይናንስ አቅርቦት ላይ የሚመረኮዝ ይሆናል። ይህም የፋይናንስ እጥረት በሚኖርበት ጊዜ በተለይም የመክፈል ዕድሉ በአንጻራዊ ሁኔታ ዝቅተኛ በሚሆንበት ጊዜ ኢንሹራንስ ፋይናንስ የመጠቀም ዕድሉ ፈታኝ ሊሆን ይችላል። ስለዚህ ከልማት አጋሮች የአረቦን የፋይናንስ ድጋፍ ማፈላለግ ግዴታ ይሆናል።

ከሰብአዊ ዕርዳታ ዘርፍ የሚደረጉ የገንዘብ ድጎማዎች በዚህ ምድብ ውስጥ ለአንዳንድ ያልተሟሉ ፍላጎቶች እና በጣም ከባድ ለሆኑ ክስተቶች ምላሽ ሊሰጡ ይችላሉ። በዚህ ጊዜ የበጀት ዝውውር ፋይናንስ መሳሪያ ሌሎች አማራጮች እስኪገኙ ድረስ እንደ የመጨረሻ አማራጭ ሊወሰድ ይችላል።

4.7.3ከፍተኛ ተፅዕኖ እና አነስተኛ ድግግሞሽ ያላቸውን አደጋ ስጋቶች ፋይናንስ ማድረግ

በላይኛው ምድብ ላይ ለሚከሰቱ አደጋዎች ማለትም በ30 ዓመታት ውስጥ በአማካይ አንድ ጊዜ ወይም የመከሰት ዕድላቸው አነስተኛ የሆኑ ለድርቅ ምላሽ ለመስጠት የመንግስት ወጪ ቢያንስ 1.4 ቢሊየን ዶላር ሲሆን በተመሳሳይ በ50 አመት 1 ጊዜ ለሚከሰት ድርቅ እስከ 1.5 ቢሊዮን ዶላር የሚደርስ የመንግስት ወጪን ሊጠይቁ እንደሚችሉ ይገመታል። በተመሳሳይ በ30 ዓመታት ውስጥ በአማካይ አንድ ጊዜ ወይም የመከሰት ዕድላቸው አነስተኛ የሆነ የጎርፍ አደጋዎችን ምላሽ ለመስጠት ቢያንስ 172 ሚሊዮን ዶላር እንዲሁም በ50 አመት 1 ጊዜ ለሚከሰት ጎርፍ እስከ 198 ሚሊዮን ዶላር የሚደርስ የመንግስት ወጪ ይፈልጋል።

ለዚህ ምድብ የአደጋ ክስተቶች ኢንሹራንስ በጣም አዋጭ አማራጭ ይሆናል። ይህን የፋይናንስ መሳሪያ ተመራጭ የሚያደርገው ከ1.4 ቢሊዮን ዶላር በላይ ለድርቅ እና 172 ሚሊዮን ዶላር የሚደርስ የጎርፍ አደጋን ምላሽ ሊሰጥ የሚችል በመሆኑ ነው። ነገር ግን ከፍ ብሎ እንደተገለጸው ከፍላጎቶች ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ከፍተኛ ሽፋን ማግኘትና የአረቦን ወጪዎችን መሸፈን የሚያስችል የፋይናንስ አቅም መፍጠር ይጠይቃል።

የዚህ ደረጃ የአደጋ ክስተቶች በመንግስት ወጪ ሙሉ በሙሉ ሊሟሉ አይችሉም። ስለዚህ ከሰብዓዊ ዕርዳታ ዘርፍ የሚደረጉ የገንዘብ ድጎማዎች ያልተሟሉ ፍላጎቶች ክፍተትን ሊደፍኑ ይችላሉ።

የንቅናቄ ፍጥነት ለሰብአዊ ዕርዳታ ምላሽ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ሲሆን በኢንሹራንስ አቅርቦት ላይም መጠነኛ ተፅዕኖ አለው። የገንዘብ ድጋፍ ለማግኘት የሳምንታት ወይም የወራት መዘግየት ዝቅተኛ ክብደት ላለው አደጋ ክስተት ተቀባይነት ሊኖረው ይችላል፣ ነገር ግን የከፋ አደጋ በሚከሰት ጊዜ ተቀባይነት አይኖረውም። ስለዚህ ኢንሹራንስ የመካከለኛ ክብደት ያላቸው አደጋዎች ምላሽ እንዲሰጥ ከአደጋ ፋይናንስ አማራጭ መሳሪያዎች መካከል ውጤታማ አማራጭ እንዲሆን ያደርገዋል። ከዚህም በላይ በዚህ ደረጃ ቢያንስ ሰብአዊ ዕርዳታ አማራጭ እስከሚገኝ ድረስ ሦስተኛው ወጪ ቆጣቢ እና ፈጣን የመሆን እድል ያለው አማራጭ የአደጋ ጊዜ በጀት ዝውውር ነው።

5. ትግበራ፣ ክትትል እና ግምገማ

5.1. ትግበራ

የገንዘብ ሚኒስቴር የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ባለቤት ሲሆን አዳዲስ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች ሥራ ላይ እንዲውሉ ያደርጋል ፣ ከአገር ውስጥ እና ከውጭ ምንጮች የአደጋ ጊዜ ብድር እና ዕርዳታን ያሰባስባል፣ ከመጠባበቂያው በጀት ወጪ የሆኑ የበጀት ዝውውሮችን ያመቻቻል። በተጨማሪም የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ትግበራን የመከታተል እና የመገምገም ኃላፊነትም ተጥሎበታል።

የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጅን አተገባበር ለመደገፍ የሚያስችል በስዕል 7 የተመለከተው አስተዳደራዊ መዋቅር ተግባራዊ ይደረጋል። ከዚህም በላይ በአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ የድርጊት መርሃ ግብር በዝርዝር የተመለከቱት ሚኒስቴር መስሪያ ቤቶች እና ተቋማት ከተሰጣቸው ተልዕኮ ጋር ተያያዥነት ያላቸውን ተግባራት በማከናወን ለገንዘብ ሚኒስቴር በየጊዜው ሪፖርት የማቅረብ ኃላፊነት አለባቸው።

ምስል 7: የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ አስተዳደራዊ መዋቅር

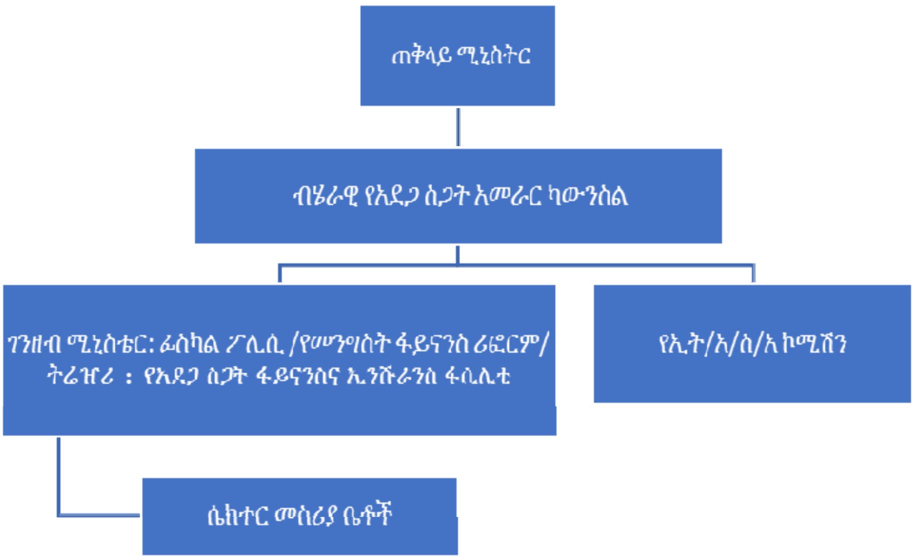

5.2 ክትትል፣ ግምገማ እና መማማር

የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂው በትግበራው ዘመን አጋማሽ እና መጨረሻ የሚገመገም ይሆናል። የግማሽ ዘመን ግምገማ ዓላማ ስትራቴጂው በታቀደው መልኩ እየተተገበረ መሆኑን (በድርጊት መርሃ ግብሩ የታቀዱትን ዓላማዎች ስኬትና ድክመት የሚመለከቱ ተግባራት) እና ከአሰራር አውድ ወይም የአሠራር ለውጦች ጋር ለማጣጣም ማሻሻያዎች አስፈላጊ መሆን አለመሆናቸውን ለመወሰን ነው። በተመሳሳይ የስትራቴጂው አፈጻጸም በስትራቴጂው ዘመን መጨረሻ አስፈላጊው ግምገማ ይደረግበታል። በዚህ ሂደትም በስትራቴጂው ትግበራ የታዩ ልምዶች፣ በጎ ጎኖችና ተግዳሮቶች ተለይተው ይቀርባሉ። የተገኙ መልካም የአፈጻጸም ጎኖች ለቀጣይ ትግበራ ልምድ የሚወሰድባቸው ሲሆን ተግዳሮቶችንም ለማስወገድ የሚያስችሉ አሰራሮች ይዘረጋሉ።

በተጨማሪም የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ አፈጻጸምን ለመገምገም በየሶስት ወሩ በገንዘብ ሚኒስቴር እና በቴክኒካል ኮሚቴ አባላት ስብሰባዎችይደረጋሉ። የሩብ ዓመት ስብሰባዎች በድርጊት መርሃ ግብሩ ውስጥ የተዘረዘሩትን ተግባራት በመተግበር ላይ መሆናቸውን የመገምገምና እንደ አስፈላጊነቱ ማሻሻያዎችን የማድረግ ተግባራትን ያከናውናሉ። የቴክኒክ ኮሚቴ አባላት በገንዘብ ሚኒስቴር የሚመራና ጉዳዩ በቀጥታ ከሚመለከታቸው መ/ቤቶች የተውጣጡ አባት የሚኖሩት ሲሆን የስትራትጂውን ትግበራ የሚደግፍ ይሆናል።

5.3 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ትግበራ ድርጊት መርሃ ግብር

የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ግብ መንግስትን ለአደጋ መከላከልና ምላሽ በቂ የገንዘብ ድጋፍ እንዲኖረው እንዲሁም ለአደጋዎች ውጤታማ እና ወቅታዊ ምላሽ እንዲሰጥ በማስቻል ማህበረሰቡን፣ ድርጅቶችን እና ኢኮኖሚውን ከአደጋ ስጋት ዘላቂ በሆነ መልኩ መጠበቅ ነው። ይህንን ግብ ለማሳካት በምዕራፍ አራት በተገለጹት ሰባት ስትራቴጂክ የትኩረት አቅጣጫዎች ላይ ጠንክሮ መስራትን ይጠይቃል። እነዚህም ቁልፍ ተግባራት ነባር የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪዎችን ማጎልበት እንዲሁም አዳዲስ ፋይናንስ መሳሪያዎችን የማበልጸግና አደጋ ምላሽ ተግባራትን መደገፍ ያካትታሉ።

በእያንዳንዳቸው ስትራቴጂክ የትኩረት አቅጣጫ የሚከናወኑ ዝርዝር ተግባራት በሰንጠረዥ 9 ቀርበዋል። እነዚህም ተግባራት የመንግሥትን የአደጋ መከላከል ዝግጁነት፤ ምላሽና መልሶ ግናባታ አቅም የሚያሳድጉ ናቸው። የትግበራ መራሀ-ግብሩ በሚከተሉት መርሆች ላይ የተመሰረተ ነው። እነዚህም፤

- ለአደጋ ስጋት መከላከል የሚያስፈልገው ፋይናንስ በበቂና በወቅቱ መገኘቱን ማረጋገጥ፤
- የተገኘው ገንዘብ በወቅቱ የገንዘብን ፋይዳ ባስጠበቀ መልኩ ለታለመለት ዓላማ መዋሉን ማረጋገጥ፤
- የፋይናንስ መሳሪያዎች መረጣው ቀደም ሲል የተመለከቱትን የመምረጫ መስፈርቶች ባሟላ መልኩ መከናወኑን መገምገም፤እና
- ስትራቴጂው ትግበራ በትክክለኛ መረጃ ላይ ተመስርቶ ሥራ ላይ መዋሉን ማረጋገጥ ናቸው።

ሠንጠረዥ 9: የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ የትግበራ ዕቅድ/መርሃ ግብር

ተግባራት	ፈፃሚ	የመፈፀሚያ ስልት	የመፈፀሚያ ጊዜ	ቁልፍ የአፈፃፀም መለኪያዎች	የሚያስፈልግ ወጪ
SP1: የባለድርሻ አካላት የአደጋ ስጋት ግንዛቤን ማሳደግ					
1.1 የአየር ንብረት ለውጥን ከዕቅድ እና የበጀት አዘገጃጀት ሂደቶች ጋር ለማቀናጀት ከአየር ንብረት ጋር የተያያዙ ወጪዎች እና ድጋፎች መገምገም	ገንዘብ ሚ/ር& አደ/ስ/አ/ኮ& ግብርና ሚ/ር& ጤና ሚ/ር & የልማት አጋሮች	የአቅም ግንባታ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች	2024	የተካሄዱ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች የተሻሻሉ የበጀት መመሪያዎች	$ 3,000-$5,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናር
1.2 በገንዘብ ሚኒስቴር ውስጥ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ባለቤት የሆኑትን አዲስ ወይም ነባር ክፍሎችን አቅም መገንባት	ገንዘብ ሚ/ር& የልማት አጋሮች	የአቅም ግንባታ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	• የተካሄዱ ወርክሾፖች ስልጠናዎችና ሴሚናሮች	$ 10,000-$20,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናር
1.3 የፓርላማ አባላትን የአደጋ ስጋት ግንዛቤ እና የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችን እውቀት ማሳደግ	ገንዘብ ሚ/ር& የህዝብ ተ/ም/ ቤት	የአቅም ግንባታ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	•የተካሄዱ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች	$ 3,000-$5,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናር
1.4 አደጋዎች በቤተሰብ፣ በድርጅቶች እና በኢኮኖሚ ላይ የሚያሳድሩትን ተፅእኖ አስመልክቶ የእውቀት እና መረጃ ልውውጥ ማካሄድ እና ወደፊት ሊከሰቱ የሚችሉትን አደጋዎች ከሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት ጋር የጋራ ግንዛቤ መፍጠር	ገንዘብ ሚ/ር& የልማት አጋሮች	የአቅም ግንባታ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	•የተካሄዱ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች	$ 3,000-$5,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናርr
1.5 ክልል-ተኮር የአደጋ ተጋላጭነት እና ምላሽ ስርዓቶች ዙሪያ ግንዛቤን መፍጠር	ገንዘብ ሚ/ር& ክልሎች	የአቅም ግንባታ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	•የተካሄዱ ወርክሾፖችና ሴሚናሮች	$ 3,000-$5,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናር
1.6 የመንግስትን ከአደጋ ጋር የተያያዙ ያልተጠበቁ እዳዎችን መለየት እና መጠናቸውን ማወቅ	ገንዘብ ሚ/ር& የልማት አጋሮች	ከአደጋ ጋር የተያያዙ ያልተጠበቁ እዳዎችን ለመለየት እና ለመለካት የሚካሄድ ግምገማ	እኤአ ከ2025 ጀምሮ	ከአደጋ ጋር በተያያዘ የተለዩ ያልተጠበቁ ዕዳዎች መጠን	$50,000-$100,000
SP2: ከአደጋ በኋላ በቂ ገንዘብ ወጪ ቆጣቢ እና ወቅታዊ በሆነ መንገድ የሚገኝበትን የመንግስት ፋይናንስ አስተዳደር ስርዓት መገንባት					
2.1 በፊስካል ስጋት ሞዴል ላይ የተመሰረተ የአደጋ ግምገማን ማጠናከር እና ዝርዝሮችን በበጀት መግለጫዎች ውስጥ ማካተት	አደ/ስ/አ/ኮ& ግብርና ሚ/ር& ጤና ሚ/ር & የፕላንና ልማት ሚ/ር	• የበጀት መግለጫ ከአደጋ ስጋት ግምገማዎች ጋር የተጣጣመ መሆኑን መገምገም • በቁልፍ ተለዋዋጮች ላይ የአደጋዎችን ተጽእኖ መገምገም • በመንግስት ኢንቨስትመንቶች እቅድ ውስጥ የአደጋ ስጋት ትንታኔ እንዲካተት ማድረግ	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	የበጀት መግለጫዎች እና የመንግስት ኢንቨስትመንቶች እቅድ ውስጥ የተካተተ የአደጋ ስጋት	$50,000-$100,000
2.2 የፊስካል ስጋት መግለጫ እና መዝገብ ወቅታዊ በማድረግ መረጃዎች ለህዝብ እንዲደርስ ማድረግ	ገንዘብ ሚ/ር	የፊስካል ስጋት መግለጫን መገምገም እና ወቅታዊ ማድረግ	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	ለህዝብ ይፋ የሆነ ወቅታዊ የፊስካል ስጋት መግለጫ	የተገመተ ወጪ የለውም

ተግባራት	ፈፃሚ	የመፈፀሚያ ስልት	የመፈፀሚያ ጊዜ	ቁልፍ የአፈፃፀም መለኪያዎች	የሚያስፈልግ ወጪ
2.3 የአደጋ ምላሽ ሪፖርት መመዝገቢያ እና መከታተያ ስርዓቱን በማሻሻል በበጀት ላይ የሚደረጉ ተከታታይ ማስተካከያዎችን ማስቀረት	ገንዘብ ሚ/ር& የልማት አጋሮች	የመንግስት ፋይናንስ አስተዳደር የሚመራባቸውን መመሪያዎችና ማንዋሎች መገምገም	እኤአ ከ2025 ጀምሮ	የተካሄደ ግምገማና ወቅታዊ የተደረጉ መመሪያዎች	$50,000-$100,000
2.4 ጥልቅ የአደጋ ስጋት ግምገማ የማካሄድ አቅምን ማሳደግ እና የአደጋ ስጋት መረጃን ከፕሮጀክት ምዘና ሂደቶች ጋር የማዋሃድ አቅም ማሳደግ፡፡ ጥሩ ልምዶችን በመቀመር ወደ መመሪያ መቀየር	ገንዘብ ሚ/ር& የፕላንና ልማት ሚ/ር	ወርክሾፖች& ሴሚናሮችና የልምድ ልውውጦች	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	የተካሄዱ ወርክሾፖች& ልምድ ልውውጦችና ሴሚናሮች	$ 3,000-$5,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናር
2.5 ነባር የመንግስት ፋይናንስ አሰራር ስርዓቶች በውስጣቸው የአደጋ እና የአየር ንብረት ጉዳዮችን ያጣመሩ እንዲሆኑ ማድረግ	ገንዘብ ሚ/ር& የልማት አጋሮች	የመንግስት ፋይናንስ አስተዳደር የሚመራባቸውን መመሪያዎችና ማንዋሎች እንደአስፈላጊነቱ ማሻሻል	እኤአ ከ2025 ጀምሮ	የተካሄደ ግምገማና ወቅታዊ የተደረጉ መመሪያዎች	የተገመተ ወጪ የለውም
SP3: ውጤታማ ምላሽ መስጠት የሚያስችል የአደጋ ዝግጁነትን ማሳደግ እና በአደጋ ምክንያት የደረሰውን ጉዳት መልሶ እንዲያገግም፣ እንዲቋቋም እና እንዲገነባ ማድረግ					
3.1. በMH-IB-EW-EWS ፍኖተ ካርታ መሰረት የቅድመ ማስጠንቀቂያ ስርዓቱን ማጠናከር እንዲሁም በሁሉም ዘርፎች የቅድመ ማስጠንቀቂያ ስራን ለማከናወን የአደጋ ስጋት ስራ አመራር ኮሚሽንን የማስተባበር አቅም ማጠናከር	አደ/ስ/ስ/አ/ኮ& የልማት አጋሮች &መያድ	MH-IB-EW-EAS ን ጥቅም ላይ ማዋል የቅድመ ማስጠንቀቂያ ስርዓትን አስመልክቶ ወርክሾፕ ማካሄድ	እኤአ ከ2025 ጀምሮ	የተዘጋጁ እና የተሰራጩ መመሪያዎች እና ማንዋሎች በቁጥር ተካሄዱ ወርክሾፖች በቁጥር	$ 3,000-$5,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናር
3.2. ለዝግጁነት ለመከላከል እና ማገገም ስራዎች የሚያገለግሉ መመሪያዎችን እና ደረጃዎችን ማሻሻል	አደ/ስ/ስ/አ/ኮ& የልማት አጋሮች &መያድ	• የአሰራር ማንዋል እና መመሪያዎችን ማዘጋጀት • ስለ ዝግጁነት፣ መከላከል፣ እና ማገገም ላይ በተዘጋጁ መመሪያዎች ላይ ወርክሾፖች ማካሄድ	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	• የተዘጋጁ መመሪያዎች እና ማንዋሎች በቁጥር • ተካሄዱ ወርክሾፖች በቁጥር	$ 3,000-$5,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናር
3.3. በየአመቱ በአደጋ ምክንያት የሚደርሱ ጉዳቶችን የሚመዘግብ እና ወቅታዊ የሚያደርግ ዘመናዊ ስርዓት መዘርጋት	አደ/ስ/ስ/አ/ኮ& የልማት አጋሮች	አሁን በጥቅም ላይ ያለው ስርዓት የአደጋ መረጃዎችን እንዲመዘግብ መረጃዎችን በአውደ ጥናት እና የልምድ ልውውጥ በማድረግ እንዲካተቱ ማድረግ	እኤአ ከ2028 ጀምሮ	ጥራት ያለው መረጃ እና ስርዓት	$50,000-$100,000
SP4: ተቋማዊ ቅንጅት እና ትብብርን ጨምሮ የአደጋ ስጋት አስተዳደርን ማጠናከር					
4.1 አደጋ በሚከሰትበት ጊዜ በመንግስት መስሪያ ቤቶች በቅንጅት ምላሽ ለመስጠት የሚያስችል ሀላፊነቶች ለማጠናከር አሁን ያለውን የአሰራር እና ቁጥጥር ማዕቀፍ መከለስ	ገንዘብ ሚ/ር& አደ/ስ/ስ/አ/ኮ& ግብርና ሚ/ር& ጤና ሚ/ር	ህጎችን፣ ደንብን እና የተሰጡ ሃላፊነቶችን በመገምገም አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ማስተካከያ ማድረግ	2025-2027	የተካሄደ ግምገማ እና እንደአስፈላጊነቱ የተከናወነ ማስተካከያ	$ 3,000-$5,000 በ አንድ ወርክሾፕ ወይም ሴሚናር
4.2 ውጤታማ የአደጋ ምላሽ ለማግኘት በቁልፍ ባለድርሻ አካላት መካከል ያለው ቅንጅት፣ ትብብር እና አጋርነት ማጠናከር፡፡ የኢትዮጵያ አደጋ ስጋት ስራ አመራር ኮሚሽን ሃላፊነቱን በአግባቡ እንዲወጣ አቅሙን ማጠናከር	አደ/ስ/ስ/አ/ኮ	ተቋማዊ የማስተባበር እና አጋርነት አቅምን ማሻሻል	እኤአ ከ2024 ጀምሮ	የተደረጉ ማስተባበር እና የአጋርነት ግምገማዎች፣ ከአደጋ በኋላ እንደ አስፈላጊነቱ የተወሰዱ የማስተካከያ እርምጃዎች፡፡	የተገመተ ወጪ የለውም
SP5: ለአደጋ ምላሽ በሚያግዝ መልኩ የህግ እና የቁጥጥርና የፖሊሲ ማዕቀፎች እንዲሁም ተቋማዊ ሁኔታዎችን በማሻሻል ተግባራዊ ማድረግ					

ተግባራት	ፈፃሚ	የመፈፀሚያ ስልት	የመፈፀሚያ ጊዜ	ቁልፍ የአፈፃፀም መለኪያዎች	የሚያስፈልግ ወጪ
5.1 የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ከአዲሱ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲ ጋር የተጣጣመ እንዲሆን ማስተባበር እና ማካተት	ገንዘብ ሚ/ር& አደ/ስ/ስ/ኮ	በአዲሱ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲ ላይ ከዋና ባለድርሻ አካላት ጋር የማስተዋወቂያ አውደ ጥናት በማካሄድ የፖሊሲውን የማስረፅ ሂደትን መከታተል	2024 /በሂደት ላይ ያለ	ተካሄዱ ወርክሾፖች በቁጥር የተካሄዱ ክትትልና ድጋፍ ስራዎች በቁጥር	$ 9, 000 -$15,000
5.2 በማዕቀፍ ስምምነት ላይ የተመሰረቱና በተስማሚ የጊዜ ልዩነት ጣሪያዎች የሚስተካከሉበት እንዲሁም አጭር የመጠናቀቂያ ጊዜ ያላቸው ልዩ የአደጋ ጊዜ ግዥ ሂደቶችን መፍጠር	ገንዘብ ሚ/ር	አዲስ የአደጋ ጊዜ የግዥ መመሪያ ማዘጋጀት	2028	ነባሩን ግዥ ህግ ወይም አዲስ የሚሻሻለው ህግ አካታችነት በመገምገም	$50,000 -$100, 000
5.3 በአየር ንብረት ምላሽ የሚሰጥ አስተዳደርና በንብረት አስተዳደር የህግ ማዕቀፎችን በመገምገም የአየር ንብረት ቀጥታ ግንኙነት ያላቸው ሃብቶች ምን እንደሆኑ እና እንዴት በምዝገባ መካተት እንዳለባቸው በግልፅ መወሰን	ገንዘብ ሚ/ር& የመንግስት ግዥ ባለስልጣን	የመንግስት ሃብቶች ምዝገባ ስርዓት መገንባት	2028	ደንቦችና አሰራር ስርዓቶች በቁጥር	$50, 000 -$100, 000
5.4 የግብርና ኢንሹራንስ አቅርቦትን የሚደግፍ የቁጥጥር እና የፖሊሲ ማዕቀፍ ማዘጋጀት	ገንዘብ ሚ/ር& ግብርና ሚ/ር	የግብርና ኢንሹራንስን የሚደግፍ ፖሊሲ ማዘጋጀት	2024	ደንቦችና አሰራር ስርዓቶች በቁጥር	$50, 000 -$100, 000
SP6: የአደጋ ስጋት አስተዳደርን ለማሻሻል የግሉ ዘርፍ የፋይናንስ ሥርዓቶችን መደገፍ					
6.1 የፋይናንስ ተቋማት ለአደጋ ተጋላጭ የሆኑ ቢዝነሶች ብድር እንዲወስዱ የሚበረታቱበትን ሥርዓት መፍጠር	ገንዘብ ሚ/ር& ግብርና ሚ/ር& የኢትዮጵያ ብሄራዊ ባንክ	አሁን ያለውን አሰራር በመገምገም እንደአስፈላጊነቱ ማስተካከያ ማድረግ	2028	የተከናወነ ግምገማ	የተገመተ ወጪ የለውም
6.2 ክፊያዎች ዓላማን ለማሳካት ከሚደረጉ እንቅስቃሴዎች ጋር እየተዛመዱ እንዲመጡ ነባር የኢንሹራንስ የሙከራ ፕሮጀክቶችን ማስፋፋት	ገንዘብ ሚ/ር& ግብርና ሚ/ር& የኢትዮጵያ ብሄራዊ ባንክ& የልማት አጋሮች	የግሉ ዘርፍ እንዲሠራ የሚያስችሉትን ተገቢውን ደንብና ተቋማዊ አደረጃጀት ማዘጋጀት	እኤአ 2025 ጀምሮ	የተዘጋጁ አግባብነት ያላቸው ደንቦች እና ተቋማዊ አደረጃጀቶች	የስራ ማስኬጃ ወጪዎች ከ $200,000 እስከ $300,000 ድረስ
SP7: የአደጋ ተነጻጻሪነት ስትራቴጂን ጥቅም ላይ ማዋል እንዲሁም የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችን ማዘጋጀት ወይም ማሻሻል					
7.1 የስጋት ማቆያ እና ማስተላለፊያ መሳሪያዎችን የመለካት እና የመቆጣጠር ተቋማዊ አቅምን ማጠናከር።	ገንዘብ ሚ/ር& የልማት አጋሮች	የአደጋ ፋይናንስ መሳሪያዎችን ተገቢነትና የመንግስትን አላማዎች ለማሳካት ያስቻሉ መሆናቸውን በየአመቱ ግምገማ ማካሄድ የፋይናንስ እንቅስቃሴን ለማነቃቃት የብሔራዊ ስጋት መግለጫ ማደራጀት እና ብሔራዊ የቅድመ ማስጠንቀቂያ ሥርዓት ማዘጋጀት	እኤአ 2024 ጀምሮ	የተካሄዱ ወርክሾፖች ስልጠናዎችና ግምገማዎች በቁጥር	የስራ ማስኬጃ ወጪዎች ከ $20,000 እስከ $30,000 ድረስ

ተግባራት	ፈፃሚ	የመፈፀሚያ ስልት	የመፈፀሚያ ጊዜ	ቁልፍ የአፈፃፀም መለኪያዎች	የሚያስፈልግ ወጪ
7.2 የዓመታዊ የመንግስት በጀት እና የመጠባበቂያ በጀት፡ የበጀት መለያ በመስጠት የሚገኙ መረጃዎችን በመጠቀም የአደጋ ቅድመ ፋይናንስ ግዴታዎች እድገት እንዲቀጥል ማድረግ	ገንዘብ ሚ/ር	የመጠባበቂያ ዕቅድና በጀት ማዘጋጀት ከልማት አጋሮች የሚገኘው የቴክኒክ ድጋፍ እንዲቀጥል ማድረግ	2023-2025	የሃብት ማሰባሰብ ፍጥነት ከበጀት መለያ በመስጠት የ1 ቀን እና የ1 ሳምንት ትንተና የሚገኙ መረጃዎች	የተገመተ ወጪ የለውም
7.3 ብሄራዊ የአደጋ መጠባበቂያ ፈንድ: ለአደጋዎች የተዘጋጀ ፈንድ መንደፍ እና ማቋቋም።	ገንዘብ ሚ/ር& አደ/ስ/ስ/ኮ& የልማት አጋሮች	ለአደጋ ፈንድ ደንቦችን እና ተቋማዊ አደረጃጀቶችን ማዘጋጀት የአደጋ መጠባበቂያ ፈንድ አዋጁ በፓርላማ ከፀደቀ በኋላ ደንብና መመሪያ ማዘጋጀት	እኤአ 2025 ጀምሮ	የተዘጋጁ ደንቦች& ስልጠናዎች& ወርክሾፖች ብዛት በቁጥር ሃብት የማሰባሰብ ፍጥነት በ2 ሳምንታት	የማቋቋሚያ ወጪ: ከ $100,000 እስከ $200,000 ድረስ የስራ ማስኬጃ ወጪ በዓመት $11,612.99[35]
7.4 የአደጋ ጊዜ ብድር: ከአደጋ ጋር ተያያዥነት ያለው የአደጋ ጊዜ ብድር ለማግኘት የሚያስችሉ የተስማሚነት እና አስፈላጊ እርምጃዎችን መመርመር ለምሳሌ የአለም ባንክ Cat-DDO	ገንዘብ ሚ/ር& ዓለም ባንክ	የአደጋ ጊዜ ብድር አሰራር ላይ ከዓለም ባንክ የቴክኒክ ድጋፍ መውሰድ ከዓመታዊ እና የ 6 ወራት የአፈፃፀም ሪፖርትን መሰረት በማድረግ የውጤት አመልካቾችን ሪፖርት ማዘጋጀት።	እኤአ 2025/26 ጀምሮ	የተዘጋጁ ስልጠናዎችና ወርክሾፖች ብዛት በቁጥር ሃብት የማሰባሰብ ፍጥነት ከ2 እስከ 3 ባሉ ቀናት	ከ $50,000 እስከ $100,000 ድረስ
7.5 **የበጀት ዝውውር** : የቅድመ ፋይናንስ ማዕቀፍን መቀበል	ገንዘብ ሚ/ር	ከበጀት ዝውውሮች ጋር በተያያዘ የሚከሰተውን ተጨማሪ ወጪዎች ለመገደብ የድንገተኛ አደጋ ጊዜ ዕቅድና የአሰራር ስርዓት ማዘጋጀት	እኤአ 2023 ጀምሮ	• ሃብት የማሰባሰብ ፍጥነት በ2 ሳምንታት	የተገመተ ወጪ የለውም
7.6 **ኢንሹራንስ** : ተገቢ የሆኑ የኢንሹራንስ ደረጃዎችን እና ዓይነቶችን መከለስ	ገንዘብ ሚ/ር& ግብርና ሚ/ር&የኢትዮጵያ ብሄራዊ ባንክ& ዓለም ባንክ& ARC& UNDP	ለኢንሹራንስ ደንቦችን እና ተቋማዊ አደረጃጀቶችን ማዘጋጀት የግብርና ኢንሹራንስ የሚፈልገውን መረጃ፣ ብቁነት፣ የምርት ዋጋ፣ የይገባኛል ጥያቄ አያያዝ ሂደቶችን፣ አመላካች የዋጋ አማራጮችን ጨምሮ አዋጭ መሆኑን መገምገም	2025	የተዘጋጁ አግባብነት ያላቸው ደንቦች እና ተቋማዊ አደረጃጀት አይነቶች በቁጥር ሃብት የማሰባሰብ ፍጥነት በ2 ሳምንታት	የማቋቋሚያ ወጪ ከ $50, 000 እስከ $100,000 ድረስ
7.7 የሰብአዊ እርዳታ፡ የእርዳታ ምደባዎችን እና አተገባበርን መገምገም	ገንዘብ ሚ/ር& አደ/ስ/ስ/ኮ& የልማት አጋሮች	የእርዳታ ምደባዎችን እና አተገባበርን መገምገም ብሄራዊ የመጠባበቂያ ዕቅድ ማዘጋጀት ብሄራዊ የሰብዓዊ ዕርዳታ ዕቅድ ማዘጋጀት	2024	ሃብት የማሰባሰብ ፍጥነት ከ1 እስከ 2 ወራት የሰብዓዊ እርዳታዎች ለተገቢው ተረጂ በተገቢው ጊዜ መድረስ	የተገመተ ወጪ የለውም

[35] US$ 1 = ETB 48.5663, weighted rate: Foreign Exchange Monitoring & Reserve Management Directorate and Staff Compilation, NBE (2022) ‘2021-22 Annual Report’.

አባሪ 1: የኢትዮጵያ የአደጋ ስጋት ንጽጽር ስትራቴጂ መገንባት[36]

የኢትዮጵያ አደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች አማራጮች ተነጻጻሪነት የተካሄደው እያንዳንዱ የፋይናንስ ምንጭ ሊያስገኘው የሚችለውን የገንዘብ ዋጋ (VfM) የሚለካ ግምገማ ተካሂዶ በተገኘው ውጤት በመመስረት ሲሆን በተለይ ለሚከተለው መግለጫ ምላሽ ለመስጠት ነው፡፡

*የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች የአደጋ ስጋት ፋይናንስ ስትራቴጂ ዓላማዎችን በማሳካት፣ አደጋዎች በአጠቃላይ ኢኮኖሚ እንቅስቃሴ፣ በድርጅቶችና በቤተሰብ ላይ ሊያስከትሉ የሚችሉትን ጉዳት ለመቀነስ ያስችላሉ የሚል ታሳቢ ተደርጓል፡፡ ይህንንም ለማሳካት የሚመደቡ የፋይናንስ አቅርቦቶች **ውጤታማና አፋጣኝ በሆነ መንገድ** ሊተገበሩ የሚችሉ መሆን ይጠበቅባቸዋል፡፡ ስትራቴጂው ዘርፈ ብዙ ከሆኑ አማራጭ ምንጮች ፋይናንስ በማሰባሰብ የአደጋ ስጋት መከላከል ተግባሩ እስካሁን ከሚሰራበት የተሻለ ጥራትና ሽፋን እንዲኖር በማድረግ፣ እንዲሁም የተጠናከረ የአደጋ ስጋት ፋይናንስና የበጀት አቅም በመፍጠር፣ ለአደጋ ስጋት **ወቅታዊ ምላሽ ለመስጠትና የአደጋ ስጋትን ለመቀነስ የሚስችል** መሆኑ ይታመናል፡፡*

የፋይናንስ አማራጮችን አዋጭነት ለመለየት የተደረገው ጥረት እያንዳንዱ አማራጭ የሚኖረው የገንዘብ ዋጋን (VfM) የማስገኘት ብቃት ላይ ተንተርሶ በተደረገ የፋይናንስ ወጪና ሌሎች ተዛማጅ ውጤቶችን የሚጠቀም ግምገማ ነው፡፡ በአሃዛዊ ስሌቱ የተገኘው ውጤት ለአደጋ ስጋት የሚውለው ወጪ በሌላ የልማት ተግባር ቢውል ሊያስገኝ የሚችለውን ጠቀሜታና ለአደጋ መከላከል በመዋሉ የሚኖረውን ኪሳራ የሚያመለክት ነው፡፡ ቀጥሎ በሳጥን 3 የቀረበው መግለጫ ወጪው በሌላ ዘርፍ ወጪ መሸፈኛ ቢውል የሚኖረውን ጠቀሜታ ለማሳየት የተደረሰበትን ግምገማ ያመለክታል፡፡ በተጨማሪም ይህን ግምገማ ለማጠናከር የቀረቡ ሰፋ ያሉ መሰፈርቶች በሰንጠረዥ 10 ተመላክተዋል ፡፡

ሳጥን 3፡ የኅዳግ ዕድል ወጪ (marginal opportunity cost) ትንተና

የድንገተኛ አደጋ ስጋትን ለመቋቋም የሚደረጉ ወጪዎችን የፋይናንስ አማራጮች ውጤታማነት ለመለካት እያንዳንዱ አማራጭ የሚኖረውን የኅዳግ ዕድል ወጪ በአደጋዎች የድግግሞሽ ሂደት ለይቶ መገምገም ጠቃሚ መሆኑ ይመከራል፡፡ ይህ ምን ማለት ነው? የኅዳግ ዕድል ወጪ ግምገማ መንግሥት የተመረጡ የአደጋ ስጋት ወጪ መሳሪያዎችን በመጠቀም አደጋን ለመከላከል የሚያደረገው ወጪ የተሟላ የኢኮኖሚ ኪሳራውን እንዲያውቅ ዕድል ይሰጠዋል፡፡ ግምገማው በአንድ በኩል ለአደጋ መከላከል የሚያወጣውን ወጪ መጠን ሲጠቁም በሌላም ይህ ወጪ በሌላ ዘርፍ ባለመዋሉ የሚኖረውን ተጽዕኖ ያሳያል፡፡ ለምሳሌ የመንግሥት የመጠባበቂያ በጀት የኅዳግ ዕድል ወጪ ግምገማን ብንመለከት በጀቱ ለአደጋ መከላከል መጠባበቂያነት እንዲውል ታስቦ ያለ አገልግሎት ከመቀመጡም በላይ በጀቱን ለሌላ የልማት ወይም አገልግሎት አሰጣጥ በማዋል ፋንታ ለአደጋ መከላከል እንዲውል በመደረጉ ጭምር ሊፈጠር የሚችለውን ኪሳራ ይጠቁማል፡፡ ይህም ማለት የኅዳግ ዕድል ወጪ ግምገማው ተጽእኖው በጀቱ ያለ ሥራ መቀመጡ እንዲሁም በሌላ ተግባር ቢውል ሊያስገኝ የሚችለውን ጠቀሜታ ማሳጣቱን ያመለክታል፡፡ የአደጋ ድግግሞሽ ጊዜ (A return period) የአንድ አደጋ አጋጣሚ በሚቀጥለው ዓመት ሊከሰት የሚችልበት የይሆናል የጊዜ ግምትና የተጽዕኖ መጠን ነው፡፡ 1:30 በ30 ዓመት አንድ ጊዜ የሚከሰት የአደጋ ድግግሞሽ ጊዜ ግምት ነው፡፡ ይህ መሰሉ አደጋ 1:5 ጋር ሲነፃፀር የሚከሰትበትጊዜ ረዥም ቢሆንም የሚያስከትለው ጉዳት መጠኑ የከፋ ነገር ግን የሚያጋጥመበት ጊዜ ዘመን የረጅም እንደሚሆን ያመለክታል፡፡ በገንዘብ ዋጋ ግምገማ ውጤት እና በኅዳግ ዕድል ወጪ ግምገማ የሚደረስበት ስሌት በአደጋ ድግግሞሽ ጊዜ ተባዝቶ የሚገኘው ውጤት መንግሥት ለአደጋ መከላከል የሚያደርገውን የአንድ ብር ውጪ በሌላ

[36] The analytical underpinning of this analysis is based on Centre for Disaster Protection (2023) 'Applying a Value for Money Framework (VFM) to inform Ethiopia's Disaster Risk Financing Strategy (DRFS)'.

የወጪ አማራጭ ቢያውለው ኖሮ በተወሰነ ጊዜ ውስጥ ሊኖረው የሚችለውን የተሟላ የኢኮኖሚ ክስረት የሚያመለክት ነው። በዚህ መሰረት የጎዳግ ዕድል ወጪ ስሌት የተለያዩ የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎች በጊዜ ሂደት ሊኖራቸው የሚችለውን የወጪ መጠን ለመገንዘብ ይረዳናል።

ሰንጠረዥ 10፡ የገንዘብ ዋጋ ግምገማ ውጤት ደጋፊ ሁኔታዎች

ገንዘብ ሊያስገኘው የሚችለው ፋይዳ ትንታኔ ደጋፊ ሁኔታዎች	**ከግምገማ ውጤቱ ጋር ያለው ግንኙነት**
በተጨማሪ የሚከሰቱ የፋይናንስ ወጪዎች መኖር (ለምሳሌ የመነሻ ወጪ፤ በግምገማው ያልታዩ ወጪዎች)	የወጪ ውጤታማነት
ሊገኝ የሚችለው ከፍተኛ የፋይናንስ መጠን	የወጪ ሽፋን ማደግ
የብቁነት መስፈርት (ቅድመ ሁኔታ መኖር)	የወጪ ውጤታማነት፤ ወቅታዊነት
የፋይናንስ መሳሪያው የሚሸፍነው ወጪ ዓይነት	የወጪ ሽፋን ማደግ
ፋይናንስ ማሰባሰብ ፍጥነት	ወቅታዊነት
አደጋ ስጋትን መቀነስና ዝግጁነት ተነሳሽነት ማበረታታት	አደጋ ስጋትን መቀነስና ዝግጁነት ማመቻቸት
ተገማችነት	ጥራት
የመንግሥት ራስን ችሎ የፋይናንስ መሳሪያ የመቅረፅ ሥልጣን	ጥራት
የአደጋ ስጋትን ወጪ የመሸፈን ኃላፊነት ማጋራት	ኃላፊነት ማጋራት

ገንዘብ ሊያስገኘው የሚችለው ፋይዳ ትንታኔ አምስት የማክሮ ደረጃ የፋይናንስ መሳሪያዎችን ታሳቢ ያደርጋል። እነዚህም ከዚህ ቀደም በሥራ ላይ ያሉ፤ ለመተግበር በዝግጅት ላይ ያሉ እንዲሁም ወደፊት ለሚመነጩ መሳሪያዎች ያለውን ፍላጎት ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት በአማራጭነት የቀረቡ ናቸው። ግምገማ የተካሄደባቸው የአደጋ ስጋት ፋይናንስ መሳሪያዎችም የሚከተሉት ናቸው።

- **መደበኛ የመንግሥት መ/ቤቶች በጀትና መጠባበቂ በጀት፡** በአደጋ መከላከል ተግባር የተሰማሩ መ/ቤቶች መደበኛ በጀትና መንግሥት ለመጠባበቂያ ብሎ የሚይዘው በጀት መንግሥት በበጀት ስርዓቱ የአደጋ ስጋት ወጪዎችን የሚሸፍንባቸው አሰራሮች መሆናቸው ይታወቃል።
- **የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፈንድ፡** በአሁኑ ጊዜ ሥራ ላይ ያለ ባይሆንም በተሻሻለው የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፖሊሲ የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፈንድ እንደሚቋቋም ያመለክታል። በዚህ መሰረት የገንዘብ ዋጋ ፋይዳ ማስገኘት ጥናቱ የዚህን ፈንድ መቋቋም እውቅና በመስጠት እንደአማራጭ የፋይናንስ መሳሪያ ቆጥሮታል። የአደጋ ስጋት አስተዳደር ፈንድ ማለት መንግሥት ለአደጋ ስጋት ወጪ መሸፈን ብቻ ዓላማ ያደረገ ድንገተኛ አደጋ ሲያጋጥም ብቻ ሥራ ላይ የሚውል ልዩ ፈንድ ነው። ይህም ፈንድ መንግስት በራሱ አቅም የድንገተኛ አደጋን ወጪ ለመሸፈን ከሚያደርገው ጥረት በተጨማሪ የፈንዱ ምንጭ ከመንግሥት ባሻገር የልማት አጋሮችና የግሉ ዘርፍ እንዲሳተፉበት የሚደረግ በመሆኑ የወጪ ኃላፊነቱን ሌሎች አካላት እንዲጋሩት የሚያስችለው አሰራር ነው።
- **የአደጋ ጊዜ ብድር** (Contingent credit) በአደጋ ጊዜ የሚያጋጥሙ ወጪዎችን ለመሸፈን የሚያስችል ቀደም ሲል የሚደረግ የብድር ስምምነት ነው። አደጋው ሲያጋጥም ወዲያውኑ ብድሩን ለማግኘት የሚያስችሉ ቅድመ ሁኔታዎችን የያዘ ከአበዳሪዎች የሚገኝ ብድር ነው። ተበዳሪው የብድሩ ተጠቃሚ ለመሆን የሚያስችለው መጠነኛ መዋጮ እንዲደረግና ብድሩንም ከወሰደ በኂላ አነስተኛ ወለድ የሚያስከፍለው ይሆናል። የዓለም ባንክ፤ የዓለም ዓቀፍ የገንዘብ ድርጅት እንዲሁም አንዳንድ የመንግሥት የልማት አጋሮች ይህን ብድር ስምምነት ላደረጉ አገሮች ያቀርባሉ። በዚህ ሰነድ እንደአማራጭ ፋይናንስ ምንጭ የተወሰደው የዓለም ባንክ የሚሰጠው አደጋ ጊዜ ብድር (Cat DDOs) ነው። ይህ ብድር አገሮች ከመጠን ያለፈ የተፈጥሮ አደጋ ሲያጋጥማቸው የዓለም ባንክ ቀደም ሲል በተደረሰ ስምምነት መሰረት የሚሰጠው ፋይናንስ ነው። ብድሩ ከአገሮች ጋር በተደረሰው ስምምነት መሰረት አደጋው ከመድረሱ በፊት የተፈቀደና ዝግጁ ሲሆን አደጋው ሲያጋጥም በአፋጣኝ በተገባው ውል መሰረት የሚለቀቅ ነው። ሆኖም ባንኩ ብድሩን ሊያስለቅቅ የሚችል የአደጋ መጠን መኖሩና አደጋውን ለመቋቋም የሚያስችል የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ መደንገጉን የሚረጋገጥ ቅድመ ሁኔታን ያስቀምጣል።

- **የአደጋ ጊዜ በጀት ዝውውር፡** የአደጋ ጊዜ በጀት ዝውውር መንግሥት በበጀት ዓመቱ መጀመሪያ በደነገገው የበጀት አዋጅ ለሌሎች ወጪ ዘርፎች ከመደበው በጀት አደጋ ሲጋጥም ለአደጋ መከላከል እንዲውል የሚያደርገው የበጀት ዝውውር ነው። ይህም መንግሥት የአደጋ ጊዜ ወጪን በራሱ ፋይናንስ የሚሸፍንበት አንዱ መንገድ ነው። አሰራሩም ቀደም ሲል በዕቅድ የተያዙ ለልማትና አገልግሎት መሸፈኛ ይውላሉ ተብለው የተደለደሉ ወጪዎች መሸፈኛን ለአጋጠመው የአደጋ መከላከልና መልሶ ማቋቋም መሸፈኛ እንዲውሉ የሚያስገድድ ነው። ይህ እስካሁን የኢትዮጵያ መንግሥት የድንገተኛ አደጋ ወጪን ለመሸፈን በሰፊው የሚገለገልበት ስልት ነው።[37]
- **ኢንሹራንስ፡** ይህ መንግሥት የተወሰነ የኢንሹራንሽ አረቦን ወጪን በመሸፈን የአደጋ ስጋት ወጪን ሶስተኛ ወገኖች እንዲጋሩ የሚያስችለው ፋይናንስ አማራጭ ነው። ይህ የፋይናንስ አማራጭ የገንዘብ ዋጋ የማስገኘት ውጤት ግምገማ የተደረገው የአፍሪካ አደጋ ስጋት አቅም ግንባታ ተቋም (ARC) በሚሰጠው ሉዓላዊ (sovereign) ኢንሹራንስ አቅርቦት ላይ ተመስረቶ ነው። በአሁኑ ወቅትም አገራችን የተቋሙ አባል በመሆኗ እንደ አማራጭ ፋይናንስ ስልት ተወስዷል።
- **የሰብአዊ ዕርዳታ፡** ድንገተኛ አደጋ ማጋጠሙን ተከትሎ በዕርዳታ ሰጭዎች የሚደገፍ የአደጋ ስጋት ወጪ አሸፋፈን ስርዓት ነው። የሰብአዊ ድጋፍ በኢትዮጵያ የድንገተኛ አደጋ ወጪ አሸፋፈን ውስጥ ሰፊ ድርሻ እንዳለው ይታወቃል። የሰብአዊ እርዳታ የፋይናንስ ምንጭ በገንዘብ ዋጋ እንዲሁም በጎዳግ ወጪ እድል ግምገማ ሂደቶች አልተካተተም። ይህም የሆነው የዕርዳታ ምንጩ ከመንግሥት በጀት ስርዓት ውጪ በመሆኑ ነው። ነገር ግን በሰፊው የውጤታማነት ግምገማ እንዲካተት ተደርጓል።

ከዚህ በታች በቀረበው ስዕል 8 በጎዳግ ዕድል ወጪ ግምገማ በአደጋዎች የመደጋገም ሂደት የተደረሰበት የወጪ ውጤታማነት ልኬት ነው። ይህ ግምገማ የቀረበው አሰራሩን በቀላሉ ለማሳየት በተደረጉ ጥረቶች በመሆኑ የስዕሉን መልክቶች ለመረዳት የሚከተሉትን ታሳቢዎች መገንዘብ ጠቃሚ ነው።

- ቋሚው መስመር (vertical axis) ለአደጋ ስጋት መከላከል የሚደረግ አንድ አሜሪካን ዶላር የሚኖረውን የጎዳግ ዕድል ወጪን ያመለክታል። ይህም ማለት ከተጠቀሰው የፋይናንስ ምንጭ ለአደጋ ስጋት መከላከል የዋለ አንድ አሜሪካን ዶላር የሚኖረውን የጎዳግ ዕድል ወጪ 1.5 ዶላር መሆኑን ያሳያል።
- የጎንዮሽ መስመሩ (horizontal axis) አደጋዎችን የመደጋገም ዘመን ግምት የሚያሳይ ነው። ለምሳሌ 10 ዓመት ማለት አደጋው የሚደጋገምበት ጊዜ ግምት በአስር ዓመት አንድ ጊዜ ነው። መስመሩ ከሚጀምርበት ከግራ ወደ ቀኝ የሚኖረው ርቀት አደጋው የመደጋገም ጊዜ ረጅም ሆኖ አደጋው የሚያስከትለው ጉዳት ግን የከፋ መሆኑን ያመለክታል።
- በማንኛውም የአደጋ መደጋገም ጊዜ በቋሚ መስመሩ ዝቅተኛ ቁጥር ላይ የሚገኝ ከሆነ የተጠቀሰው የፋይናንስ አማራጭ መሳሪያ የበለጠ ውጤታማ መሆኑን ያመለክታል። ሁለት አማራጮች የሚገናኙበት ቦታ በቀጣይ የትኛውን መጠቀም አዋጭ መሆኑን ያስገነዝባል። አንድ የፋይናንስ አማራጭ በሥራ ላይ ከሆነ ወይም አማራጩን መተግበር አለመቻሉ ከታወቀ ቀጥሎ ያለውን ውጤታማ አማራጭ መጠቀም ግዴታ ይሆናል።

ሆኖም ስዕሉ የሚያመለክተው የገንዘብ ዋጋንና የጎዳግ ዕድል ወጪ ግምገማን ብቻ ነው። በመሆኑም በተግባር ሲታይ ዝቅተኛ የጎዳግ ዕድል ወጪ ያለው የፋይናንስ አማራጭ ዝቅ ብሎ በቀረቡት ምክንያቶች ተመራጭ ላይሆን ይችላል። በዚህ መሰረት ውጤታማ ፋይናንስ አማራጭን ለመለየት የሚደረገው ውሳኔ በስዕሉ በተመለከተው በገንዘብ ዋጋ ትንተና ብቻ ሊሆን አይገባም።

ምስል 8: የተለያዩ የድንገተኛ አደጋዎች ወጪ መሸፈያ መሳሪያዎች የጎዳግ ዕድል ወጪ የአደጋ የመደጋገም ዘመን መራዘም ላይ ተመስረቶ የተደረገ ትንተና

[37] BRE (2023) 'The Opportunity Cost of COVID-19 Budget Reallocations in Ethiopia'

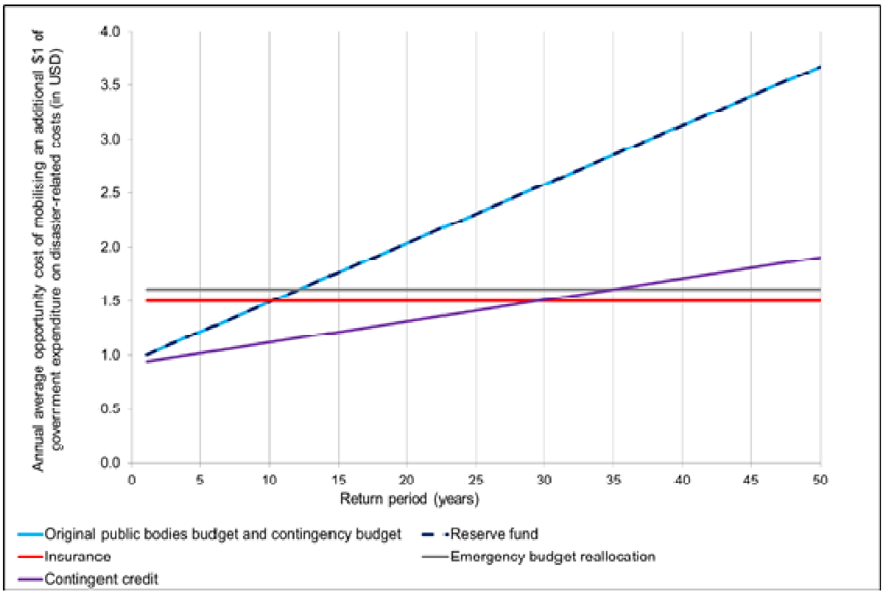

ምንጭ፡ Centre for Disaster Protection (2023)

በዚህ መሰረት የፋይናንስ አማራጮች የሚኖራቸውን የጠቀሜታና ኪሳራ መጠን ለመገመት ከሚደረግ የጎዳግ ዕድል ወጪ ግምገማ ባሻገር መሳሪያው ሊያስገኝ የሚችለውን ገንዘብ ዋጋ የሚያመለክቱ ተጨማሪና ሰፋ ያሉ ትንተናዎችን ማድረግ ይመከራል፡፡ እያንዳንዱ የፋይናንስ አማራጭ ከሚያስገኘው በገንዘብ የሚለካ ጠቀሜታ በተጨማሪ ሊያስገኝ የሚችለው ጠቀሜታ ወይም ኪሳራ ልኬት ቀጥሎ በተመለከተው ሰንጠረዥ 11 በተለያዩ ቀለማት (ቀይ፤ ቢጫ፤ አረንጓዴ) መስፈርቶች ተለይቶ ቀርቧል፡፡[38] እነዚህ የፋይናንስ አማራጮች በሠንጠረዥ 11 ተጠቃለው ቀርበዋል (ዝርዝሩ በትልቁ የእንግሊዝኛ ሰነድ ውስጥ ተካቷል)፡፡

ሰንጠረዥ 11: የፋይናንስ አማራጮች ከሚስገኙት የገንዘብ ዋጋ በተጨማሪ ያላቸው ፋይዳ

	በተጨማሪ የሚያስከትለው ወጪ	ሊስገኘው የሚችለው የፋይናንስ መጠን	የሚያስከትሉት ቅድመ ሁኔታ	አማራጩ መሳሪያ የሚሸፍነው ወጪ ዓይነት	ፋይናንሱ የሚገኝበት ፍጥነት	የአደጋ ስጋት መቀነስና ዝግጁነት አስተዋጽኦ	ተገማችነት	[illegible] የመጠቀም የመንግሥት [illegible]	አደጋ ስጋት ወጪን አማራጩ ማስፋት
የመንግሥት መ/ቤቶች መደበኛ በጀትና የመጠባበቂ በጀት									
ለአደጋ ጊዜ የመጠባበቂያ ፈንድ									
የአደጋ ጊዜ ብድር									
የአደጋ ጊዜ የበጀት ዝውውር									
ኢንሹራንስ									
የሰብአዊ ድጋፍ									

[38]አረንጓዴው ቀለም የፋይናንስ አማራጩ በቀረበው መስፈርት መሰረት የሚኖረው ተመራጭነት የተሻለ መሆኑን ያመለክታል፡፡ ይህም ማለት ተጨማሪ ወጪ ቢኖረውም በመንግሥት የበጀት አቅም ሊሸፈን የሚችል ወይም/እና የሚጠበቁ ቅድመ-ሁኔታዎች የሚጠይቁት የፋይናንስ፤ የጊዜ፤ የሰው ኃይልና የመሳሰሉት የጎላ አይሆንም፡፡ በአንጻሩ ቀይ ቀለሙ የፋይናንስ አማራጩ የሚጠይቀው ተጨማሪ ወጪዎች ከፍ ያለ መሆኑንና የመንግሥት የመሸከም አቅምን የሚፈታተን መሆኑን ያሳያል፡፡ ይህም ማለት የፋይናንስ አማራጩን ለመተግበር ተጨማሪ የመንግሥት የበጀት ወጪ እና/ወይም የሚጠበቁ ቅድመ-ሁኔታዎች የሚጠይቁት የፋይናንስ፤ የጊዜ፤ የሰው ኃይልና የመሳሰሉት የጎላ መሆኑን ያመለክታል፡፡